



ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

សទ្ទានុក្រម
ភាសាវិទ្យា និង អក្សរសិល្ប៍
ខ្មែរ-អង់គ្លេស-បារាំង

LEXICON
OF
LINGUISTICS AND LITERATURE
Khmer-English-French

ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ
គណៈកម្មការភាសាវិទ្យា និង អក្សរសិល្ប៍

ឆ្នាំ ២០១៣

អាសយដ្ឋាន: មហាវិថីសាវ័ន្ត្រ័យ, សង្កាត់បឹងកេងកង, ខណ្ឌបឹងកេងកង, រាជធានីភ្នំពេញ
ទូរស័ព្ទលេខ: (៨៥៥) ៩៦ ៨១១ ៣៨៧ / (៨៥៥) ៩៦ ៨០៦ ៨៨៨, អ៊ីមែល: info@nkl.gov.kh, ទេសាវត្រ: www.nkl.gov.kh

លេខកថា

ដើម្បីធ្វើសទ្ទានុក្រមដែលដាក់ពាក្យតាមលំដាប់អក្ខរក្រមដោយបានចម្លងពាក្យដែលគណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ(គ.ជ.ក.ខ.) និងក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ(ក.ជ.ក.ខ.) បានអនុម័តដោយផ្អែកលើពាក្យគន្លឹះនិងចុះផ្សាយក្នុងព្រឹត្តិបត្ររួចមក យើងបានសង្កេតឃើញថាពាក្យខ្លះដែលត្រូវដាច់ចេញពីពាក្យគន្លឹះ មានការពិបាកយល់ ហើយ ពាក្យខ្លះទៀតមិនទាន់បានពន្យល់ឲ្យគ្រប់ជ្រុងជ្រោយឬឲ្យបានសមស្របនៅឡើយ : ដូច្នេះហើយ យើងបានបង្រួបបង្រួមដើម្បីឲ្យសទ្ទានុក្រមមានលក្ខណៈសមស្របនិងងាយយល់ ។ ការបង្រួបបង្រួមទាក់ទងនឹងកាឡាសូរ, កាឡារូប និង ការបំបែកនាម ជាដើម។ ម្យ៉ាងទៀត គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា ដើម្បីបន្ថែមបន្តករដ្ឋបន្តិចបន្តួច យើងបានសម្រេចចិត្តប្រើបរិក្ខារបានពីសប្បុរសជនដើម្បីបោះពុម្ពសទ្ទានុក្រមនេះ។

យើងសង្ឃឹមថា សទ្ទានុក្រមភាសាខ្មែរនិងអក្សរសិល្ប៍លេខ១នេះ មានប្រយោជន៍ដល់អ្នកស្នេហាភាសាខ្មែរ ត្រឹមកម្រិតណាមួយមិនខាន។ សូមសាធារណជនទទួលយកសទ្ទានុក្រមលេខ១នេះទៅប្រើសិនទម្រាំមានចេញលេខបន្ទាប់ៗនៅពេលក្រោយ។

ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរនិងសេនាធិការអម ត្រូវការចំណាយថវិកាជាច្រើន។ អង្គភាពនេះមិនអាចដំណើរការបានល្អទេ បើគ្មានការយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់ព្រមទាំងការផ្តល់ថវិកាជាហូរហែពីសម្តេចបណ្ឌិតសភាចារ្យអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានិងជាគរុគណនៃក.ជ.ក.ខ. និង ពីឯកឧត្តមបណ្ឌិតសភាចារ្យ សុខ អាន ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនិងជាប្រធានកិត្តិយសនៃក.ជ.ក.ខ.។

អាស្រ័យហេតុនេះ ក្នុងនាម ក.ជ.ក.ខ.ទាំងមូល ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណព្រមទាំងកតញ្ញតាយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះថ្នាក់ដឹកនាំខាងលើ ដែលជាអាណាព្យាបាលនៃក.ជ.ក.ខ.យើង ជាទីគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត។

រាជធានីភ្នំពេញ, ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ ទី ៨ ខែ ៧ ឆ្នាំ ២០១៣

ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ



បណ្ឌិតសភាចារ្យ ព្រី ម៉ែវ

បុព្វកថា

ពាក្យស្នើចេញពីគណៈកម្មការផ្សេងៗដែលគណៈកម្មាធិការជាតិកាសាខ្មែរ (បច្ចុប្បន្នក្រុមប្រឹក្សាជាតិកាសាខ្មែរ)បានអនុម័ត ជាពាក្យផ្អែកលើពាក្យគន្លឹះ ទោះពាក្យគន្លឹះនោះកើតចេញពីអក្សរណាក្នុងអត្ថក្រមក៏ដោយ។ ការរៀបពាក្យបែបនេះបានជួយសមាជិកគណៈកម្មាធិការជាតិកាសាខ្មែរ(គ.ជ.ក.ខ.) និងក្រុមប្រឹក្សាជាតិកាសាខ្មែរ(ក.ជ.ក.ខ.) ឱ្យស្រួលតាមដានក្នុងការអនុម័តពាក្យ ប៉ុន្តែសាធារណជនមានការពិបាករកពាក្យដែលគេត្រូវការយល់ន័យ ហើយ មានតែសទ្ទានុក្រមទេទើបជួយសម្រួលពួកគេបាន ពីព្រោះបច្ចេកសព្ទត្រូវបានរៀបតាមលំដាប់អត្ថក្រម។

ដើម្បីធ្វើសទ្ទានុក្រមនៃមុខវិជ្ជាមួយដែលមានរាប់ពាន់ពាក្យ អ្នកធ្វើកិច្ចការត្រូវចំណាយពេលច្រើនឆ្នាំ(ចំពោះតែមុខវិជ្ជាមួយ) ដោយ គ.ជ.ក.ខ.និងក.ជ.ក.ខ.ត្រូវអនុម័តពាក្យទាក់ទងនឹងមុខវិជ្ជាជាច្រើនបន្តបន្ទាប់គ្នា សទ្ទានុក្រមនៃមុខវិជ្ជានីមួយៗមិនអាចគ្របដណ្តប់លើពាក្យទាំងអស់ក្នុងរយៈពេលពីរបីឆ្នាំបានទេ ៖ ក.ជ.ក.ខ.ដែលបន្តកិច្ចការពីគ.ជ.ក.ខ. ត្រូវបោះសទ្ទានុក្រមទាក់ទងនឹងវិជ្ជានីមួយៗជាបន្តបន្ទាប់ហួតបានចំនួនពាក្យច្រើនក្រាស់ក្រែល។

សូមសាធារណជនទទួលយកសទ្ទានុក្រមទី១នៃកាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍នេះទៅប្រើបណ្តើរៗទម្រាំមានចេញលេខបន្ទាប់ៗ ហើយ សូមជ្រាបថា បញ្ហាចម្រុងចម្រាសក្នុងកាសាខ្មែរត្រូវបានដោះស្រាយបានមួយភាគហើយក្នុងសទ្ទានុក្រមទី១នេះ។

រាជធានីភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី...០២...ខែ.....១០.....ឆ្នាំ២០១៣

**ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
និង ជាប្រធានកិច្ចិយសនៃក្រុមប្រឹក្សាជាតិកាសាខ្មែរ**


បណ្ឌិតសភាចារ្យ សុខ អាន

បច្ចេកសព្ទភាសាខ្មែរ

ដែល

គណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ / គ.ជ.ក.ខ.

(បច្ចុប្បន្ន ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ / គ.ជ.ក.ខ.)

ប្បន្តអនុប័ត

<p>១- កម្ម អ. complement បារ. complément (m.)</p>	<p>បញ្ញត្តិនេះត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗគ្នា តាមអ្នកវេយ្យាករណ៍ គឺ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - កម្មរង¹ - កម្មបទ² - បទកម្ម³ - កម្ម⁴ <p>គណៈកម្មការភាសាខ្មែរនិងអក្សរសិល្ប៍បានសម្រេចជ្រើសរើសយកពាក្យ កម្ម និង កំណត់ន័យ ដូចតទៅ :</p> <p>កម្ម ជាពាក្យរណបសម្រាប់បង្កប់សេចក្តីឱ្យពាក្យដែលខ្លួនជារណប។ កម្មអាចជាកម្មរបស់កិរិយាសព្ទ ឬ កម្មរបស់នាមសព្ទ (សូមមើល <i>ការបំបែកនាមសព្ទ</i>)។ តាមធម្មតា ចំពោះកិរិយាសព្ទ កម្ម ជា</p>
---	--

¹- ពូរ អ៊ឹម , វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ បណ្ណាគារ គឺម សេង ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៥៥ ទំព័រ២២។

²- កេង វ៉ាន់សាក់ , មូលភាពនៃការបង្កើតពាក្យថ្មី , មហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រនិងមនុស្សសាស្ត្រ ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៦៤ ទំព័រ៣៨១។

³- អ៊ុយ ជួន , វេយ្យាករណ៍ពិសេស រោងពុម្ព គឺម គឺ បណ្ណាគារលេខ៤៤ វិថីតេជោដំឡូង ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៥៨ ទំព័រ ២៤៣ និង ជូ ធន, វេយ្យាករណ៍អក្ខរាវិទ្ធិ បណ្ណាគារ យុន ថៃសាំង ក្រចេះ ឆ្នាំ១៩៧១ ទំព័រ ១១៧។

⁴- ក្រសួងអប់រំ , វេយ្យាករណ៍ ថ្នាក់ទី៥ រោងពុម្ពរណសិរ្ស ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៨៣ ទំព័រ ១១៨។

	<p>ពាក្យប្រករន្យោមពាក្យចាំបាច់សម្រាប់ពាក្យជំពូកនេះ ដែលប្រើជាប្រណាប់ប្រធាន⁵/បម្រាប់ប្រធាន ដើម្បី ធ្វើឱ្យល្អៗមានវេយ្យាករណ៍ភាព (មានលក្ខណៈ ស្របនឹងក្បួនវេយ្យាករណ៍), ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - គោស៊ីស្មៅ, - ខ្ញុំបានឱ្យសៀវភៅមួយក្បាល ទៅកូនប្រុសខ្ញុំ, - រឿង “កុលាបប៉ែលិន” ត្រូវបាននិពន្ធដោយ លោក ញ៉ុក ថែម ។ <p>គេចែកកម្មរបស់កិរិយាសព្ទជា កម្មបទផ្ទាល់ ឬ មិនផ្ទាល់ (complément d’objet direct ou indirect), កម្មទេសកាល (complément circonstanciel), កម្មភ្នាក់ងារ (complément d’agent) ។</p>
<p>២-កម្មទេសកាល អ. circumstantial complement បារ. complément circonstanciel</p>	<p>កម្មប្រើសម្រាប់សម្គាល់ ពេលវេលា, ទីកន្លែង, មធ្យោបាយ, ... ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ម្សិលមិញ ខ្ញុំបានទិញត្រីវ៉ស់មួយគីឡូ (ម្សិលមិញ ជាកម្មទេសកាលសម្គាល់ពេលវេលា) ។ - គាត់ធ្វើការ នៅក្រសួងអប់រំ (នៅក្រសួងអប់រំ ជាកម្មទេសកាលសម្គាល់ទីកន្លែង) ។

⁵- ពាក្យ ប្រណាប់ មកពីពាក្យ ប្រាប់ (ប្រាប់ > ប្រណាប់) ត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមគំរូ ទ្រាប់ > ទ្រាប់ ។ ប្រណាប់ប្រធាន គឺជាគ្រឿងដែលប្រាប់ប្រធាន។ ចំណែក បម្រាប់ប្រធាន វិញគឺជាការប្រាប់ប្រធានឬគឺជាលទ្ធផលនៃការប្រាប់ប្រធាន។

	- ខ្ញុំបានធ្វើដំណើរ តាមរថភ្លើង (តាមរថភ្លើង ជាកម្មទេសកាលសម្គាល់មធ្យោបាយ)។
៣- កម្មបទ អ. object (complement) បារ. complément d'objet	កម្មប្រើជាមួយកិរិយាសកម្ម ដើម្បីឱ្យល្អៗមាន វេយ្យាករណភាព។ គេចែកកម្មបទ ជាពីរក្រុម : - កម្មបទផ្ទាល់ - កម្មបទមិនផ្ទាល់ ឧទាហរណ៍ : - គោស៊ីស្មៅ (ស្មៅ ជាកម្មបទផ្ទាល់) - ខ្ញុំបានឱ្យសៀវភៅមួយទៅកូនប្រុសខ្ញុំ (ទៅកូន ប្រុសខ្ញុំ ជាកម្មបទមិនផ្ទាល់)។
៤- កម្មភ្នាក់ងារ អ. agent បារ. complément d'agent	កម្មប្រើសម្រាប់សម្គាល់អ្នកធ្វើអំពើ នៅក្នុងល្អៗ កម្មវាចកៈ, ឧទាហរណ៍ : រឿង“សូផាត” ត្រូវបាននិពន្ធដោយលោក រឹម គីន (ដោយលោក រឹម គីន ជាកម្មភ្នាក់ងារ)។
៥- កាឡារូប អ. allomorph បារ. allomorphe (m.)	រូបតាមដែលមានរូបផ្សេងគ្នា (ច្រើនតែស្រដៀង គ្នា) បណ្តាលមកពីបរិបទ ប៉ុន្តែរូបផ្សេងៗនោះ នៅ តែសម្គាល់បញ្ញត្តិតែមួយដដែល ដូចជាកាឡារូប សម្គាល់ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទអង់គ្លេសឬកាឡារូប សម្គាល់ន័យបដិសេធន៍ (négation) នៃគុណនាម

6- សូមមើលនិយមន័យពាក្យ រូបតា ដែលនៅតាមលំដាប់អក្ខរក្រមក្នុងសទ្ទានុក្រមនេះ។

7- “រូប” ជាសូរ (ពីព្រោះភាសាជាសូរ)។ ចំពោះអក្សរ “s” ដាក់នៅខាងចុងនាមសព្ទចាត់ជាច្រើននោះ វាគ្រាន់ តែជាវត្ថុសិប្បនិម្មិត (objet artificiel) សម្រាប់ភ្នែក ព្រោះភាសាជាសូរ បើគេសរសេរពាក្យ “tables” ជាដើម វាមានសូរ [tabl] ដូចឯកវចនៈ ហើយទាល់តែគេដាក់ déterminants (les/des/mes/ces,...) ឱ្យទៅជា [letabl], [detabl], [metabl], [setabl],... នៅខាងឆ្វេង ទើបគេស្តាប់ដឹងថា វាជាពហុវចនៈ។

បារាំង ជាដើម, ឧទាហរណ៍ :

• ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទអង់គ្លេសដែលមាន
កាឡារូបដល់ទៅបី :

- [-s] ក្នុងពាក្យ [bʊks] (books < book),
[tɒps] (tops < top),...
- [-z] ក្នុងពាក្យ [dɒgz] (dogs < dog),
[snɒbz] (snobs < snob),...
- [-iz] ក្នុងពាក្យ [bɒksɪz] (boxes < box),
[kɪsɪz] (kisses < kiss),
[bʌzɪz] (buzzes < buzz), ...។

បញ្ជាក់ : ដូចគ្នានឹងករណីសទ្ធានិងកាឡាសូរដែរ ដែល
គេចាត់ទុកកាឡាសូរនីមួយៗជាចំណែកមួយនៃ
សទ្ធាមួយ(គេដាក់សទ្ធានៅចន្លោះបន្ទាត់ទ្រេត
ពីរ និង កាឡាសូរនៅចន្លោះឃ្នាបពីរ) គេក៏ដាក់
កាឡារូបនៅចន្លោះឃ្នាប និង រូបតានៅចន្លោះ
បន្ទាត់ទ្រេតដូច្នោះដែរ: ដូច្នេះ រូបតា /-s / មាន
កាឡារូប [-s], [-z], [-iz] ។

កំណត់សម្គាល់

- [-s] ពីព្រោះរូបតាបន្តភ្ជាប់នឹងព្យញ្ជនៈអរោសៈ ;
- [-z] ពីព្រោះរូបតាបន្តភ្ជាប់នឹងព្យញ្ជនៈឃោសៈ ;
- [-iz] ពីព្រោះព្យញ្ជនៈខាងចុងនៃពាក្យពាក់ព័ន្ធ ជា
ព្យញ្ជនៈ [x], [s] & [z] ហើយកាឡារូប [-s] ឬ
[-z] មិនអាចបន្លឺសូររបស់ខ្លួនឱ្យដាច់ចេញពី
ព្យញ្ជនៈទាំងបីខាងលើនេះទេ។

• ន័យបដិសេធន៍របស់គុណនាមបារាំងដែលមាន រូបផ្សេងគ្នា(កាឡារូប) បណ្តាលមកពីបរិបទ ប៉ុន្តែ រូបផ្សេងៗនោះនៅតែសម្គាល់បញ្ញត្តិតែមួយដដែល (គឺន័យបដិសេធន៍), ឧទាហរណ៍:

- [ɛ̃-] ក្នុងពាក្យ [ɛ̃kɔʁɛk] (incorrect), [ɛ̃pʁɔpr] (impopre);
- [il-] ក្នុងពាក្យ[ilizibl] (illisible), [illegal] (illégal);
- [ir-] ក្នុងពាក្យ [iregylje] (irrégulier), [ireversibl] (irréversible) ។

បញ្ជាក់ : ដូចករណីកាឡារូបនៃពហុវចនៈរបស់នាមសព្ទ អង្គភ្លេសដែរ គេដាក់កាឡារូបនានាសម្គាល់ន័យ បដិសេធន៍នៅចន្លោះឃ្នាប និង រូបតានៅចន្លោះ បន្ទាត់ទ្រេត: ដូច្នេះ រូបតា / ɛ̃- / មានកាឡារូបបី: [ɛ̃-], [il-], [ir-]⁸ ។

កំណត់សម្គាល់

- គេប្រើ [ɛ̃-] សម្រាប់ព្យញ្ជនៈស្ទើរតែទាំងអស់នៃអក្ខរ- ក្រមបារាំង;
- គេប្រើ [il-]សម្រាប់ព្យញ្ជនៈ " l " ;
- គេប្រើ [ir-]សម្រាប់ព្យញ្ជនៈ " r " ។

⁸ ក្នុងចំណោមកាឡារូបទាំងបី គេជ្រើសរើសយកកាឡារូប [ɛ̃-] សម្រាប់តាងរូបតា ពីព្រោះកាឡារូប [ɛ̃-] នេះ មានច្រើនលើសលប់ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលគ្មានកាឡារូបណាមានចំនួនច្រើនជាងគេ យើងអាចជ្រើសរើសយក កាឡារូបណាមួយក៏បានដែរដើម្បីតាងរូបតា។ ក្នុងករណីកាឡារូបសម្គាល់ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទអង្គភ្លេស យើងបានជ្រើសរើសយកកាឡារូប [-s] សម្រាប់តាងរូបតា ពិតមែនតែកាឡារូប [-s] និងកាឡារូប [-z] មានចំនួនប្រហាក់ប្រហែលគ្នា ពីព្រោះ [-s] ជាកាឡារូបផងនិងជាព្យញ្ជនៈប្រើក្នុងអក្ខរវិទ្ធិសម្រាប់សម្គាល់ ពហុវចនៈនៃនាមសព្ទផង។

<p>៦- កាឡាសូរ អ. allophone បារ. allophone (m.)</p>	<p>សូរពីរប្លែកគ្នារបស់សទ្ធាតាតែមួយដែលអាចជា បដិកាឡាសូរ គឺកាឡាសូរដែលចែកទីតាំងក្នុង ពាក្យ (allophones en distribution complé- mentaire) ឬ អាចជាកាឡាសូរជំនួសគ្នាបាន/ កាឡាសូរសេរី(allophones en variation libre/ variante libre) , ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ក្នុងភាសាបារាំង តំបន់ខាងត្បូង [o] & [ɔ]ជាកាឡាសូរចែកទីតាំងគ្នា : - [o] សម្រាប់ព្យាង្គបើក ៖ la chaux [ʁo] - [ɔ] សម្រាប់ព្យាង្គបិទ ៖ la chose [ʁɔz] ; • ក្នុងភាសាបារាំងស្តង់ដារ ស្រៈ:[α:]ខ្លី និងស្រៈ:[α:] វែង ជាកាឡាសូរសេរី ពីព្រោះទោះគេអានពាក្យ «pâte» ជាពាក្យខ្លី[pɑt]ក្តីឬជាពាក្យវែង[pɑ:t]ក្តី អំណានទាំងពីរនៅតែសម្គាល់វត្តដដែល^១ផ្ទុយពី ក្នុងភាសាអង់គ្លេសដែលស្រៈខ្លីនិងស្រៈវែងជា សទ្ធាតាពីរផ្សេងគ្នា : ឧ. [ʃi:p](< sheep) គឺជាសត្វ ចៀម ≠ [ʃip](< ship) គឺជាកប៉ាល់។ <p><u>បញ្ជាក់</u> : ក្នុងភាសាបារាំង [α] (ខ្លី)និង[α:] (វែង)ជាកាឡាសូរ សេរីបន្ទាស់ប្តូរសេរី រីឯក្នុងភាសាអង់គ្លេសវិញ [ɪ] (ខ្លី)និង [i:] (វែង)ជាសទ្ធាតាពីរផ្សេងគ្នា។</p>
<p>៧- ការបំបែក កិរិយាសព្ទ</p>	<p>ដំណើរបំបែកកិរិយាសព្ទដោយប្រើភាគខាងចុង ប្លែកៗគ្នាទៅតាមបទមាលា(mode) តាមកាល</p>

^១- សព្វថ្ងៃ បារាំងមានទំនោរអានពាក្យ “pâte”ដូចពាក្យ“patte” គឺ[pat]។

អ. conjugation
 បារ. conjugaison
 (f.)

(temps) នឹងតាមបុរិសៈ:(personne), ឧទាហរណ៍ :
 កិរិយាសព្ទបារាំង *marcher* ក្នុង mode indicatif,
 temps présent ត្រូវគេបំបែក ដូចតទៅ :

បុរស	ឯកវចនៈ	ពហុវចនៈ
បុរសទី១	je marche	nous marchos
បុរសទី២	tu mrches	vous marhez
បុរសទី៣	il/elle marche	ils/elles marchent

៨- ការបំបែកនាម
 អ. declension
 បារ. déclinaison (f.)

ដំណើរបំបែកនាមដោយប្រើភាគខាងចុងផ្សេងៗគ្នា
 ទៅតាមមុខងាររបស់វា។

នៅក្នុងវេយ្យាករណ៍បារាំង វិភាគរបស់នាម មាន៨គឺ :

វិភាគ	ឯកវចនៈ	ពហុវចនៈ
បឋមវិភាគ	បុរិសោ	បុរិសា
ទុតិយវិភាគ	បុរិសំ	បុរិសេ
តតិយវិភាគ	បុរិសេន	បុរិសេហិ, បុរិសេភិ
ចតុតិវិភាគ	បុរិសស្ស, បុរិសាយ, បុរិសត្ថំ	បុរិសានំ
បញ្ចមវិភាគ	បុរិសស្វា, បុរិសម្ហា, បុរិសា	បុរិសេហិ, បុរិសេភិ
ឆដ្ឋិវិភាគ	បុរិសស្ស	បុរិសានំ
សត្តមវិភាគ	បុរិសស្មី, បុរិសម្ហិ, បុរិសេ	បុរិសេសុ
អាណបនៈ	បុរិស	បុរិសា

១.បឋមវិកត្តិ(ត្រូវនឹងវិកត្តិឡាតាំង nominatif) សម្រាប់មុខងារជា
ប្រធាន, ឧទាហរណ៍:

១.ក. ឯកវចន: បុរិសោ គេហំ គច្ឆតិ = បុរសម្នាក់ទៅ(កាន់)ផ្ទះ។

១.ខ. ពហុវចន: បុរិសោ គេហំ គច្ឆន្តិ = បុរសទាំងឡាយទៅ(កាន់)ផ្ទះ។

២-ទុតិយវិកត្តិ(ត្រូវនឹងវិកត្តិឡាតាំង accusatif) សម្រាប់មុខងារជា
កម្មបទផ្ទាល់(complément d'objet direct), ឧទាហរណ៍:

២.ក. ឯកវចន: អហំ បុរិសំ បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)បុរសម្នាក់។

២.ខ. ពហុវចន: អហំ បុរិសេ បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)បុរស
ទាំងឡាយ។

៣.តតិយវិកត្តិ(ablatif d'agent et ablatif d'instrument) សម្រាប់
មុខងារជាកម្មភ្នាក់ងារ, កម្មមធ្យោបាយ, ... ឧទាហរណ៍:

៣.ក. ឯកវចន: អហំ បុរិសេន គេហំ គច្ឆាមិ = ខ្ញុំទៅ(កាន់)ផ្ទះជាមួយ
នឹងបុរសម្នាក់។

៣.ខ. ពហុវចន: អហំ បុរិសេហិ គេហំ គច្ឆាមិ = ខ្ញុំទៅ(កាន់)ផ្ទះ
ជាមួយនឹងបុរសទាំងឡាយ។

៤.ចតុត្តិវិកត្តិ(ត្រូវនឹងវិកត្តិឡាតាំង datif) សម្រាប់មុខងារជាកម្មសម្បទាន
ប្រាប់សេចក្តីទទួល (complément d'attribution), ឧទាហរណ៍:

៤.ក. ឯកវចន: អហំ បុរិសស្ស ឱទនំ ទេមិ = ខ្ញុំជូន(នូវ)បាយដល់
បុរសម្នាក់។

៤.ខ. ពហុវចន: អហំ បុរិសានំ ឱទនំ ទេមិ = ខ្ញុំជូន(នូវ)បាយដល់
បុរសទាំងឡាយ។

៥.បញ្ជីវិកត្តិ សម្រាប់មុខងារជាកម្មអបាទាន ប្រាប់សេចក្តីឃ្លាតចាក (ablatif de séparation), ឧទាហរណ៍:

៥.ក. ឯកវចន: អហំ បុរិសស្មា ឱទនំ គណ្ណាមិ = ខ្ញុំយក(នូវ)បាយ ពីបុរសម្នាក់។

៥.ខ. ពហុវចន: អហំ បុរិសេហិ ឱទនំ គណ្ណាមិ = ខ្ញុំយក(នូវ)បាយ ពីបុរសទាំងឡាយ។

៦.ធួវិកត្តិ (ត្រូវនឹងវិកត្តិឡាតាំង génitif) សម្រាប់មុខងារជាកម្ម របស់នាម, ឧទាហរណ៍:

៦.ក. ឯកវចន: អហំ បុរិសស្ស ហត្ថំ បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)ដៃ របស់បុរសម្នាក់។

៦.ខ. ពហុវចន: អហំ បុរិសានំ ហត្ថំ បស្សាមិ = ខ្ញុំឃើញ(នូវ)ដៃ របស់បុរសទាំងឡាយ។

៧.សត្តមិវិកត្តិ(locatif) សម្រាប់មុខងារជាកម្មទេសកាលសម្គាល់ ទីកន្លែង, ឧទាហរណ៍:

៧.ក. ឯកវចន: ផលំ បុរិសស្មី បតតិ = ផ្លែឈើធ្លាក់លើបុរសម្នាក់។

៧.ខ. ពហុវចន: ផលានិ បុរិសេសុ បតតិ = ផ្លែឈើទាំងឡាយធ្លាក់ លើបុរសទាំងឡាយ។

៨.អាណបន: (ត្រូវនឹងវិកត្តិឡាតាំង vocatif) សម្គាល់ការហៅរក (appellation), ឧទាហរណ៍:

៨.ក. ឯកវចន: បុរិស កុហំ គច្ឆសិ = ម្ចាស់បុរស! អ្នកអញ្ជើញ ទៅណា ?

៨.ខ. ពហុវចនៈ បុរិសា កុហំ គច្ឆថិ = ម្ចាស់បុរេសទាំងឡាយ! អ្នក
ទាំងឡាយអញ្ជើញទៅណា?

នៅក្នុងវេយ្យាករណ៍ឡាតាំង វិកត្តិរបស់នាមមាន៦ គឺ :

វិកត្តិ/cas	ឯកវចនៈ	ពហុវចនៈ
Nominatif	rosă	rosae
Vocatif	rosă	rosae
Accusatif	rosăm	rosās
Génitif	rosae	rosārūm
Datif	rosae	rosīs
Ablatif ¹⁰	rosā	rosīs

ឧទាហរណ៍នៃការប្រើប្រាស់នាមសព្ទនៅតាមcasរបស់វា :

(១)- Nominatif : សម្រាប់មុខងារប្រធាន (sujet), ឧទាហរណ៍ :

- In hortis crescet rosă.
- La rose pousse dans le jardin.
- ផ្កាកូលបដិះក្នុងសួន។

(២)- Vocatif : សម្រាប់ហៅរក (Apostrophe, interpellation), ឧទាហរណ៍ :

- Rosă quam pulchra es.
- Rose, que tu es belle.
- ផ្កាកូលបអើយ, ឯងស្អាតមែន!

(៣)- Accusatif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មបទផ្ទាល់ (Complément

¹⁰- វិកត្តិឡាតាំង ablatif មានមុខងារជាកម្មទេសកាលច្រើនយ៉ាង។

d'objet direct), ឧទាហរណ៍ :

- Rosām admiramini.
- Admirez la rose.
- សូមគយគន់ផ្កាកូលាប!

(៤)- Génitif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មរបស់នាមសព្ទ (complément du nom), ឧទាហរណ៍ :

- Rosae pulchritudo.
- La beauté de la rose.
- សោភ័ណភាព(នៃ)ផ្កាកូលាប។

(៥)- Datif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មសម្បទាន ប្រាប់សេចក្តីទទួល (Complément d'attribution), ឧទាហរណ៍ :

- Rosae laudem tribuite.
- Donnons des louanges à la rose.
- សូមថ្លែងការសរសើរដល់ផ្កាកូលាប។

(៦)- Ablatif : សម្រាប់មុខងារជាកម្មទេសកាលប្រាប់មធ្យោបាយ, បែប, ប្រភព,...(Complément circonstanciel de moyen, de manière, d'origine,...), ឧទាហរណ៍ :

- Rosā florum fasciculus delectat.
- Ce bouquet séduit par sa rose.
- បាច់ផ្កានេះទាក់ចិត្តដោយសារផ្កាកូលាប។

បញ្ជាក់ :

- (១)- ក្នុងភាសាឡាតាំង មុខងារនីមួយៗដែលសម្គាល់ដោយរិកត្តិហៅថា cas,
ឧ. cas nominatif, cas vocatif, ...

(២)- ការបំបែកនាម(déclinaison nominale)មានច្រើនបែបទៅតាមក្រុមវា ប៉ុន្តែ យើងបង្ហាញតែការបំបែកនាមមួយបែប ដើម្បីឱ្យដឹងថា ភាសាឡាតាំង (ដូចភាសាបាលី) មានការបំបែកនាមទៅតាមមុខងាររបស់វា។

(៣)- ការបំបែកពាក្យ (Déclinaison) ក៏ទាក់ទងនឹងសព្ទនាម, គុណនាម, ... ផងដែរ។

<p>៩- កិរិយាសព្ទ អ. verb បារ. verbe (m.)</p>	<p>ពាក្យដែលមានមុខងារសំខាន់ជាប្រណាប់ប្រធាន/ បម្រាប់ប្រធាន ហើយ ដែលគេអាចដាក់ឱ្យទៅជា ទម្រង់បដិសេធបាន, ឧទាហរណ៍ : ពាក្យ <i>ដើរ, ហូប, អាន, ទៅ, ដឹក, ហៅ,...</i> ជាកិរិយាសព្ទ។</p>
<p>១០- កិរិយា វិសេសន៍ / គុណកិរិយា អ. adverb បារ. adverbe (m.)</p>	<p>ពាក្យប្រើសម្រាប់សម្តែងលក្ខណៈ ឱ្យកិរិយាសព្ទ គុណនាម ឬ កិរិយាវិសេសន៍គ្នាឯង, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>ទឹកភ្នែកនាងហូរសស្រាក់។</i> - <i>ទីនេះងងឹតណាស់។</i> - <i>ឯងកុំដើរលឿនពេក!</i>
<p>១១- ខ្សែសំឡេង អ. vocal cords បារ. cordes vocales (f.)</p>	<p>បន្ទះសាច់ដុំយឺតមួយគូដែលនៅក្នុងឡាវ៉ាំង (larynx)។ នៅពេលបន្លឺសូរព្យញ្ជនៈ ខ្សែសំឡេង អាចញ័រ ឬ មិនញ័រ ៖ បើខ្សែសំឡេងញ័រ ព្យញ្ជនៈ នោះជាព្យញ្ជនៈយោសៈ (voisée/ sonore), បើ ខ្សែសំឡេងមិនញ័រ ព្យញ្ជនៈនោះជាព្យញ្ជនៈ អយោសៈ (non-voisée/sourde)។ ចំពោះការ បន្លឺសូរស្រៈវិញ ខ្សែសំឡេងតែងតែញ័រជានិច្ច។</p>

<p>១២- គុណនាម អ. adjective បារ. adjectif (m.)</p>	<p>ពាក្យអាស្រ័យនឹងនាម ហើយ ជាធាតុនៃកន្សោម នាម។ គេចែកគុណនាមជាពីរក្រុម :</p> <ul style="list-style-type: none"> - គុណនាមប្រក្រតី, - គុណនាមកំណត់។ <p>គុណនាមប្រក្រតីមានតែមួយប្រភេទទេ ប៉ុន្តែ គុណនាមកំណត់មានច្រើនប្រភេទ គឺ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - គុណនាមចង្អុល, - គុណនាមចំនួន (សំខ្យាសព្ទ), - គុណនាមមិនច្បាស់,...។ <p>ពាក្យ <i>ខ្ពស់, ធំ, នេះ, នោះ, ពីរ, បី, ទាំងឡាយ,</i> <i>នានា ...</i> ជាគុណនាម។</p>
<p>១៣- គុណនាម ចង្អុល អ. demonstrative adjective បារ. adjectif démonstratif</p>	<p>គុណនាមប្រើសម្រាប់ចង្អុលបង្ហាញមនុស្ស សត្វ វត្ថុ ឬ រុក្ខជាតិ ឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ថានៅទីជិត ឬទីឆ្ងាយពីអ្នកនិយាយ, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>សៀវភៅ<u>នេះ</u>ជារបស់ខ្ញុំ, សៀវភៅ<u>នោះ</u>ជារបស់ឯង។</p> <p>ពាក្យ <i>នេះ, នោះ, ទាំងនេះ, ទាំងនោះ,...</i> ជា គុណនាមចង្អុល។</p>
<p>១៤- គុណនាម ចំនួន/សំខ្យាសព្ទ អ. numeral adjective</p>	<p>គុណនាមចំនួន ឬ សំខ្យាសព្ទ ជាពាក្យដែលប្រើ សម្រាប់បញ្ជាក់ចំនួនឬលំដាប់។</p> <p>គុណនាមចំនួន មានគុណនាមចំនួនសម្រាប់រាប់ និង គុណនាមសម្រាប់សម្គាល់លំដាប់, ឧទាហរណ៍:</p>

<p>បារ. adjectif numéral</p>	<p>-គុណនាមចំនួនសម្រាប់រាប់(បកតិសំខ្យា) : តុមួយ, ស្លាបព្រាមួយ ,...</p> <p>-គុណនាមចំនួនសម្គាល់លំដាប់(បូរណសំខ្យា) : តុទី១, ស្លាបព្រាទី១ ...។</p> <p><u>សង្កេត</u> : ចំពោះគុណនាមចំនួនសម្រាប់រាប់ បើគេដាក់ គុណនាមនេះនៅមុខនាម វាមានន័យមួយយ៉ាង ហើយ បើគេដាក់វានៅក្រោយនាម វាមានន័យ មួយយ៉ាងទៀត, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ផ្ទះមួយ សម្គាល់ចំនួនផ្ទះ, - មួយផ្ទះ សម្គាល់ចំនួនមនុស្សដែលរស់នៅ ក្នុងផ្ទះណាមួយ។
<p>១៥- គុណនាម ប្រក្រតី</p> <p>អ. qualificative adjective</p> <p>បារ. adjectif qualificatif</p>	<p>គុណនាមប្រក្រតីជាពាក្យមួយប្រភេទដែលអា- ស្រ័យនឹងនាម បញ្ជាក់លក្ខណៈឱ្យនាម ដូចកម្ម របស់នាមដែរ។</p> <p>កម្មរបស់នាមអាចជានាមឬជាកិរិយាសព្ទ ប៉ុន្តែ គុណនាមប្រក្រតីមានលក្ខណៈប្លែកពីកម្មរបស់ នាម ដូចមានឧទាហរណ៍ខាងក្រោម :</p> <p>១-ការបញ្ជាក់លក្ខណៈឱ្យនាម (ដូចកម្មរបស់នាម ដែរ), ឧទាហរណ៍ :</p> <p>១.១- ផ្ទះល្អ (ល្អ គុណនាមដែលមានមុខងារ ជាគុណបទ (épithète) របស់ ផ្ទះ),</p> <p>១.២- ផ្ទះថ្មី (ថ្មី នាមដែលមានមុខងារជាកម្ម របស់ ផ្ទះ),</p>

១.៣- ផ្ទះជួល (ជួល កិរិយាសព្ទដែលមាន
មុខងារជាកម្មរបស់ ផ្ទះ),

គេអាចថា : ផ្ទះជីវិត ប៉ុន្តែគេមិនអាចថា :

* ផ្ទះជីវិត ឬ * ផ្ទះជីវិត បានឡើយ។

២-គេអាចដាក់គុណនាមប្រក្រតី ល្អ ឱ្យទៅជាវិ-
សេសគុណនាម ឬ ជាអតិវិសេសគុណនាម ប៉ុន្តែ
កម្មរបស់នាមដែលជានាមឬជាកិរិយាសព្ទនោះ
គេមិនអាចដាក់វាឱ្យទៅជាវិសេសគុណនាម ឬ
អតិវិសេសគុណនាម បានទេ , ឧទាហរណ៍ :

២.១-ផ្ទះល្អ អាចដាក់ទៅជាវិសេសគុណ-
នាម : ផ្ទះនេះល្អជាងផ្ទះនោះ

២.២-ផ្ទះល្អ អាចដាក់ទៅជាអតិវិសេសគុណ-
នាម : ផ្ទះនេះល្អណាស់ /ល្អពេក ,...

រីឯ ផ្ទះថ្មី , ផ្ទះជួល វិញ គេមិនអាចដាក់វាឱ្យទៅ
ជាវិសេសគុណនាម ឬ អតិវិសេសគុណនាមទេ,
ឧទាហរណ៍ :

២.៣- * ផ្ទះនេះថ្មីជាងផ្ទះនោះ,
* ផ្ទះនេះជួលជាងផ្ទះនោះ,...

២.៤- * ផ្ទះនេះថ្មីណាស់,
* ផ្ទះនេះជួលណាស់,...

៣-គុណនាមប្រក្រតី អាចមានទម្រង់បដិសេធ
(ដូចកិរិយាសព្ទដែរ ផ្ទុយពីនាមដែលជាកម្ម

	<p>របស់នាមគ្នាឯង), ឧទាហរណ៍ :</p> <p>៣.១- គុណនាមប្រក្រតី ៖ ផ្ទះល្អ > ផ្ទះមិនល្អ</p> <p>៣.២- នាមដែលជាកម្មរបស់នាម :</p> <p>ផ្ទះថ្មី > * ផ្ទះមិនថ្មី។</p>
<p>១៦- គុណនាម មិនច្បាស់</p> <p>អ. indefinite adjective</p> <p>បារ. adjectif indéfini</p>	<p>គុណនាមប្រើសម្រាប់បង្ហាញមនុស្ស សត្វ ឬ វត្ថុ ដោយមិនបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- និស្សិតណាដែលមិនបានប្រឡងថ្ងៃនេះ ត្រូវ មកប្រឡងនៅពេលក្រោយ។</p> <p>- សមាជិកទាំងអស់ត្រូវមកជួបជុំគ្នានៅពេល រសៀល។</p> <p>ពាក្យ ណា, ណាមួយ, ណាម្នាក់, ទាំងឡាយ, ទាំងពួង, ទាំងអស់,... ជាគុណនាមមិនច្បាស់។</p>
<p>១៧- គុណបទ</p> <p>អ. epithet / attributive</p> <p>បារ. épithète (f.)</p>	<p>មុខងារវេយ្យាករណ៍¹¹(fonction grammaticale) របស់គុណនាម ដែលប្រើផ្ទាល់ជាមួយនាមសព្ទ, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- ផ្ទះធំនេះ សង់ជិតផ្លូវពេក។</p> <p>- ខ្ញុំមិនចូលចិត្តមនុស្សចាស់ដែលខ្វះខន្តីទេ។</p>
<p>១៨- គុណប្រធាន</p> <p>អ. attribute</p>	<p>មុខងារវេយ្យាករណ៍របស់ពាក្យដែលបញ្ជាក់ លក្ខណៈរបស់ប្រធាន, ឧទាហរណ៍ :</p>

¹¹- មុខងារវេយ្យាករណ៍ គឺជាតួនាទីរបស់ឯកតាភាសា (សទ្ធា, រូបភា, ពាក្យ, កន្សោមពាក្យ,...) ក្នុងការផ្គុំ
ពាក្យជាកន្សោម ជាឃ្លា ជាល្បះ។

<p>បារ. attribut (du sujet)</p>	<p>ឪពុកខ្ញុំជាគ្រូបង្រៀន (<i>គ្រូបង្រៀន</i> ជាគុណ- ប្រធានរបស់ <i>ឪពុកខ្ញុំ</i> ។)</p> <p><i>សង្កេត</i> : បន្ថែមរវាងគុណប្រធាននិងកម្មបទផ្ទាល់ នៅត្រង់ ថា គុណប្រធានឥតរងអំពើដូចកម្មបទផ្ទាល់ទេ។</p>
<p>១៩-យោស: អ. voiced បារ. voisée/ sonore (f.)</p>	<p>ព្យញ្ជនៈដែលនៅពេលបន្លឺ មានលំញ័រខ្សែសំ- ឡេង។ ព្យញ្ជនៈ : / l /, / d /, / b /, ... ជាព្យញ្ជនៈ យោសៈ។</p>
<p>២០- ឈ្មាប់ អ. conjunction បារ. conjonction (f.)</p>	<p>បញ្ញត្តិនេះក៏ត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗ គ្នា ដូចជា :</p> <ul style="list-style-type: none"> - និបាតសព្ទ ¹² - សន្ធានសព្ទ ¹³ - ឈ្មាប់ ¹⁴ - ចំណង ¹⁵ <p>គណៈកម្មការភាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍ បាន សម្រេចជ្រើសរើសយកពាក្យ <i>ឈ្មាប់</i> ហើយ កំណត់ន័យ ដូចតទៅ :</p>

¹²- វចនានុក្រមខ្មែរ , ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ , ឆ្នាំ១៩៦៨ , ទំព័រ៥១១។
¹³- តិប យក់ & ថាវ គន្ធ : វចនានុក្រមបារាំង-ខ្មែរសង្ខេប , បណ្ណាល័យភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៦៧ , ទំព័រ២៣៤។
¹⁴- វេយ្យាករណ៍ថ្នាក់ទី៦, ក្រសួងអប់រំ , ឆ្នាំ១៩៨២ , ទំព័រ៤២។
¹⁵- យីន សុខ : វេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ , រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា , ឆ្នាំ២០០៧ , ទំព័រ៨៧។

	<p>ឈ្លាប់ជាពាក្យដែលគេប្រើសម្រាប់ភ្ជាប់ពាក្យទៅនឹងពាក្យ , កន្សោមពាក្យទៅនឹងកន្សោមពាក្យ ឬ ល្បះទៅនឹងល្បះ។</p> <p>ពាក្យ និង, ឬ, ប៉ុន្តែ, ពីព្រោះ, ព្រោះ, បើ,... ជាឈ្លាប់។</p> <p>គេចែកឈ្លាប់ជាពីរបែប គឺ ឈ្លាប់ចង និង ឈ្លាប់ឃ្លា។</p>
<p>២១- ឈ្លាប់ឃ្លា អ. subordinating conjunction បារ. conjonction de subordination</p>	<p>ឈ្លាប់ប្រើសម្រាប់ភ្ជាប់ល្បះរណបទៅនឹងល្បះច្បង, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ខ្ញុំលើកទ័ព ពីព្រោះខ្ញុំឮត្តមវាយសួរ¹⁶។ - គាត់នឹងបង្ហើយកិច្ចការនេះ បើគាត់ត្រឡប់មកវិញ។
<p>២២- ឈ្លាប់ចង អ. coordinating conjunction បារ. conjonction de coordination</p>	<p>ឈ្លាប់ប្រើសម្រាប់ភ្ជាប់ធាតុពីរដែលមានមុខងារដូចគ្នាក្នុងល្បះ, ល្បះពីរដែលមានប្រភេទដូចគ្នា , ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ខ្លានិងស្វា បបួលគ្នាទៅជួបនឹងទន្សាយ¹⁷។ - ក្នុងគ្រានេះ, ខ្ញុំលែពេលម៉ោង(...), បានដកស្រង់យកកាព្យ (...), សុភាសិតនិងភាសិត

¹⁶- ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរ ភាគទី១ ទំព័រ២៣។

¹⁷- ប្រជុំរឿងព្រេងខ្មែរ ភាគទី១ ទំព័រ៣៥។

	<p>បុរាណខ្លះ <u>និង</u> កាព្យរបស់ខ្ញុំខ្លះ¹⁸ (...), (វិចនានុក្រមពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ឆ្នាំ១៩៦៧, និទាន, ទំព័រ ៥)។</p> <ul style="list-style-type: none"> - ឯងត្រូវការទឹកឫកាហ្វេ ? - គាត់ធ្វើការនៅរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា <u>ឯ</u> ប្រពន្ធគាត់ធ្វើការនៅក្រសួងអប់រំ។ - ប្រជាជនយើងរស់នៅទីកន្លែងផ្សេងៗគ្នា។ អ្នកខ្លះរស់នៅស្រុកទន្លេ ខ្លះរស់នៅស្រុកភ្នំ ខ្លះរស់នៅស្រុកស្រែ <u>និង</u> ខ្លះទៀតរស់នៅ ទីក្រុង។
<p>២៣- ទីបន្លឺ អ. place of articulation បារ. point (m.) d'articulation</p>	<p>ចំណុចនៅផ្នែកខាងលើនៃគុហាមាត់ (ធ្មេញលើ ជើងធ្មេញលើ ក្រអូម នៅក្រអូម ចុងនៅក្រអូម/ កន្តើត...) ដែលអណ្តាតធ្វើចលនាទៅប៉ះ ដើម្បី បង្កើតសូរណាមួយ។</p>
<p>២៤- ធនិត អ. aspirated បារ. aspirée (f.)</p>	<p>ព្យញ្ជនៈដែលមានសូរ [h] ផ្សំជាមួយ។ ក្នុងភាសា បាលី សំស្ក្រឹត ព្យញ្ជនៈធនិតមាន ៖ [ក្ក/kh] , [ក្ក /gh] , [ច្ច /ch] , [ជ្ជ /jh] , [ជ្ជ / t.h] , [ឌ្ក /dh] , [ត្ក /th] , [ទ្ក /dh] , [ប្ត /ph] , [ព្ត/bh]។</p>

¹⁸ - ចំពោះការដកឃ្លា (ដំណកឃ្លា) សូមអានអត្ថបទ *ពិនិត្យពិចារណាលើការប្រើប្រាស់សញ្ញាប្រយោគមួយ
 ចំនួន ក្នុងភាសាខ្មែរបច្ចុប្បន្ន* ដោយ ព្រំ ម៉ល់ , បទអន្តរាគមន៍ក្នុងសន្និសីទជាតិ លើកទី២ រៀបចំដោយ
 វិទ្យាស្ថានភាសាជាតិ នៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៥ និង ចុះជាឧបសម្ព័ន្ធ ក្នុងវេយ្យាករណ៍ទម្រង់
 និយមនៃភាសាខ្មែរទំនើប ភាគ២ ឆ្នាំ២០០៦, ទំព័រ៦៣-៧៦។

<p>២៥- ធ្នាក់ អ. preposition បារ. préposition (f.)</p>	<p>បញ្ញត្តិនេះត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗ ធ្នាក់ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - អាយតនិបាត ¹⁹ - និបាតសព្ទ²⁰ - ធ្នាក់ ²¹ - ស្មៀត ²² <p>គណៈកម្មការភាសាវិទ្យានិងអក្សរសិល្ប៍បាន សម្រេចជ្រើសរើសយកពាក្យ ធ្នាក់ និង កំណត់ ន័យ ដូចតទៅ :</p> <p>ធ្នាក់ជាពាក្យប្រើជាមួយនឹង នាម កន្សោមនាម ឬ កន្សោមកិរិយា ដើម្បីបង្កើតកន្សោមធ្នាក់ (កន្សោមមានធ្នាក់) , ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - វិទ្យាស្ថានភាសាជាតិ នៃរាជបណ្ឌិត្យសភា កម្ពុជា។ - ក្នុងផ្ទះ , ក្រៅផ្ទះ ។ <p>ពាក្យ នៃ លើ ក្នុង ក្រៅ ជាមួយ ពី អំពី ដល់ ដោយ ... ជាធ្នាក់។</p>
--	--

¹⁹- វចនានុក្រមខ្មែរ, ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ឆ្នាំ១៩៦៨, ទំព័រ១៧៤៤ និង ពូរ អ៊ុម, វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ ,
បណ្ណាគារ គីម សេង , ភ្នំពេញ , ១៩៥៨។

²⁰- កេង វ៉ាន់សាក់ : មូលភាពនៃការបង្កើតពាក្យថ្មី , មហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រនិងមនុស្សសាស្ត្រ
ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៦៤ ទំព័រ៣៨៣។

²¹- វេយ្យាករណ៍ថ្នាក់ទី៦, ក្រសួងអប់រំ, ឆ្នាំ១៩៨២ , ទំព័រ៤១។

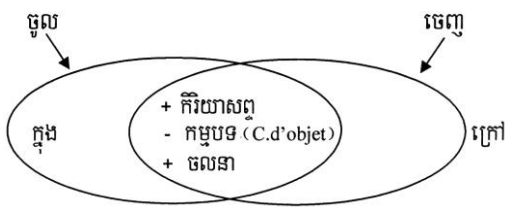
²²- យីន សុខ : វេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ , រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា , ឆ្នាំ២០០៧ , ទំព័រ៣៥៧។

<p>២៦-ន័យ អ. sense/ meaning បារ. sens (m.)</p>	<p>ន័យរបស់ពាក្យណាមួយជាអ្វីដែលពាក្យនោះ ស្តែងឡើង។ <i>ន័យ</i> ប្លែកពី <i>ន័យកម្ម</i> ត្រង់ថា ន័យ ឥតមានអរូបីយភាពខ្លាំងដូចន័យកម្មទេ ពីព្រោះ ន័យ បិតនៅក្នុងប្រព័ន្ធទម្លាប់វាចា (ទម្លាប់នៃការ ប្រើប្រាស់ភាសា) ។ ន័យក៏មិនអាចមានរង្វង់ធំធេង ដូចន័យកម្មដែរ ពីព្រោះវាលំខិនទៅតាមបរិបទ។ តាមធម្មតា វចនានុក្រមឱ្យត្រឹមតែន័យចំរបស់ពាក្យ ដែលគេហៅថា <i>អត្ថានុវប្ប</i> (<i>sens propre</i>) ។ រីឯ ន័យធៀប គេត្រូវបញ្ជាក់បន្ថែមតាមលំហៅថា <i>អត្ថ- បដិវប្ប</i> (<i>sens figuré</i>), ឧទាហរណ៍ :</p> <p>សេតវិមាន</p> <p>១. កាលពីឆ្នាំទៅ ពេលដែលឪពុកមាខ្ញុំទៅលេងសហ- រដ្ឋអាមេរិក គាត់បានថតរូបនៅមុខសេតវិមាន។</p> <p>២. សេតវិមានបានសម្រេចបញ្ជូនកងទ័ពទៅវាយលុក ផ្តួលរំលំរដ្ឋាភិបាលរបស់លោកសាដាំ ហ្វីសេន នៅឆ្នាំ២០០២។</p>
<p>២៧- ន័យកម្ម អ. signification បារ. signification (m.)</p>	<p>ជាបញ្ញត្តិដែលមានវិសាលភាពគ្របដណ្តប់លើ ន័យទាំងឡាយរបស់ឯកតាភាសាមួយ។ ន័យកម្ម ជាផលវិភាគនៃភាសាវិទ្យា។ សព្វថ្ងៃ មិនទាន់មាន វចនានុក្រមណាបានស្វែងរកជាទូទៅនូវន័យកម្ម បែបនេះនៅឡើយ។</p>

២៨- ន័យកម្មវិទ្យា
 អ. semiology
 បារ. semiologie
 (f.)

វិជ្ជាសិក្សាអំពីន័យកម្មត្រឹមកម្រិតដែលអាចធ្វើបាន ដូចជា ឯកតាន័យ (unité de sens), ទំនាក់ទំនងន័យ (relation sémantique) ជាដើម។

ការបំបែកពាក្យជាន័យតា មានដូចខាងក្រោម (សូមមើលការពន្យល់អំពីន័យតា)។ ការសិក្សាអំពីទំនាក់ទំនងន័យដែលមានក្នុង បដិសព្ទ, វេវចនសព្ទ, សទិសសព្ទ ជាដើម ត្រូវផ្អែកលើន័យតាដើម្បីឱ្យការសិក្សាមានរូបិភាព ងាយយល់ ដូចមានឧទាហរណ៍ទាក់ទងនឹងបដិសព្ទ ខាងក្រោម :



២៩- ន័យករ
 អ. signifier
 បារ. signifiant
 (m.)

ទម្រង់ដែលយើងស្តាប់ឮ កាលណាសូរសព្ទ-ភាសាត្រូវបានបន្លឺឡើង ប៉ុន្តែគប្បីយើងបញ្ជាក់បន្ថែមថា តាមលោក Saussure ន័យករ មិនមែនជាសូរនិច្ចល²³(inerte) ដូចសូរធម្មតាទេ: ន័យករហាក់ដូចជាមានចរន្តអ្វីមួយមកដាស់សតិអារម្មណ៍យើងកាលណាយើងរៀបចំ ឬ កាលណាយើងស្តាប់ឮសូរសព្ទភាសាណាមួយ ពីព្រោះ: ន័យករនៃ

²³ - ពាក្យ និច្ចល (និច-ចល់) ត្រូវនឹងពាក្យបារាំង *inerte* ខ្លីពីវចនានុក្រមបារាំង-ខ្មែររបស់លោក តិប យក់ & ថាវ គន្ធី បណ្ណាគារ ប៊ុត នាង ភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៦២។

-22-

	<p>សូរសព្ទភាសានីមួយៗ តែងតែដិតដោយអនុស្សាវរីយ៍និង connotation ជានិច្ច។</p> <p>ដំបូងឡើយ ទំនាក់ទំនងរវាងន័យករ និង ន័យបញ្ញត្តិ ជាជម្រើសសេរី: គេអាចយកន័យករណាមួយទៅសម្គាល់ន័យបញ្ញត្តិណាមួយក៏បានដែរ (លើកលែងតែចំពោះន័យបញ្ញត្តិនៃសូរសព្ទភាសាណាដែលជាប់ដៅសន្តានជាមួយនឹងសូរសព្ទភាសាឯទៀតរួចទៅហើយ)។</p>
<p>៣០- ន័យតា អ. component បារ. sème (m.)</p>	<p>ពាក្យ ន័យតា ជាបម្រែនៃពាក្យ "sème" របស់លោក ប៊ែរណា ប៉ូដេ (Bernard Pottier) ដែលភាសាវិទូអាមេរិកាំងហៅថា "component"។</p> <p>ន័យតាជាបំណែកន័យ ដែលអាចវិភាគចេញពីវចនតា/ពីពាក្យទោលណាមួយ, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>• ចូល → $\begin{cases} + ក្នុង \\ + កិរិយាសព្ទ \\ - កម្មបទ (C.d'objet) \\ + ចលនា \end{cases}$</p> <p>• ចេញ → $\begin{cases} - ក្នុង \\ + កិរិយាសព្ទ \\ - កម្មបទ (C.d'objet) \\ + ចលនា \end{cases}$</p>
<p>៣១- ន័យបញ្ញត្តិ អ. signified</p>	<p>សញ្ញាណ/បញ្ញត្តិ ដែលមាន ន័យករ ជាទម្រង់សរុប ព្រមទាំងក្រៅ កាលណាសូរសព្ទភាសាត្រូវបានគេបន្លឺ</p>

<p>បារ. signifié (m.)</p>	<p>ឡើង។ ដូចយើងបានឃើញស្រាប់ ន័យបញ្ញត្តិ អាចចាត់ទុកជាទំព័រម្ខាងនៃសូរសព្ទភាសាដែល អាចប្រៀបបាននឹងក្រដាស១សន្លឹក ហើយ ន័យ-បញ្ញត្តិនេះមិនអាចបំបែកចេញបានពីន័យករដែល ជាទំព័រម្ខាងទៀតនោះឡើយ។</p>
<p>៣២- ន័យវិទ្យា អ. semantics បារ. sémantique (f.)</p>	<p>វិជ្ជាសិក្សាអំពីន័យដែលបានស្ថាបនានៅក្នុង បរិបទផ្សេងៗ ដូចមានឧទាហរណ៍ខាងលើស្រាប់ (សូមមើលការពន្យល់អំពី <i>ន័យ</i>)។</p>
<p>៣៣- នាម អ. noun បារ. nom (m.)</p>	<p>ពាក្យសម្រាប់សម្គាល់ឈ្មោះ មនុស្ស, សត្វ, រុក្ខ-ជាតិ, ទឹកនៃដី, វត្ថុ, ស្ថានភាព, សកម្មភាព ឬ គំនិតអ្វីមួយ និង អាចបំពេញមុខងារជាប្រធាន ឬ កម្ម នៅក្នុងល្បះ។ នាមជាធាតុចាំបាច់នៃកន្សោម នាម។</p> <p>ពាក្យ <i>ពូសុខ តុ គោ ដំណើរ ឈ្នួញ រដ្ឋាភិបាល</i> ... ជានាម។</p>
<p>៣៤- បច្ចិមបទ/ ផ្នត់ចុង អ. suffix បារ. suffixe (m.)</p>	<p>អញ្ញាសបទ/ផ្នត់មួយបែបដែលគេដាក់នៅខាងចុង នៃពាក្យ ដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ។</p> <p>-ក្នុងភាសាអង់គ្លេស បច្ចិមបទ/ផ្នត់ចុង ly ភ្ជាប់នឹង គុណនាម slow បង្កើតបានជាកិរិយាវិសេសស៍ slowly ។</p> <p>- ក្នុងភាសាបារាំង បច្ចិមបទ/ផ្នត់ចុង ment ភ្ជាប់ នឹងគុណនាម lent បង្កើតបាន ជាកិរិយាវិសេសស៍</p>

	<p>lentement ។</p> <p>- តាមមតិទូទៅ ភាសាខ្មែរសុទ្ធភ្នានបច្ចិមបទ/ផ្នត់- ចុងទេ។ ប៉ុន្តែពាក្យខ្មែរដែលកើតពីធាតុបាលី- សំស្ក្រឹតមានប្រើបច្ចិមបទ/ផ្នត់ចុង ដូចជា :</p> <p>- ពល + ករ > ពលករ, - នគរ + ឧបនីយកម្ម > នគរូបនីយកម្ម។</p>
<p>៣៥- បដិសព្ទ អ. antonym បារ. antonyme (m.)</p>	<p>ពាក្យទាំងឡាយដែលមានន័យផ្ទុយគ្នា , ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ពាក្យ ញី ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ ឈ្មោល, • ពាក្យ ទិញ ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ លក់ ,... <p>- <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ពាក្យ mâle ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ femelle, • ពាក្យ acheter ជាបដិសព្ទរបស់ពាក្យ vendre,... <p>បដិសព្ទមានព្រំដែនមិនជាក់លាក់ ព្រោះវាអាច ជា ៖</p> <p>-បដិសព្ទសម្គាល់ភាពប្រៀបធៀប(opposition) : តូច និង ធំ ,...</p> <p>-បដិសព្ទសម្គាល់ប្រតិភាព ឬ ទៅវិញទៅមក (réciprocité) : ទិញ និង លក់ , ប្តី និង ប្រពន្ធ ,...</p>

	<p>-បដិសព្វសម្គាល់ភាពដៃគូនឹងគ្នា (complémentarité) : រស់ និង ស្លាប់ ,...</p>
<p>៣៦- បុព្វបទ / ផ្នត់ដើម អ. prefix បារ. préfixe (m.)</p>	<p>អញ្ញាសបទឬផ្នត់មួយបែបដែលគេដាក់នៅខាងដើមពាក្យ ដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ , ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម [ប្រៈញ-] + ចូល > បញ្ចូល, បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម [លំ-] + នៅ > លំនៅ,... - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម in + correct > incorrect, បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម dé + former > déformer,...
<p>៣៧- បុរណសព្វ អ. lexis បារ. lexie (f.)</p>	<p>មូលតា (វចនតា និង រូបតា) ជាកំណត់ ក្នុងខ្សែសម្ព័ន្ធដែលងាយសម្គាល់តាមរយៈន័យអប្បបរមារបស់វា ប៉ុន្តែ អ្នកប្រើប្រាស់ភាសាឥតមានលទ្ធភាពផ្អែកដោយសេរី ជាទូទៅទេ។ តំណរវាងមូលតាខ្លះត្រូវភាសាបង្កើតឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់ទទួលយកតែម្តង។ តំណដែលភាសាបង្កើតឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់ទទួលយកនេះ ត្រូវបានបែរណា ប៉ូដេ (Bernard Pottier) ហៅថា lexis ដែលយើងប្រែថា បុរណសព្វ។</p> <p>តាមគាត់ បុរណសព្វ ជាកំណត់ទោល ដូច cheval ឬ ជាកំណត់ល្បាយ ដូច cheval-vapeur ឬ cheval marin ដែលមានឯកភាព</p>

មិនអាចកាត់តែបែបណាទៀតបានទេ ហើយ ដែល
 យើងត្រូវប្រើទាំងស្រុង។ បុរណសព្វ មាន ពាក្យ-
 ទោល (mots irréductible), ពាក្យកម្លាយ(mots
 dérivés), ពាក្យសមាស (mots composés),
 វាចាវិលាស²⁴(locutions),ពាក្យកាត់(sigle)។ល។

យើងតែងតែពិបាកសម្គាល់បន្លែករវាងបុរណ-
 សព្វ និង កន្សោមសេរី កើតពីការផ្គុំពាក្យតាម
 សេចក្តីត្រូវការដើម្បីបញ្ចេញមតិ។ ដើម្បីដោះ-
 ស្រាយបញ្ហានេះ ភាសាវិទូមួយក្រុម²⁵ បានបង្កើត
 តេស្ត(test) បួនបែបផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរូប-
 និយម (critères formels) ដែលអាចឱ្យគេ
 សម្គាល់បន្លែករវាង បុរណសព្វ និង កន្សោមសេរី
 នេះបាន²⁶។

²⁴- វាក្យសព្វខ្លីពីរចនាស្រុមបារាំង-ខ្មែរ របស់លោក តិប យក់ & ថាវ គន្ធី, បណ្ណាគារ ប៊ុត នាង ភ្នំពេញ
 ឆ្នាំ១៩២៦។

²⁵ - សូមអាន Jean-louis CHISS et alli, Initiation à la linguistique structurale, tome 1, p. 154,
 Hachette 1981.

²⁶ - ដើម្បីយល់ច្បាស់អំពីការប្រើប្រាស់តេស្តទាំងនោះ សូមអាន មូលដ្ឋាននៃន័យកម្មវិទ្យា ដោយ ព្រំ ម៉ល់
 ផ្សព្វផ្សាយដោយអ្នកនិពន្ធ ទំព័រ១៦-២០, ភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០៣។ ជាគោលដៅ យើងសូមរាប់ឈ្មោះតេស្ត
 ទាំងនោះ ដូចតទៅ ៖ តេស្តដៃក (test d'insertion), តេស្តកំណាត់ (test de répétition partielle),
 តេស្តដាក់កត្តារួម (test de mise en facteur commun)និង តេស្តដំណូរ (test de commutation)។

<p>៣៨-ប្រណាប់ ប្រធាន/ បម្រាប់ប្រធាន អ. predicate បារ. prédicat (m.)</p>	<p>មុខងារនៃពាក្យក្នុងល្អះ/ប្រយោគដែលតាមធម្មតា ជាមុខងាររបស់កិរិយាសព្ទ, ឧទាហរណ៍ : -មាន់ដោវ។ -គោស៊ីស្មៅ។ កិរិយាសព្ទ <i>ដោវ</i>, <i>ស៊ីស្មៅ</i> ជាប្រណាប់ប្រធាន/ បម្រាប់ប្រធាន។</p>
<p>៣៩- ប្រធាន អ. subject បារ. sujet (m.)</p>	<p>មុខងារនៃពាក្យក្នុងល្អះ/ប្រយោគដែលតាមធម្មតា ជាមុខងារនៃនាមសព្ទឬសព្ទនាម (ទោលឬមាន រណប) ឈមនឹងមុខងារនៃកិរិយាសព្ទ ហៅថា ប្រណាប់ប្រធាន /បម្រាប់ប្រធាន , ឧទាហរណ៍ : - មាន់ដោវ។ - មាន់ឈ្មោលរបស់ខ្ញុំកំពុងដោវ។ - វាដាស់កសិករឱ្យក្រោកធ្វើការ។ នាមសព្ទទោលឬមានរណប <i>មាន់</i>, <i>មាន់ឈ្មោល</i> <i>របស់ខ្ញុំ</i> និង <i>សព្ទនាម វា</i> ជាប្រធាន។</p>
<p>៤០- ផ្លូវខ្យល់ អ. air exit បារ. sortie (f.) de l'air (m.)</p>	<p>ផ្លូវដែលខ្យល់ក្នុងស្នូតចេញមកក្រៅនៅពេលបន្លឺ សូរ។ នៅពេលបន្លឺសូរ ខ្យល់ក្នុងស្នូតដាក់ចេញមក ក្រៅ ហើយ នៅក្នុងក្រអូមបិទ ឬ បើកចំហផ្លូវ ច្រមុះ។ - កាលណានៅក្នុងក្រអូមបិទផ្លូវច្រមុះ ខ្យល់ចេញ តែតាមមាត់។ សូរដែលកើតឡើង ជាសូរមាត់ឬ មុខជ័: ដូចជា [p], [b], [f], [v], [s],...។</p>

	<p>- កាលណារនាំងក្រអូមបើកចំហ ខ្យល់ចេញតាមមាត់ផង តាមច្រមុះផង។ សូរដែលកើតឡើងជាសូរច្រមុះឬនាសិកជៈ ដូចជា [m], [n], [ɲ], [ŋ],...។</p>
<p>៤១- ពាក្យ អ. word បារ. mot (m.)</p>	<p>សព្វថ្ងៃ ក្នុងមជ្ឈដ្ឋានអ្នកចេះដឹង វចនតា “mot” នៃភាសាបារាំង (ដែលត្រូវនឹង វចនតា “ពាក្យ”²⁷ នៃភាសាខ្មែរ) ឈប់មានន័យថាជាផ្នែកឬសំណេរទៀតហើយ ដូច្នោះ គេចូលចិត្តយក “mot” មកប្រើវិញ ពីព្រោះវាមិនមែនជាកន្សោមពាក្យ ដូច “signe linguistique” ដែលជាខ្សែសម្ព័ន្ធវែងអន្លាយ។ ប៉ុន្តែ គេមានបញ្ហាក្នុងការកំណត់ព្រំដែន ពី “mot” មួយទៅ “mot” មួយ ក្នុងខ្សែសម្ព័ន្ធ គេមិនអាចដឹងដោយងាយក្នុងខ្សែសម្ព័ន្ធ ថាតើ “mot” ណាចាប់ផ្តើមពីត្រង់ណា ហើយ ត្រូវចប់នៅត្រង់ណាទេ។</p> <p>វេយ្យាករណ៍បារាំងបានចែកពាក្យបារាំងជា៩ ប្រភេទ គឺ articles, noms, pronoms, adjectifs, verbes, adverbes, prépositions, conjonctions & interjections ។ គេថា “les” ជាពាក្យមួយម៉ាត់ គឺជា “article” តែ “les pommes de terre” ក៏ជាពាក្យមួយម៉ាត់ដែរ</p>

²⁷- ក្នុងស្មារតីខ្មែរភាគច្រើន វចនតា “ពាក្យ” នៃភាសាខ្មែរ ធ្វើឱ្យគេនឹកដល់ផ្នែកនៅឡើយ ជាពិសេសនឹកដល់ពាក្យសរសេរ ផ្ទុយពីសូរសព្ទភាសា។

	<p>(ពាក្យសមាស)។ ដូច្នោះ ឃើញថា យើងពិបាកសម្គាល់ព្រំដែនពាក្យបារាំងណាស់²⁸។ ដោយ “signe linguistique” របស់លោក Saussure បានដោះស្រាយត្រឹមតែមិនឱ្យយល់ច្រឡំថា “mots” ជាសំណេរនិងដោយបញ្ហាសម្គាល់ព្រំដែននៃពាក្យនៅចោទដដែល លោក ប៊ែរណា ប៉ូដេ (Bernard Pottier) បានស្នើឱ្យប្រើ “lexie” វិញម្តង។</p>
<p>៤២- ពាក្យកម្លាយ អ. derivative word បារ. mot (m.) dérivé</p>	<p>ពាក្យដែលកើតចេញពីវិធីកម្លាយ, ឧទាហរណ៍ : ប្តឹង < ដឹង + [ប័-], ឃ្នាប < គាប + [-ន-] ។</p>
<p>៤៣- ពាក្យភ្លាយ អ. transformed word បារ. mot (m.) transformé</p>	<p>ពាក្យដែលបានផ្លាស់ប្តូររូបសព្ទ ខុសប្លែកពីពាក្យដើម ដោយបានឆ្លងកាត់មួយរយៈពេលនៃការប្រើប្រាស់, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- ក្នុងភាសាខ្មែរ :</p> <p>français > បារាំងសែស > បារាំង, ភ្នំជួនពេញ > ភ្នំពេញ,...។</p> <p>- ក្នុងភាសាបារាំង :</p> <p><i>amir al-bahr</i> (mot arabe = " prince de</p>

²⁸- ក្នុងការសម្គាល់ព្រំដែនពាក្យ ខ្មែរក៏មានបញ្ហាដែរ ហើយ មានតែលើសពីពាក្យបារាំងទៀតផង។

	<p>la mer ") > frs <i>amiral</i>,</p> <p>lat. <i>ego</i> > frs <i>je</i>,</p> <p>lat. <i>pro</i> > frs moyen <i>por</i> > frs actuel <i>pur</i> (orth. pour).</p>
<p>៤៤- ពាក្យគោល/ ពាក្យស្នូល អ. basic word បារ. lexème de base</p>	<p>ពាក្យទោលដែលប្រើជាបង្អែកសម្រាប់បង្កើតពាក្យ កម្លាយឬពាក្យផ្សំ/ពាក្យសមាស។</p> <p>(១)- <u>ឧទាហរណ៍សម្រាប់ពាក្យកម្លាយ</u> :</p> <p>ដូចមានក្នុងការពន្យល់អំពី <i>ពាក្យបួស</i> ។</p> <p>(២)- <u>ឧទាហរណ៍សម្រាប់ពាក្យផ្សំ/ពាក្យសមាស</u> :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : <ul style="list-style-type: none"> • ប្រមាត់ + ដី > ប្រមាត់ដី, • ទឹក + ខ្មៅ > ទឹកខ្មៅ,...។ - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : <ul style="list-style-type: none"> • brise + glace > brise-glace, • porte + feuille > portefeuille,...
<p>៤៥- ពាក្យទោល/ អមិស្យសព្ទ អ. irreducible word បារ. mot irré- ductible</p>	<p>ពាក្យតូចបំផុត (ឯកព្យាង្គឬពហុព្យាង្គ) ដែលនៅ មានន័យ (បើគេបំបែកតទៅទៀត ន័យត្រូវបាត់ បង់) គឺជាវចនតាដែលមិនមែនជាបួស, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> : jardin, crayon, chaise, ... - <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> : គាប, បារី, ក្រហម,...។
<p>៤៦- ពាក្យសមាស/ ពាក្យផ្សំ</p>	<p>ពាក្យដែលកើតឡើងពីការផ្សំចូលគ្នារវាងពាក្យ និងពាក្យ ចាប់ពីពីរពាក្យឡើងទៅ ហើយ សម្គាល់</p>

<p>អ. compound word បារ. mot composé</p>	<p>ន័យបុបព្វត្តិមួយច្បាស់លាស់។ ពាក្យផ្សំ/ពាក្យសមាសជាកន្សោមស្ថិតដែលមានតម្លៃដូចពាក្យទោលមួយដែរ(ពាក្យទោលឯកព្យាង្គឬពាក្យទោលពហុព្យាង្គ), ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ក្នុងភាសាខ្មែរ ៖ ដីស, ទឹកខ្មៅ,...។ - ក្នុងភាសាបារាំង ៖ porte-monnaie, portefeuille, bon sens, pomme de terre, ...។
<p>៤៧- ពាក្យសម្រាល/ ប្រិយសព្ទ</p> <p>អ. euphemism បារ. euphémisme (m.)</p>	<p>ការប្រើពាក្យឬល្បះដែលមានន័យមិនទ្រគោះដើម្បីជំនួសពាក្យឬល្បះដែលមានន័យទ្រគោះ, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- ភាសាបារាំង :</p> <p>Pierre n'est pas très courageux ជាពាក្យសម្រាល (ដែលមានន័យមិនទ្រគោះ) សម្រាប់ជំនួស Pierre est un lâche (ល្បះដែលមានន័យទ្រគោះ ចំពោះ Pierre)។</p> <p>- ភាសាខ្មែរ :</p> <p><i>មិនប្រក្រតី</i> ជាពាក្យសម្រាលជំនួសវិញ្ញត្តិដែលមានន័យទ្រគោះមួយចំនួនធំ, <i>ស្រីមេអំបៅ/ស្រីប្រកបរបរផ្លូវភេទ/ស្រីរកស៊ីផ្លូវភេទ</i> ជំនួស ស្រីពេស្យា,...។</p>

<p>៤៨- ពាក្យបួស</p> <p>អ. root word</p> <p>បារ. mot (m.)</p> <p>racine</p>	<p>ពាក្យទោលដែលអាចទទួលរឹតកម្លាយ, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- ក្នុងភាសាខ្មែរ : ពាក្យបួស ជឹង + បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម [ប៉-] > ប្លឹង, ពាក្យបួស តាប + អន្តរបទ/ផ្នត់ដៃក [-ន-] > ឃ្មាប។</p> <p>- ក្នុងភាសាបារាំង : ពាក្យបួស jardin + បច្ចិមបទ/ផ្នត់ចុង -ier > jardinier, ពាក្យបួស poli + បុព្វបទ/ផ្នត់ដើម im- > impoli.</p>
<p>៤៩- ព្យញ្ជនៈ</p> <p>អ. consonant</p> <p>បារ. consonne</p> <p>(f.)</p>	<p>សូរដែលបន្លឺឡើងដោយមានទំនប់តិចឬច្រើន អាស្រ័យទៅតាមរង្វះខ្យល់ដែលចេញពីស្នូត។ នៅពេលដែលខ្យល់ចេញពីស្នូតទៅប៉ះនឹងទំនប់ រង្វះខ្យល់កម្រិតសូន្យ វាបង្កើតបានជាព្យញ្ជនៈស្ទុះ ឬផ្ទុះ ដូចជា [p], [b], [t], [d], [k], [g], [m], [n],...។</p> <p>កាលណារង្វះខ្យល់មានកម្រិតលើសពីសូន្យ វា បង្កើតបានជាព្យញ្ជនៈស្ទុះត្រដុស ដូចជា [tʃ], [dʒ],...។</p> <p>សូរព្យញ្ជនៈមិនអាចបន្លឺបានច្បាស់ទេ បើសិន ជាគ្មានសូរស្រះនៅអាស្រ័យជាមួយ។</p>

<p>៥០- មហាសព្ទ អ. superordinate បារ. hyperonyme (m.)</p>	<p>ពាក្យដែលមានន័យគ្របដណ្តប់លើពាក្យផ្សេងទៀតដែលជាអនុសព្ទ , ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- <u>ក្នុងភាសាខ្មែរ</u> :</p> <p>ពាក្យ <i>សត្វ</i> ជាមហាសព្ទ ព្រោះវាមានន័យគ្របដណ្តប់លើពាក្យ <i>ឆ្កា ឆ្កែ សេះ ខ្លា មាន់ ,... ។</i> ពាក្យ <i>ឆ្កា ឆ្កែ សេះ ខ្លា មាន់</i> ជាអនុសព្ទ។</p> <p>ពាក្យ <i>រុក្ខជាតិ</i> ជាមហាសព្ទ ព្រោះវាមានន័យគ្របដណ្តប់លើពាក្យ <i>ស្វាយ ដូង ខ្នុរ ចេក,...។</i> ពាក្យ <i>ស្វាយ ដូង ខ្នុរ ចេក</i> ជាអនុសព្ទ។</p> <p>- <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> :</p> <p>ពាក្យ <i>rouge</i> ជាមហាសព្ទ ឯពាក្យ <i>écarlate , cramoisi , vermillon, pourpre</i> ជាអនុសព្ទ។</p>
<p>៥១- មូលតា អ. morpheme បារ. monème (m.)</p>	<p>មូលតា ជាការបកប្រែពាក្យ "monème" ដែលលោក André Martinet បានកំណត់ន័យថា ជាឯកតាអប្បបរមាដែលមានន័យ²⁹ ដូច :</p> <p>- <u>ក្នុងភាសាបារាំង</u> :</p> <p>voilà ton père មានមូលតាចំនួនបី : voilà, ton, père,</p> <p>embarquons មានមូលតាចំនួនបី : em- , -barqu-, -ons ។</p>

²⁹ - André Martinet, *Eléments de Linguistique générale*, Armand Colin 1970, p.103
និង Georges Mounin, *Clefs pour la Linguistique*, Seghers 1971, p. 54។

	<p>- ក្នុងភាសាខ្មែរ :</p> <p>ពាក្យ <i>ឆ្ងាំ</i> មានមូលតាចំនួនពីរ : ចាំ និង អន្តេបទ/ផ្នត់ដែក [-ម-]។</p> <p>ពាក្យ <i>ឃ្លាប</i> មានមូលតាចំនួនពីរ : តាប និង អន្តេបទ/ផ្នត់ដែក [-ន-]។</p> <p>មូលតាអាចជា វចនតា (lexème) ឬ រូបតា (morphème)។</p>
<p>៥២- រង្វះខ្យល់/ រង្វះបន្លឺ</p> <p>អ. aperture បារ. aperture (f.)</p>	<p>រង្វះខ្យល់ដែលបិទ ឬ បើកចំហតូចឬធំ ក្នុងការបង្កើតសូរ។ គេចែករង្វះខ្យល់ជា៩កម្រិត គឺ :</p> <p>(១)- រង្វះខ្យល់កម្រិតសូន្យ : ដំណើរខ្យល់ដែលចេញពីស្មាតត្រូវប៉ះខ្លាំងនឹងគ្រឿងប្រដាប់បន្លឺសំឡេង បណ្តាលឱ្យមានបន្ទុះ, ដូច្នោះសូរដែលកើតឡើង ជាសូរផ្ទុះ/សូរស្ទះ គឺសូរ [p], [b], [t], [d], [k], [g], [m], [n], [ŋ], ...។</p> <p>(២)- រង្វះខ្យល់កម្រិតកន្លះ : ដំណើរខ្យល់ត្រដុសខ្លាំងនឹងផ្ទៃនៃគុហាមាត់, អណ្តាត, ធ្មេញ (ត្រដុសខ្លាំងព្រោះរង្វះខ្យល់មានកម្រិតស្ទើរសូន្យ) ហើយ បង្កើតសូរផ្ទុះត្រដុស / ស្ទះត្រដុស ដូចជា [tʃ], [dʒ], ...។</p>

(៣)- រង្វះខ្យល់កម្រិត១ : ដំណើរខ្យល់ត្រដុស
នឹងផ្ទៃនៃគុហាមាត់, អណ្តាត, ធ្មេញ ហើយ បង្កើត
សូរត្រដុស ដូចជា [f], [v], [s], [z], ...។

(៤)- រង្វះខ្យល់កម្រិត២ : ដំណើរខ្យល់ស្ទើរតែមិន
ត្រដុសនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្តាត ធ្មេញ ឡើយ
ហាក់បីដូចជាមានលំហូរ ហើយ បង្កើតសូរលំហូរ
ដូចជា [l], [r], ...។

(៥)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៣ : ចាប់ពីរង្វះនេះទៅ
ដំណើរខ្យល់ឈប់ប៉ះនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្តាត
ធ្មេញ ទៀតហើយ ហើយ គេបានសូរស្រះកន្លះ ឬ
ព្យញ្ជនៈកន្លះ គឺ [j], [w],...។

(៦)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៤ : សូរដែលកើតឡើងគឺ
សូរស្រះបិទ ដូចជា [i], [y], [u],...។

(៧)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៥ : សូរដែលកើតឡើងគឺ
សូរស្រះបិទកន្លះ ដូចជា [e], [ø], [ə], [o],...។

(៨)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៦ : សូរដែលកើតឡើងគឺ
សូរស្រះបើកកន្លះ ដូចជា [ɛ], [œ], [ɔ], ...។

(៩)- រង្វះខ្យល់កម្រិត៧ : សូរដែលកើតឡើងគឺ
សូរស្រះបើក ដូចជា [a], [ɑ], ...។

<p>៥៣- ឫស អ. root បារ. racine (f.)</p>	<p>វចនតាមួយបែបដែលគំនិតមានអត្ថិភាពជាពាក្យ ឯករាជ្យក្នុងភាសា ដែលជាធាតុរួមនៃពាក្យមួយ ចំនួនក្នុងសន្តានជាមួយគ្នា។</p> <p>តាមវចនានុក្រមភាសាវិទ្យារបស់លោក Jean Dubois & alii (Larousse), racine (ឫស) អាចមាន radical ច្រើន, ឧទាហរណ៍ ៖ ក្នុងភាសា បារាំង ឫស [van] (មក) មាន radical ពីរ ៖ [van-] (ven-) ដូចមានក្នុងពាក្យ [vanir] (venir), [vanɔ̃] (venons), ... និង [vjɛn-] (vienne) ដូចមានក្នុងពាក្យ [vjɛn] (vienne/ viennent), ...។</p> <p>ការពន្យល់អំពី ឫស បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា racine ខ្លះ អាចមាន radical ច្រើន ហើយ យើង បានប្រែពាក្យ <i>racine</i> ថា ឫស ។ ដោយផ្អែកលើ ប្រព័ន្ធ សូរ-កាឡាសូរ, រូបតា-កាឡារូប យើងអាច ប្រែ radical ដែលជារូបផ្សេងៗនៃ racine ថា កាឡាឫស ។</p>
<p>៥៤- រូបតា អ. grammatical morpheme បារ. morphème (m.)</p>	<p>មូលតាមួយបែបដែលគំនិតមានអត្ថិភាពជាពាក្យ ឯករាជ្យក្នុងភាសា (លោក អៀវ កើស ហៅថា “កន្លែងពាក្យ”³⁰) សម្រាប់ភ្ជាប់ជាមួយពាក្យឫស ឬ ជាមួយឫស ដើម្បី ៖</p>

³⁰- អៀវ កើស : ភាសាខ្មែរ , បណ្ណាគារ មិត្តសេរី , ភ្នំពេញ ១៩៦៧ , ទំព័រ ១៦៨។

	<p>- បង្កើតពាក្យ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> •• ក្នុងភាសាខ្មែរ : <ul style="list-style-type: none"> • ពាក្យបួស ជួញ + [-ម-] > ឈ្នួញ , • ពាក្យបួស គាប + [-ន-] > ឃ្នាប ,...។ •• ក្នុងភាសាបារាំង : <ul style="list-style-type: none"> • ពាក្យបួស <i>jardin</i> + <i>ier</i> > <i>jardinier</i>, • បួស <i>all</i> + <i>er</i> > <i>aller</i>,... <p>- បំបែកពាក្យ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> •• ក្នុងភាសាបារាំង : <ul style="list-style-type: none"> • បួស <i>all</i> + <i>ons</i> > <i>allons</i> (បុ.១, ពហុ.), • បួស <i>all</i> + <i>ez</i> > <i>allez</i> (បុ.២, ពហុ.),... •• ក្នុងភាសាឡាតាំង : <ul style="list-style-type: none"> • <i>rosă</i> (nominatif, sg), • <i>rosăm</i> (accusatif, sg), ...។ •• ក្នុងភាសាបាលី : <ul style="list-style-type: none"> • <i>បុរិសា</i> (បឋមាវិភក្តិ, ឯក.), • <i>បុរិសំ</i> (ទុតិយាវិភក្តិ, ឯក.), ...។
<p>៥៥- រូបសាស្ត្រ អ. morphology បារ. morphologie (f.)</p>	<p>ទម្រង់របស់ពាក្យ ហើយ ដោយភាសាជាសូរ ទម្រង់នេះជាសូរដែលស្តាប់ឮ ប៉ុន្តែវាក៏អាចជារូប ដែលគេមើលឃើញតាមរយៈសំណេរផងដែរ។ ក្នុងពាក្យកម្លាយឬពាក្យសមាស គេអាចវិភាគ រូបសាស្ត្រជាចំណែកៗ, ឧទាហរណ៍ :</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - បញ្ចូល < [បំព្រា-] + ចូល - ពលកម្ម < ពល + កម្ម
<p>៥៦-ល្អះ/ប្រយោគ អ. sentence បារ. phrase (f.)</p>	<p>ល្អះ/ប្រយោគជាបង្កំពាក្យដែលមានន័យសេចក្តីពេញលេញ ស្តាប់បាន។ ល្អះ/ប្រយោគត្រូវមានកន្សោមនាមប្រធាន និង កន្សោមកិរិយា (ប្រណាប់ប្រធាន/បម្រាប់ប្រធាន), ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - សិស្សានុសិស្សទៅសាលារៀន។ - គាត់បានជួបមិត្តសម្លាញ់របស់គាត់នៅក្នុងស៊ុបិន។ <p>ល្អះ/ប្រយោគមានច្រើនប្រភេទ គឺ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ល្អះប្រកាស/ប្រយោគប្រកាស(ល្អះបញ្ជាក់) (phrase déclarative) - ល្អះសំណួរ/ប្រយោគសំណួរ (phrase interrogative) - ល្អះបញ្ជា/ប្រយោគបញ្ជា (phrase impérative) - ល្អះឧទាន/ប្រយោគឧទាន (phrase exclamative)។ <p>១-ល្អះប្រកាស/ប្រយោគប្រកាស : ល្អះ/ប្រយោគដែលគេប្រើសម្រាប់អះអាងឱ្យជឿងរឿងអ្វីមួយ,</p>

ឧទាហរណ៍ :

- លោកគ្រូមកដល់ហើយ។
- លោកនាយកមិននៅទេ។

២- ល្អ៖សំណួរ/ប្រយោគសំណួរ : ល្អ៖/ប្រយោគដែលគេប្រើសម្រាប់សួរចង់ដឹងអំពីអ្វីមួយ ដោយប្រើពាក្យសួរ (តើ..., ...ឬ, ...ឬទេ,...) ឬ លើកសំឡេងនៅខាងចុងល្អ៖, ឧទាហរណ៍ :

- (ឯង) យល់ព្រមឬទេ ?
- ថ្ងៃនេះ វាមិនទៅរៀនទេ (ឬ) ?

៣- ល្អ៖បញ្ហា/ប្រយោគបញ្ហា : ល្អ៖ដែលគេប្រើសម្រាប់បង្គាប់បញ្ជា ផ្តល់ដំបូន្មាន ឬ ហាមប្រាម, ឧទាហរណ៍ :

- ចូរ(អ្នក) រៀបចំបន្ទប់ឱ្យបានស្អាត។
- (អ្នកទាំងអស់គ្នា) ត្រូវខិតខំរៀនសូត្រ។
- ហាមខាកស្មោះ។
- កុំដក់បារី។

៤- ល្អ៖ឧទាន/ប្រយោគឧទាន : ល្អ៖ដែលគេប្រើសម្រាប់សំដែងអំណរ ការរំជួលចិត្ត កំហឹង ការកោតសរសើរ ការងឿងឆ្ងល់ ការភ្ញាក់ផ្អើល... ដែលកើតឡើងភ្លាមៗ, ឧទាហរណ៍ :

- យី! អស្ចារ្យណាស់!

	<p>- រងាណាស់!</p> <p>- នាងឆ្លាតមែន!</p>
<p>៥៧- ល្អៗក្រុង/ ប្រយោគក្រុង អ. juxtapose sentence បារ. phrase juxtaposée</p>	<p>ល្អៗ/ប្រយោគដែលកើតឡើងពីល្អៗ/ប្រយោគ ទោលច្រើននៅបន្តបន្ទាប់គ្នា ឬ ភ្ជាប់គ្នាដោយ ឈ្មាប់ចង, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>មាន់រងាវ សេះកញ្ជ្រៀវ គោពោទី ...។</p>
<p>៥៨- ល្អៗទោល/ ប្រយោគទោល អ. simple sentence បារ. phrase (f.) simple</p>	<p>ល្អៗ/ប្រយោគដែលមានតែមួយអនុប្រយោគ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - លោកគ្រូមកដល់ហើយ។ - លោកនាយកមិននៅទេ។ - ឯងទៅណា ? - កុំជក់បារី។
<p>៥៩- ល្អៗបដិសេធ/ ប្រយោគបដិសេធន៍ អ. negative sentence បារ. phrase négative</p>	<p>ល្អៗ/ប្រយោគដែលក្នុងនោះគេប្រើអវិជ្ជមានបទ (មិន...ទេ/ឡើយ, អត់...ទេ / ឡើយ,...) ដើម្បី សំដែងគំនិតអវិជ្ជមាន, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - លោកនាយកមិននៅទេ។ - វាអត់ទៅសាលាទេ។
<p>៦០- ល្អៗល្អៗ/ ប្រយោគល្អៗ ឬ ល្អៗផ្សំ/ប្រយោគផ្សំ អ. complex</p>	<p>ល្អៗ/ប្រយោគដែលកើតឡើងដោយសារការផ្សំរវាង ឃ្លានិងឃ្លា ដែលក្នុងនោះ មានឃ្លាគោលនិងឃ្លា រណប។ " ឃ្លារណបភ្ជាប់នឹងឃ្លាគោលដោយសារ ឈ្មាប់ឃ្លា ", ឧទាហរណ៍ :</p>

<p>sentence ប្រា. phrase complexe/phrase composée</p>	<p>- គាត់ខានមកធ្វើការអស់បីថ្ងៃ ពីព្រោះគាត់ឈឺ។ - បើគាត់ត្រឡប់មកវិញ គាត់នឹងបង្ហើយកិច្ចការ នេះ។</p>
<p>៦១- ល្អះសង្កត់ ន័យ/ប្រយោគ សង្កត់ន័យ អ. emphazised sentence ប្រា. phrase emphatique</p>	<p>ល្អះ/ប្រយោគដែលក្នុងនោះគេផ្ដោតអារម្មណ៍លើ ធាតុណាមួយ (ប្រធាន, កម្មបទ, កម្មទេសកាល) នៃល្អះ/ប្រយោគ, ឧទាហរណ៍ : - គឺសិស្សនេះហើយ ដែលចូលចិត្តអានសៀវ- ភៅជាងគេ។ (ផ្ដោតលើប្រធាន) - មនុស្សនេះ ខ្ញុំស្អប់វាណាស់ ។ (ផ្ដោតលើ កម្មបទ) - គឺទីនេះហើយ ដែលខ្ញុំធ្លាប់រស់នៅ កាលពី ក្មេង។ (ផ្ដោតលើកម្មទេសកាល)</p>
<p>៦២- វចនតា អ. lexical morpheme ប្រា. lexème³¹ (m.)</p>	<p>មូលតាមួយបែបដែលជាពាក្យទោល ឬ ជាបួស/ ជាធាតុនៃពាក្យក្នុងភាសាឥណ្ឌូអឺរ៉ុប, ឧទាហរណ៍ : - វចនតាជាពាក្យទោល, ឧ. តាប, ជំ, កូន, crayon, jardin, chaise,... - វចនតាជាបួស ក្នុងភាសាបារាំង, ឧ. all (ទៅ) ក្នុងពាក្យ aller,...។ - វចនតាជាធាតុ ក្នុងភាសាបាលី, ឧ. ទា (ឱ្យ) ក្នុងពាក្យ ទេតិ, ទាន, ...។</p>

³¹ - André Martinet, Ibid, p.119.

	<p>កាលណាគេយកពាក្យទោលទៅធ្វើមូលដ្ឋានក្នុងការបង្កើតពាក្យ ពាក្យទោលនោះត្រូវគេហៅថាពាក្យបូស។</p>
<p>៦៣- វចនលេខន៍ អ. lexicography បារ. lexicographie (f.)</p>	<p>ការសរសេរ និង ការរៀបរៀង ចងក្រង វចនានុក្រម ដោយផ្អែកលើចំណេះដឹងខាងវចនវិទ្យា។</p>
<p>៦៤- វចនវិទ្យា អ. lexicology បារ. lexicologie (f.)</p>	<p>ផ្នែកមួយនៃភាសាវិទ្យាដែលសិក្សាអំពីពាក្យសព្ទក្នុងនោះមាន ការបង្កើតពាក្យ, ការប្រើពាក្យជាដើម, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - តាប + [-ន-] > ឃ្នាប, - ប្រមោយ + ជំរី > ប្រមោយជំរី,...។
<p>៦៥- វាចកៈ អ. voice បារ. voix (f.)</p>	<p>ពាក្យប្រាប់នាទីឬដំណើររបស់កិរិយាសព្ទក្នុងសម្ព័ន្ធ។ វាចកៈមានពីរបែប គឺ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - កត្តុវាចកៈ (voix active) គឺ ប្រធាននៃល្អះធ្វើអំពើ។ - កម្មវាចកៈ (voix passive) គឺ ប្រធាននៃល្អះរងអំពើ ហើយ កម្មបទ (C. d'objt) ជាអ្នកធ្វើអំពើហៅថា កម្មភ្នាក់ងារ។ <p>ឧទាហរណ៍ក្នុងភាសាអង់គ្លេស :</p> <ul style="list-style-type: none"> - John <u>kills</u> the dog. (កត្តុវាចកៈ) - The dog <u>is killed</u> by John. (កម្មវាចកៈ)

	<p>ឧទាហរណ៍ក្នុងភាសាខ្មែរ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - លោក នូ ហាច <u>និពន្ធ</u> រឿងផ្កាស្រពោន។ (កត្តាចកៈ) - រឿងផ្កាស្រពោន (ត្រូវបាន) <u>និពន្ធ</u> ដោយ លោក នូ ហាច។ (កម្មវាចកៈ)
<p>៦៦- វាចាវិលាស អ. locution បារ. locution (f.)</p>	<p>កន្សោមពាក្យផ្សារជាប់ (ដូចពាក្យសមាសដែរ) ប៉ុន្តែ វេយ្យាករណ៍បុរាណបារាំង ប្រើសម្រាប់ កន្សោមផ្សារជាប់ដែលសម្គាល់ប្រភេទពាក្យ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>locutions verbales</u> : prendre parole = parler, mettre le feu = allumer. - <u>locutions adverbiales</u> : de manière lente = lentement, avec rapidité = rapidement. - <u>locutions prépositionnelles</u> : à l'aide de = avec, en dépit de = malgré , ... <p>យើងអាចនិយាយបានថា ភាសាខ្មែរក៏មានវាចា- វិលាសដែរ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>វាចាវិលាសកិរិយា</u> : ជ្រុលមាត់ = ជ្រុលសម្តី (និយាយខុស ហើយ

	<p>ស្ថាយក្រោយ),</p> <p>ចូលចិត្ត = ពេញចិត្ត , ស្រឡាញ់, និយម,...</p> <p>- វាចាវិលាសកិរិយាវិសេសន៍ :</p> <p>ដោយយកចិត្តទុកដាក់,យ៉ាងល្បឿន, ...។</p> <p>(ប្រភព ៖ តឺប យក់ ថាវ គន្ធា ៖ វចនានុក្រម បារាំង-ខ្មែរ សង្ខេប, អាគារបោះផ្សាយវប្បធម៌, ឆ្នាំ១៩៨៩, ទំព័រ ៧៤៥។)</p>
<p>៦៧- វិធីកម្មាយ</p> <p>អ. derivation</p> <p>បារ. dérivation</p> <p>(f.)</p>	<p>វិធីមួយនៃការបង្កើតពាក្យចេញពីពាក្យបួស/បួស</p> <p>តាមរយៈផ្គត់/អញ្ជាសបទ, ឧទាហរណ៍ :</p> <p>- ក្នុងភាសាខ្មែរ :</p> <p>[ប៉ង-] + កប់ > បង្កប់,</p> <p>ជួញ + [-ម-] > ឈ្នួញ,...</p> <p>- ក្នុងភាសាបារាំង :</p> <p>im- + poli > impoli,</p> <p>jardin + -ier > jardinier,</p> <p>all + -er > aller ;</p>
<p>៦៨- វិកត្តិ</p> <p>អ. inflection</p> <p>បារ. flexion (f.)</p>	<p>"ចំណែកប្រាប់ដំណើររបំបែកពាក្យ (នាមសព្ទ, កិរិយាសព្ទ,គុណនាម,..) ដើម្បីសម្គាល់មុខងារផ្សេងៗ ក្នុងវេយ្យាករណ៍នៃតន្ត្រីភាសា មានភាសាសំស្ក្រឹត, បាលី, ឡាតាំង ជាដើម។</p>
<p>៦៩- វេវចនសព្ទ</p> <p>អ. synonym</p> <p>បារ. synonyme</p> <p>(m.)</p>	<p>ពាក្យពីរម៉ាត់ឬវាចាវិលាស (locution) ពីរម៉ាត់ ឬក៏ ច្រើនម៉ាត់ ជាវេវចនសព្ទនឹងគ្នា កាលណា ពាក្យឬវាចាវិលាសនោះមានប្រភេទដូចគ្នានិងអាច ជំនួសគ្នាបានក្នុងល្បះ ដោយឥតបណ្តាលឱ្យល្បះ</p>

មានន័យផ្សេង, ឧទាហរណ៍ :

- គាត់បានលាចាកលោកច្រើនឆ្នាំហើយ។
 - គាត់បានទទួលមរណភាពច្រើនឆ្នាំហើយ។
- តាមធម្មតា ពាក្យពីរម៉ាត់ដែលជាវេចនសព្ទនឹង

គ្នា មិនមានន័យដូចគ្នាបេះបិទទេ :

គេមិនអាចប្រើវាជំនួសគ្នាបានគ្រប់ករណីទេ ឬ វាជំនួសគ្នាបាន ប៉ុន្តែសណ្ឋានភាសា (registres)

មានកម្រិតខុសគ្នា, ឧទាហរណ៍ :

ករណីដែលគេមិនអាចជំនួសវេចនសព្ទជាទូទៅបាន :

- ភាសាបារាំង :

- Le bec aigu = Le bec pointu
(aigu = pointu)
- Le son aigu គ្លាន * le son pointu ជា
វេចនសព្ទទេ (aigu ≠ pointu)

- ភាសាខ្មែរ :

- ធ្វើការលឿន = ធ្វើការរហ័ស,
- រត់លឿន ≠ * រត់រហ័ស។

ករណីដែលវេចនសព្ទមានសណ្ឋានភាសាខុសគ្នា :

- ប្តី (សណ្ឋានភាសាធម្មតា), ស្វាមី (សណ្ឋានភាសាខ្ពស់)
- ស៊ី (សណ្ឋានភាសាទាប), ហូប (សណ្ឋាន

	<p>ភាសាធម្មតា), ពិសា (សណ្ឋានភាសាខ្ពស់), ...។</p>
<p>៧០- សញ្ញាតាបន្តី អ. feature of articulation បារ. trait articulaire (m.)</p>	<p>លក្ខណៈបន្តីរបស់សទ្ធាតា (ស្រ: ព្យញ្ជនៈ) ដែលផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមួយចំនួន ដូចតទៅ ៖</p> <ul style="list-style-type: none"> -ផ្លូវខ្យល់ -រង្វះខ្យល់/រង្វះបន្តី -ទីបន្តី -មាន/គ្មានលំញ័រខ្យល់សំឡេង (សម្រាប់ព្យញ្ជនៈ) - ... <p>ឧទាហរណ៍ ៖</p> <p>សញ្ញាតាបន្តីរបស់ព្យញ្ជនៈ [d] គឺ</p> <ul style="list-style-type: none"> - សូរមាត់/មុខជិះ - សូរស្ទះ/ផ្ទុះ - សូរធ្មេញ/ទន្តជិះ - យោសៈ/ព្យ <p>សញ្ញាតាបន្តីរបស់ស្រ: [i] គឺ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ស្រ:សូរមាត់ - ស្រ:បិទ - ស្រ:មុខ - ស្រ:បបូរមាត់វែង។
<p>៧១- សទ្ធាតា អ. phoneme បារ. phonème (m.)</p>	<p>ឯកតាសូរតូចបំផុតរបស់ភាសា ដែលមិនអាចបំបែកបាន គ្មានន័យក្នុងខ្សែសម្តី និង មានមុខងារសម្រាប់ធ្វើឱ្យពាក្យពីរក្នុងបរិបទតែមួយ មានន័យប្លែកគ្នា។</p>

៧២- សម្ព័ន្ធវិទ្យា

អ. syntax

បារ. syntaxe (f.)

ផ្នែកមួយនៃវេយ្យាករណ៍ ដែលក្នុងនោះ សទ្ធាតា-
វិទ្យានិង វចនវិទ្យា ជាផ្នែកពីរទៀត។

សម្ព័ន្ធវិទ្យាសិក្សាអំពីវិធីចងក្រងពាក្យឱ្យទៅជា
ល្អៗ ដែលក្នុងនោះប្រភេទពាក្យឥតមានលំដាប់
ដូចគ្នាទេ ពីភាសាមួយ ទៅភាសាមួយ :

- ប្រភេទពាក្យនិងមុខងារវាក្នុងល្អៗខ្មែរ មានលំ-
ដាប់ប្រហាក់ប្រហែលនឹងលំដាប់ក្នុងល្អៗនៃភាសា
មួយចំនួន មាន បារាំង ឬ អង់គ្លេស ជាដើម,
ឧទាហរណ៍ :

ល្អៗខ្មែរ : គាត់ស្រឡាញ់កញ្ញាបុប្ផា,

ល្អៗបារាំង : Il aime Mademoiselle

Bopha .

- ប្រភេទពាក្យនិងមុខងារវាក្នុងល្អៗនៃភាសា
ម៉ាល់ហ្គាស (នៅក្នុងក្រុមភាសាឥណ្ឌូណេស៊ី)
មានលំដាប់ដូចខាងក្រោម :

Miteny anglisy aho.

parle anglais je.

- ចំពោះភាសាមួយចំនួនទៀត ប្រភេទពាក្យមាន
លំដាប់និងមុខងារក្នុងល្អៗផ្សេងៗគ្នា (ភាសាបាស្ក
(basque) ប្លែកពីភាសាខ្លះទៀត, ...) ។

បើគេពិនិត្យមើលសម្ព័ន្ធពីភាសាមួយទៅភាសា
មួយ គឺគេសិក្សាអំពីសម្ព័ន្ធវិទ្យាទូទៅ។ បើគេសិក្សា
អំពីសម្ព័ន្ធវិទ្យាបស់ភាសាណាមួយ សម្ព័ន្ធវិទ្យា

	<p>មានឈ្មោះថា សម្ព័ន្ធវិទ្យានៃភាសានោះឯង។ ដោយសម្ព័ន្ធវិទ្យាសិក្សាអំពីល្អះនិងដោយល្អះមានច្រើនប្រភេទ ដូច្នោះ សម្ព័ន្ធវិទ្យាត្រូវសិក្សាអំពីប្រភេទល្អះអំពីវាចកៈ។ល។</p>
<p>៧៣- សព្វនាម អ. pronoun បារ. pronom (m.)</p>	<p>ពាក្យដែលគេប្រើសម្រាប់ជំនួស នាម កន្សោមនាម និង ល្អះ ដើម្បីចៀសការប្រើពាក្យច្រើនដែលក្នុងសម្ព័ន្ធ សព្វនាមបំពេញមុខងារដូចនាម និង កន្សោមនាមដែរ : សព្វនាមអាចជាប្រធានក្នុងល្អះ, អាចជាកម្មក្នុងល្អះ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>គាត់ក្លូវស្រែ, គាត់</i> មានមុខងារជាប្រធាន, - <i>អ្នកស្រុកស្គាល់វាច្បាស់ណាស់, វា</i> មានមុខងារជាកម្មបទផ្ទាល់ (កម្មបទផ្ទាល់ = complément d'objet direct)។ - <i>ពូសុខតែងតែខឹងច្រឡោត បើគាត់មិនខំកែខ្លួន ទេ វានឹងនាំមកដល់គាត់នូវសត្រូវជុំទិស។</i> <p>នៅក្នុងភាសាខ្មែរ គេចែកសព្វនាម ជា : សព្វនាមបុរិសៈ, សព្វនាមឈ្មាប់, សព្វនាមចង្អុល, សព្វនាមសំណួរ, សព្វនាមមិនច្បាស់។</p>
<p>៧៤- សព្វនាម ចង្អុល អ. demonstrative pronoun</p>	<p>សព្វនាមដែលប្រើសម្រាប់ចង្អុលបង្ហាញមនុស្សសត្វ ឬ វត្ថុ ឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ថា នៅទីដិត ឬ ទីឆ្ងាយពីអ្នកនិយាយ។ ពាក្យ <i>នេះ នោះ, ...</i> ជាសព្វនាមចង្អុល, ឧទាហរណ៍ :</p>

បាវ. pronom démonstratif	<i>នេះជាសៀវភៅរបស់ខ្ញុំ នោះជាសៀវភៅរបស់ឯង។</i>
៧៥- សព្វនាម ឈ្មាប់ អ. relative pronoun បាវ. pronom relatif	សព្វនាមសម្រាប់ជំនួសនាមប្រាកដនាមដើម្បីបង្កើតល្អះរណប។ នៅក្នុងភាសាខ្មែរ សព្វនាមឈ្មាប់មានតែមួយ គឺ <i>ដែល</i> , ឧទាហរណ៍ : - <i>ខ្ញុំបានជួបកុមារម្នាក់ដែលរៀនពូកែជាងគេក្នុងសាលារៀននេះ។</i> - <i>តុដែលគេដាក់ចម្អៅនៅលើនោះ ជាប់សាត់។</i>
៧៦- សព្វនាម បុរិសៈ អ. personal pronoun បាវ. pronom personnel	សព្វនាមដែលតំណាងបុរិសទាំងបី។ ក្នុងភាសាខ្មែរ សព្វនាមបុរិសៈមាន : - បុរិសៈទី១ ៖ <i>ខ្ញុំ អញ យើង ...។</i> - បុរិសៈទី២ ៖ <i>ឯង អ្នក ...។</i> - បុរិសៈទី៣ ៖ <i>វា គាត់ នាង ...។</i>
៧៧- សព្វនាម មិនច្បាស់ អ. indefinite pronoun បាវ. pronom indéfini	សព្វនាមដែលគេប្រើជំនួសនាមប្រាកដនាមដែលស្ថិតក្នុងលក្ខណៈទូទៅ ដោយមិនបញ្ជាក់ច្បាស់ចំពោះនាមប្រាកដនាមណាមួយឡើយ។ ពាក្យ <i>នរណាម្នាក់ អ្នករាល់គ្នា នរណាមួយ ...</i> ជាសព្វនាមមិនច្បាស់, ឧទាហរណ៍ : - <i>អ្នករាល់គ្នាត្រូវទៅឡើងឡាននៅម៉ោង៦ព្រឹក។</i> - <i>នរណាម្នាក់ស្ម័គ្រចិត្តចូលរួមសន្និសីទអាស៊ាន។</i>

<p>៧៨- សព្វនាម សំណួរ</p> <p>អ. interrogative pronoun បារ. pronom interrogatif</p>	<p>សព្វនាមប្រើសម្រាប់សួររកប្រធាន ឬ សួររក កម្មបទរបស់កិរិយាសព្វ។ សព្វនាមសំណួរ មាន ដូចជា ៖ <i>នរណា, អ្វី, នរណាមួយ, អ្វីមួយ, ...</i> , ឧទាហរណ៍ ៖</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>នរណាដើរកាត់ទីនេះ?</i> (សួររកប្រធាន) - <i>ឯងនិយាយអំពីអ្វី?</i> (សួររកកម្មបទមិនផ្ទាល់; កម្មបទមិនផ្ទាល់ = complément d'objet indirect), - <i>គាត់ទិញអ្វី?</i> (សួររកកម្មបទផ្ទាល់)។
<p>៧៩- សទិសសព្វ</p> <p>អ. homonym បារ. homonyme (m.)</p>	<p>ពាក្យដែលមានន័យផ្សេងគ្នា តែមានរូបដូចគ្នា ឬ មានសូរដូចគ្នា។ សទិសសព្វ អាចចែកជាពីរក្រុម គឺ ៖</p> <ul style="list-style-type: none"> - សទិសលេខ (homographe) ៖ ពាក្យដែល មានសំណេរដូចគ្នា , ១. <i>លិច</i> (ទិសខាងលិច) និង <i>លិច</i> (ថ្ងៃលិច) - សទិសសូរ (homophone) ៖ ពាក្យដែលមាន សូរដូចគ្នា, ១. <i>លិច</i> (ថ្ងៃលិច) និង <i>លេច</i> (លេចចេញ , លេចឡើង) <p> <i>គុន</i> (គុនដាវ, គុនដំបង) និង <i>គុណ</i> (គុណមាតាបិតា , គុណគ្រូ), ...។</p>

	<p><u>កំណត់សម្គាល់</u>: សទិសសព្វ អាចជាសទិសសូរផង អាចជាសទិសលេខផងទៀត។ ខ. ភ្លឺ (ភ្លឺស្រែ) និង ភ្លឺ (ជំងឺភ្លឺ), ...។</p>
<p>៨០- សិបិល អ. unaspirated បារ. non-aspirée (f.)</p>	<p>ព្យញ្ជនៈដែលមិនមានសូរ [h] ផ្សំជាមួយ។ ក្នុង ភាសាបាលី សំស្ក្រឹត ព្យញ្ជនៈសិបិលជាព្យញ្ជនៈ ទី១ និង ទី៣ ក្នុងវគ្គទាំង៥ រួមមាន១០តួ គឺ ក[k], ក័[g] , ច[c] ជ័[j] , ជ័[t], ឌ[d] , ត[t], ទ[d] , ប[p], ព[b]។</p>
<p>៨១- សូរ អ. sound បារ. son (m.)</p>	<p>អ្វីដែលត្រចៀកយើងស្តាប់ឮ បន្ទាប់ពីមានការប៉ះ គ្នារវាងក្រដាសត្រចៀកនិងវត្ថុភ្លេច(រលក) ដែល រសាត់តាមអាកាសចេញមកពីគ្រប់ទិសទី [(ដូច រលកលើទឹកដែលរាលដំទៅៗ កាលណាយើង ចោលដុំថ្ម ឬ ដុំដី ទៅក្នុងទឹក) ហើយ រលកនោះ ត្រូវបានកើតចេញពីលំញ័រដែលកើតឡើងពីការប៉ះ ទង្គិចរវាងកម្លាំងអ្វីមួយ (ការទាញ/ការកូតចាប៊ី/ ទ្រ), ការគោះ, ការផ្លុំ, ការជ្រុះ, ការបក់បោក,...) ទៅលើវត្ថុអ្វីមួយ(ខ្សែចាប៊ី/ទ្រ, សូរ, ខ្យល់, កម្រាល ឥដ្ឋ, ស្លឹកឈើ,...)]។</p>
<p>៨២- សូរក្រអូម អ. palatal បារ. palatale (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅត្រង់ក្រអូម គឺខ្ទង់ អណ្តាតទល់នឹងក្រអូម។ ព្យញ្ជនៈសូរក្រអូម មាន ៖ [c], [ʃ], [ɲ],...។</p>

<p>៨៣- សូរចន្លោះខ្សែសំឡេង អ. glottal stop បារ. coup de glotte</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅចន្លោះខ្សែសំឡេង។ ព្យញ្ជនៈសូរចន្លោះខ្សែសំឡេង មាន : [ʔ], ...។</p>
<p>៨៤- សូរច្រមុះ / នាសិកជៈ អ. nasal បារ. nasale (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ នៅក្នុងក្រអូមបើកចំហ ដើម្បីឱ្យខ្យល់ក្នុងសួត ចេញមកក្រៅតាមច្រមុះផង តាមមាត់ផង។ ព្យញ្ជនៈសូរច្រមុះ ឬ នាសិកជៈ មាន [m], [n], [ɲ], [ɳ],...។</p>
<p>៨៥- សូរជើងធ្មេញ/ សូរគន្លាក់ក្រអូម អ. alveolar បារ. alvéolaire (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅជើងធ្មេញ គឺចុង អណ្តាតទល់នឹងជើងធ្មេញមុខ។ ព្យញ្ជនៈសូរជើងធ្មេញ មាន ៖ [t], [d],...។</p>
<p>៨៦- សូរដើមក</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅដើមក។ ព្យញ្ជនៈសូរដើមក មាន : [h], ...។</p>
<p>៨៧- សូរត្រជុស អ. fricative បារ. fricative (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ ខ្យល់ដែលរត់ចេញ ពីសួត ត្រជុសនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្តាត ធ្មេញ ហើយ បង្កើតសូរត្រជុស ដូចជា ៖ [f], [v], [s], [z], ...។ ព្យញ្ជនៈសូរត្រជុសជាព្យញ្ជនៈ ដែលមានរង្វះ ខ្យល់កម្រិត១។</p>

<p>៨៨- សូរធ្មេញ / ទន្តជិ: អ. dental បារ. dentale (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅត្រង់ធ្មេញ គឺចុងអណ្តាតទល់នឹងធ្មេញ។ ព្យញ្ជនៈសូរធ្មេញមាន : [t], [d], [n], ... ។</p>
<p>៨៩- សូរបបួរមាត់/ ឱស្នជិ: អ. labial បារ. labiale (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅបបួរមាត់គឺបបួរមាត់លើនិងបបួរមាត់ក្រោមប៉ះគ្នា។ ព្យញ្ជនៈសូរបបួរមាត់ មាន : [p], [b], [m], ... ។</p>
<p>៩០- សូរផ្ទុះ/ សូរស្ទះ: អ. plosive បារ. occlusive (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលបន្លឺឡើង ដោយមានដំណើរខ្យល់ចេញពីស្នតមកប៉ះខ្លាំងនឹងគ្រឿងប្រដាប់បន្លឺសំឡេង បណ្តាលឱ្យមានបន្ទុះ ដូចជា [p], [b], [t], [d], [k], [g], [m], [n], [ŋ], [ŋ], ជាដើម។ ព្យញ្ជនៈសូរផ្ទុះ ឬ សូរស្ទះ ជាព្យញ្ជនៈដែលមានរង្វះខ្យល់កម្រិតសូន្យ។</p>
<p>៩១-សូរផ្ទុះត្រជុស/ សូរស្ទះត្រជុស អ. affricative បារ. affriquée(f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលបន្លឺឡើងដោយមានបន្សំចូលគ្នារវាងសូរផ្ទុះ/សូរស្ទះជាមួយនឹងសូរត្រជុស (fricative) ដូចជា : - ព្យញ្ជនៈ: [tʃ] ក្នុងពាក្យ [tʃaɪld] (child) - ព្យញ្ជនៈ: [dʒ] ក្នុងពាក្យ [dʒæm] (jam) នៃភាសាអង់គ្លេស ជាដើម។</p>
<p>៩២- សូរមាត់ / មុខជិ: អ. oral</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ នៅក្នុងក្រអូមបិទផ្លូវច្រមុះ ដើម្បីឱ្យខ្យល់ក្នុងស្នតចេញមកក្រៅតែតាមមាត់។</p>

<p>បារ. orale (f.)</p>	<p>ព្យញ្ជនៈសូរមាត់ ឬ មុខជៈ មាន [p], [b], [f], [v], [s], [k], [kh], [c], [t], [dh], [g],...។</p>
<p>៩៣- សូរមុខក្រអូម អ. pre-palatal បារ. pré-palatale (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅមុខក្រអូម គឺខ្នងអណ្តាតទល់នឹងផ្នែកនៃគុហាមាត់ដែលស្ថិតនៅមុខក្រអូម។</p> <p>ព្យញ្ជនៈសូរមុខក្រអូម មាន : [ʃ], [ʒ],...។</p>
<p>៩៤- សូររនាំងក្រអូម អ. velar/guttural បារ. vélaire (f.) / gutturale (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលមានទីបន្លឺនៅត្រង់រនាំងក្រអូម គឺអណ្តាតក្រោយទល់នឹងរនាំងក្រអូម។</p> <p>ព្យញ្ជនៈសូររនាំងក្រអូម មាន : [k], [g], [ŋ], ...។</p>
<p>៩៥- សូរលំហូរ/ សូរបង្ហូរ អ. liquid បារ. liquide (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ ខ្យល់ដែលរត់ចេញពីស្មត ស្ទើរតែមិនត្រជុសនឹងផ្នែកគុហាមាត់ អណ្តាតធ្មេញ ឡើយ ហាក់បីដូចជាមានលំហូរ។ ព្យញ្ជនៈលំហូរ ជាព្យញ្ជនៈដែលមានរង្វះខ្យល់កម្រិត២២។</p> <p>ព្យញ្ជនៈលំហូរ មាន : [l], [r], ...។</p>
<p>៩៦- សូរសញ្ញាភាសា អ. linguistic sign បារ. signe (m.) linguistique</p>	<p>នៅក្នុងសៀវភៅ Cours de linguistique générale របស់គាត់ ភាសាវិទូឈ្មោះ Ferdinand de Saussure បានប្រើបច្ចេកសព្ទ “signe linguistique” ជំនួស “mot” ពីព្រោះនៅពេលនោះ គេយល់ថា “mot” ជាសំណេរ ឬ ជាផ្លាក</p>

(plaque /étiquette)មួយ សម្រាប់ដាក់លើវត្ថុ (objet)មួយ។ តាមគាត់ ការយល់បែបនេះជាការ កាន់ច្រឡំទាំងស្រុង ពីព្រោះ “ពាក្យ” មិនមែនជា ផ្នែកមួយសម្រាប់ដាក់លើវត្ថុមួយឬជាសហកម្ម (union) រវាងឈ្មោះមួយនិងវត្ថុមួយនោះទេ ប៉ុន្តែ ជាសហកម្មមិនអាចបំបែកបានរវាង “image acoustique” និង “concept”។

ក្រោយមក លោក Saussure ហាក់ដូចជា បានប្តូរក្រែង “image acoustique” នាំគេឱ្យគិតទៅ ដល់គ្រឿងដែលទាក់ទាញភ្នែក ផ្ទុយពីអ្វីដែលគាត់ ចង់ឱ្យគេយល់តាមគាត់ (ទោះមានពាក្យ “acoustique” អមផងក៏ដោយ)³²។ តាមគាត់ “image acoustique” ជាសូរសុទ្ធសាធ ជាទម្រង់ដែល យើងស្តាប់ឮ កាលណា “signe linguistique” ត្រូវបានគេបន្លឺឡើង³³។

ដោយគាត់បានប្តូរអំពីន័យមិនច្បាស់លាស់របស់ “image acoustique” នេះផង និង ដោយ “concept” ជាពាក្យធម្មតាដែលខ្លះ “បច្ចេកភាព” ផង ភាសាវិទូរូបនេះបានជំនួសពាក្យទាំងនេះ ជា

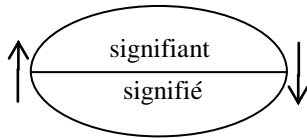
³²- ជាពិសេស ចំពោះជនជាតិខ្មែរដែលអាចគិតទៅដល់ “រូបភាព”(image) ដែលជាគ្រឿងទាក់ទាញភ្នែក ជាពិតប្រាកដ។

³³- លោក Saussure បានបញ្ជាក់ថា “ La langue est phonique et non graphique ” (ភាសាជាសូរ គឺមិនមែនជាសំណេរទេ)។

លំដាប់លំដោយ ដោយ “signifiant” និង “signifié”។

បើយើងប្រែចំៗ ពាក្យមួយសងពាក្យមួយ យើងអាចប្រែ “signe linguistique” ថា “សញ្ញាភាសា” ប៉ុន្តែ ដោយក្នុងភាសាខ្មែរ “សញ្ញា” ច្រើនសម្គាល់គំនូស យើងសូមប្រែ “signe linguistique” ថា “សូរសព្ទភាសា” វិញ ដើម្បីឱ្យឃ្លាតឆ្ងាយពីគំនិតខុស ដែលយល់ថា “ពាក្យ” ជាសំណេរនោះឯង។

ដូច្នេះ សូរសព្ទភាសា ជាសហកម្មមិនអាចបំបែកបានរវាង “signifiant” និង “signifié” *។ លោក Saussure តាំងសូរសព្ទភាសា ដូចតទៅ ៖



សេចក្តីបញ្ជាក់ :

សញ្ញាព្រះពុទ្ធសម្គាល់សហកម្មដ៏ស្អិតល្អិតរវាង “signifiant” និង “signifié” : បើគេគិតទៅ “signifiant” គេនឹងគិតភ្លាមជាស្វ័យប្រវត្តិទៅ “signifié” ផងដែរ។

លោក Saussure អាចរក្សាទុកនូវពាក្យ “mot” ហើយគ្រាន់តែប្រកាសបញ្ជាក់ថា “mot” មិនមែនជាសំណេរទេ (សំណេរគ្រាន់តែជាការកត់ត្រា “mot” ដោយអក្សរប៉ុណ្ណោះ) ប៉ុន្តែ បើគាត់ធ្វើបែបនេះ គាត់មិនអាចកម្ចាត់គំនិតខុសបានឡើយ

	<p>ពីព្រោះ ឱ្យតែឮ “mot” ភ្លាម គេគិតទៅដល់សំណេរ ភ្លាមៗ ដោយសារការប្រើពាក្យ “signe linguistique” គាត់បានកម្ចាត់ការភាន់ច្រឡំថា “mot” ជាសំណេរ បានដោយជោគជ័យ។</p> <p><u>កំណត់សម្គាល់</u>: យើងប្រែ “signifiant” ថា “ន័យភរ” និង “signifié” ថា “ន័យបញ្ញត្តិ” ជាលំដាប់លំដោយ។</p>
<p>៩៧- សូរសម្រួល អ. euphony បារ. euphonie (f.)</p>	<p>សូរដែលកើតពីការប្រែប្រួលសូរណាមួយក្នុងពាក្យ ខ្លះ ដើម្បីឱ្យស្រួលត្រចៀកឬស្រួលអាន ច្រើនកើត មានឡើងក្រោមឥទ្ធិពលនៃការសម្រួលសូរនៃការ សម្របសូរ ឬ នៃការបំប្លែកសូរ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>ភាសាបារាំង</u> : pendant [pādā] > [pānā], une heure et demie [ynoæredāmi] > [ynoæredmi] > [ynoærenmi], - <u>ភាសាខ្មែរ</u> : អាងង > អាហ្គែង, សង្ស័យ > សង្គ្រាជ, ... <p><u>បញ្ជាក់</u> : ពាក្យខាងក្រៅឃ្លាប សរសេរជាអក្ខរាវិរុទ្ធ , ពាក្យខាងក្នុងឃ្លាប សរសេរជាសញ្ញាសូរវិធី។</p>
<p>៩៨- សំនួនវិញ្ញត្តិ អ. expression បារ. expression (f.)</p>	<p>តាមន័យទូទៅ គឺជាពាក្យឬកន្សោមពាក្យដែល បញ្ជាក់គំនិតឬមនោសញ្ចេតនា ដើម្បីរំលេចន័យ គំនិតក្នុងល្បះ។</p> <p><u>បញ្ជាក់</u> : ក្នុងភាសាវិទ្យារបស់លោក Louis Hjelmslev ពាក្យ expression មានន័យពិសេស ផ្សេងពីន័យខាងលើ។</p>

<p>៩៩- ស្រ: អ. vowel បារ. voyelle (f.)</p>	<p>សូរដែលបន្លឺឡើងដោយគ្មានទំនប់, ឧទាហរណ៍ : [a], [a:], [ɔ], [ɔ:], [a], [a:], [e], [e:], [o], [o:],</p>
<p>១០០- អយោស: អ. unvoiced បារ. non-voisée/ sourde (f.)</p>	<p>ព្យញ្ជនៈដែលនៅពេលបន្លឺពុំមានលំញ័រខ្សែសំ- ឡេងទេ។ ព្យញ្ជនៈ / s /, / t /, / p /, ... ជាព្យញ្ជនៈអយោសៈ។</p>
<p>១០១-អឌ្ឍព្យញ្ជនៈ/ ព្យញ្ជនៈកន្លះ: អ. semi- consonant បារ. semi-consonne (f.)</p>	<p>សូរព្យញ្ជនៈដែលពេលបន្លឺ ខ្យល់ដែលរត់ចេញពី ស្រួតមិនប៉ះនឹងផ្ទៃគុហាមាត់ អណ្តាត ធ្មេញ ទេ។ អឌ្ឍព្យញ្ជនៈ/ព្យញ្ជនៈកន្លះ ជាព្យញ្ជនៈដែលមាន រង្វះខ្យល់កម្រិត៣។ អឌ្ឍព្យញ្ជនៈ/ព្យញ្ជនៈកន្លះ មាន : [j], [w], ...។ គេអាចហៅវាម្យ៉ាងទៀតថា អឌ្ឍស្រៈ/ស្រៈកន្លះ។</p>
<p>១០២- អតិសទ្ធាត អ. archiphoneme បារ. archiphonème (m.)</p>	<p>សទ្ធាតិរផ្សេងគ្នាដែលមានសូរច្រឡំគ្នាត្រង់ទី- តាំងសូរខ្លះ ក្នុងពាក្យ។ ឧទាហរណ៍ ៖ ភាសាអាល្លឺម៉ង់ មានសទ្ធាត /t/ , /d/ ប្លែកគ្នា ប៉ុន្តែក្នុងពាក្យ <i>rad</i> និង ពាក្យ <i>rat</i> , <i>d</i> និង <i>t</i> មានសូរច្រឡំគ្នា ទើបគេសន្មតយក [T] សម្រាប់តាំង។ ដូច្នេះ ពាក្យ <i>rad</i> និង ពាក្យ <i>rat</i> តាំងដោយ [rat]។</p>
<p>១០៣- អន្តេបទ/ ផ្គត់ជែក អ. infix បារ. infixe (m.)</p>	<p>អញ្ញាសបទ/ផ្គត់មួយបែបដែលគេដាក់ជ្រៀតចូល ក្នុងពាក្យ ដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ , ឧទាហរណ៍ : - ចាំ + [-ម-] > ឆ្នាំ, - គាប + [-ន-] > ឃ្នាប, ...។</p>

	<p><u>បញ្ជាក់ :</u></p> <p>លោកគ្រូ នៅ ស៊ុន បានផ្តល់យោបល់ថា “អន្តរអន្តរា” មានន័យដូច “inter” នៃភាសាបារាំង, ឧ. អន្តរជាតិ = international, អន្តរក្រសួង = inter-service,... ដូច្នេះ វាក្យសព្ទ “អន្តរាបទ” របស់លោក កេង វ៉ាន់សាក់ ត្រូវគ្នានឹង “interfixe” ដែលមានក្នុងភាសារុស្ស៊ី គឺមិនមែន “infixe” ទេ គប្បីយើង ប្រែពាក្យ “infixe” ថា “អន្តរាបទ” វិញ។</p>
<p>១០៤- អនុប្រយោគ/ឃ្លា អ. clause បារ. proposition (f.)</p>	<p>អនុប្រយោគជាផ្នែកមួយនៃល្អះ/ប្រយោគដែលមានកិរិយាសព្ទស្នូលតែមួយ, ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ខ្ញុំស្គាល់មនុស្សម្នាក់។ - ភ្នំពេញជារាជធានីប្រទេសកម្ពុជា។ <p>អនុប្រយោគអាចជា អនុប្រយោគគោល (proposition principale) ឬ អនុប្រយោគរណប (proposition subordonnée) ។</p> <p>ឧ. ល្អះ “ខ្ញុំបានជួបបុរសម្នាក់ដែលជាអ្នកកាសែត។” មានពីរអនុប្រយោគ គឺ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - អនុប្រយោគគោល ៖ “ខ្ញុំបានជួបបុរសម្នាក់ ” - អនុប្រយោគរណប ៖ “ដែលជាអ្នកកាសែត ”។
<p>១០៥- អនុសព្ទ អ. hyponym បារ. hyponyme</p>	<p>ពាក្យដែលមានន័យចំណុះឱ្យពាក្យមួយទៀតដែលជាមហាសព្ទ , ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ក្នុងភាសាខ្មែរ : <p>ពាក្យ ឆ្កែ ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹងពាក្យ សត្វ ដែលជាមហាសព្ទ ,</p>

	<p>ពាក្យ <i>ម៉ត្វ</i> ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹងពាក្យ <i>យានយន្ត</i> ដែលជាមហាសព្ទ ,...</p> <p>- ក្នុងភាសាបារាំង :</p> <p>ពាក្យ <i>écarlate</i> ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹងពាក្យ <i>rouge</i> ដែលជាមហាសព្ទ ,</p> <p>ពាក្យ <i>chat</i> ជាអនុសព្ទ ធៀបនឹងពាក្យ <i>animal</i> ដែលជាមហាសព្ទ។</p>
<p>១០៦- អព្ពាសបទ/ ផ្នត់</p> <p>អ. affix</p> <p>បារ. affixe (m.)</p>	<p>បញ្ញត្តិនេះត្រូវបានគេសម្គាល់ដោយពាក្យផ្សេងៗគ្នា :</p> <p>- បទភ្ជាប់ (អៀវ កើស , <i>ភាសាខ្មែរ</i> , បណ្ណាគារមិត្តសេរី , ១៩៦៧³⁴ , ទំព័រ ១៦៨)</p> <p>- អព្ពាសបទ (កេង វ៉ាន់សាក់ , <i>មូលភាពនៃការបង្កើតពាក្យថ្មី</i> , រោងពុម្ពទេព , បណ្ណាគារស្មីកម្ពុជា , ១៩៦៣ , ទំព័រ ១៤៣)</p> <p>- ផ្នត់ (ក្រសួងអប់រំ , <i>វេយ្យាករណ៍ថ្នាក់ទី៦</i> , មជ្ឈមណ្ឌលនិពន្ធកម្មវិធីនិងសៀវភៅសិក្សា , ១៩៨២ , ទំព័រ ១)</p> <p>គណៈកម្មការបច្ចេកសព្ទភាសាវិទ្យានិងអក្ស-</p>

³⁴- សៀវភៅនេះត្រូវបានបោះពុម្ពប្រើប្រាស់ក្រោយពីអ្នកនិពន្ធបានទទួលមរណភាព ៖ ដូច្នេះ ពាក្យ បទភ្ជាប់ ប្រើក្នុងសៀវភៅនេះ ទំនងជាបានបង្កើតឡើងមុនពាក្យ អព្ពាសបទ របស់លោក កេង វ៉ាន់សាក់។ អ្នកនិពន្ធអៀវ កើស បានដាក់ពាក្យបារាំង affixes ជាប់នឹងពាក្យ បទភ្ជាប់ ប៉ុន្តែ បទភ្ជាប់ ដែលគាត់បានស្រង់នោះ មានលក្ខណៈដូច affixes នៃភាសាបារាំងផង និង ដូច racines primaires របស់លោក Joseph Guesdon ផង។

	<p>សិល្ប៍ សម្រេចជ្រើសរើសយក អញ្ញាសបទ/ផ្នត់ និង កំណត់និយមន័យដូចតទៅ :</p> <p>រូបតាសម្រាប់ប្រើដើម្បីបង្កើតពាក្យកម្លាយ/ កម្លាយលើកម្លាយ សម្រាប់ភ្ជាប់នឹង :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ពាក្យបួស , ឧ. ដឹង + អញ្ញាសបទ [ប៉័-] > ប្តឹង , - ពាក្យកម្លាយម្តងហើយ , ឧ. ប្តឹង + អញ្ញាសបទ [-អ'ណ-] > បណ្តឹង , - ឫស ក្នុងភាសាបារាំង , ឧទាហរណ៍ : <ul style="list-style-type: none"> • all + អញ្ញាសបទ <i>er</i> > aller ; • form + អញ្ញាសបទ [-sj័] (-tion) > [fɔrməsj័]³⁵ (formations),...។ <p>លោក កេង វ៉ាន់សាក់ ចែកអញ្ញាសបទជា បុព្វ-បទ, អន្តរាបទ និង បច្ចិមបទ។</p> <p>ក្រុមអ្នកនិពន្ធនៃវេយ្យាករណ៍ក្រសួងអប់រំ ចែកផ្នត់ជា ផ្នត់ដើម, ផ្នត់ដែក និង ផ្នត់ចុង។</p>
<p>១០៧- អាគម អ. epenthesis</p>	<p>សទ្ទតាដែលឥតទាក់ទងនឹងជាតិសព្ទ កើតឡើងក្នុងពាក្យឬកន្សោមពាក្យខ្លះ ដើម្បីជាវិសាលសូរ ឬ</p>

³⁵- សូរ [a] ក្នុងពាក្យ [fɔrməsj័] បានកើតឡើងដើម្បីសម្រួលអំណាន។

<p>បារ. épenthèse (f.)</p>	<p>ដើម្បីសម្រួលអំណាន , ឧទាហរណ៍ : - <u>ភាសាបរទេស</u> : lat. camera > frs chamb<u>re</u> (b ជា អាគម), lat. hibernum > it./port. in<u>ver</u>no (n ជា អាគម)។ - <u>ភាសាខ្មែរ</u> : ជង់ > ជ្នង់ > ជ្រនង់ [crɔŋɔŋ] ([rɔ] ជា អាគម, ចតុ + អង្គ > ចតុ<u>ង្គ</u> (វ ជាអាគម), ឆ + អភិញ្ញា > ឆ<u>ឡ</u>ភិញ្ញា (ឡ ជាអាគម តាមឯកឧត្តម ឈន អៀម)។</p>
<p>១០៨-ឯកតា អ. unit បារ. unité (f.)</p>	<p>ភាគនៃខ្សែសម្ព័ន្ធក្នុងភាសាដែលគេអាចវិភាគចេញ ពីគ្នា ដូចជា សទ្ទតា³⁶, ពាក្យទោល³⁷ ឬ ល្អះ ទោល³⁸។ សទ្ទតា , ពាក្យទោល ឬ ល្អះទោល ជា ឯកតាភាសា³⁹។</p>

³⁶- សូមមើលនិយមន័យសម្រាប់ សទ្ទតា។

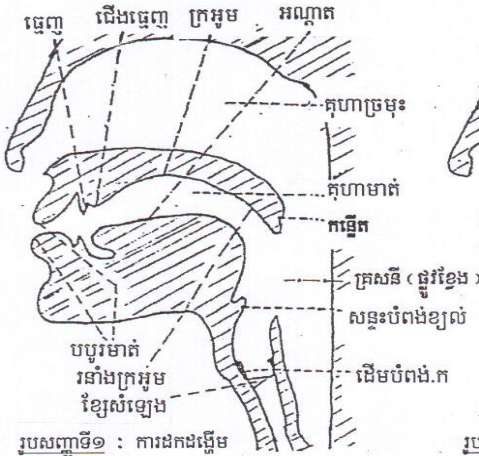
³⁷- សូមមើលនិយមន័យសម្រាប់ ពាក្យទោល។

³⁸- សូមមើលនិយមន័យសម្រាប់ ល្អះទោល។

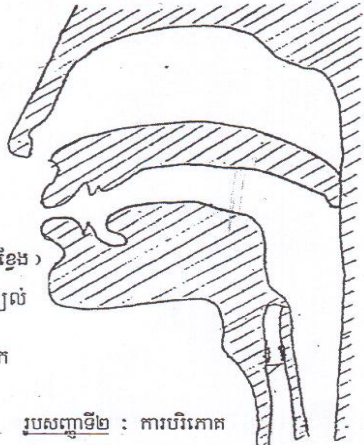
³⁹- យកលំនាំតាម Dictionnaire de linguistique របស់លោក Jean Dubois & alli, Librairie Larousse, 1973, p.502។

ប្រដាប់ដកដង្ហើម ត្រូវជាប្រដាប់បន្តិសួរ
(ជាបង្អែកឱ្យងាយយល់បច្ចេកសព្ទនៃសូរិយានិងសម្ពាធិស្វា)

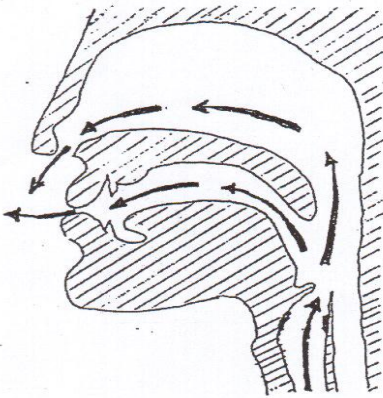
ប្រដាប់ដកដង្ហើម ត្រូវជាប្រដាប់បន្តិសួរ
(តំនួរប្រៀបធៀប ការដកដង្ហើម ការបរិភោគ និង ការបន្តិសួរ)



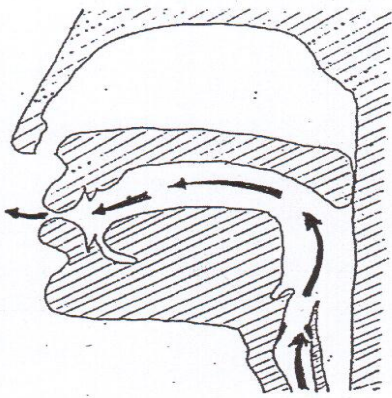
រូបសញ្ញាទី១ : ការដកដង្ហើម



រូបសញ្ញាទី២ : ការបរិភោគ



រូបសញ្ញាទី៣ : ការបន្តិសួរនាសិកជៈ



រូបសញ្ញាទី៤ : ការបន្តិសួរមុខជៈ

បច្ចេកសព្ទអក្សរសិល្ប៍

ដែល

គណៈកម្មាធិការជាតិភាសាខ្មែរ / គ.ជ.ក.ខ.

(បច្ចុប្បន្ន ក្រុមប្រឹក្សាជាតិភាសាខ្មែរ / គ.ជ.ក.ខ.)

ប្បន្ថអនុប័ត

<p>១-កវី/ កវីនិពន្ធ អ. poet បារ. poète</p>	<p>អ្នកដែលចេះតែងឆន្ទ អ្នកពូកែខាងសម្តីអ្នកនិពន្ធ ខាងកាព្យឃ្លោងដ៏ល្បីល្បាញ។ ២. ភិរម្យភាសា អ្វី ហៅ ដុំយ ព្រះបទុមត្រូវ សោម,...។</p>
<p>២-កវីនិពន្ធន៍</p>	<p>ការរៀបរៀង ការចងក្រង ការតែងឆន្ទរបស់កវី។ ២. (...)ស្តេចមានមហេសី នាមកែវកាកី ល្អល្អៈឥតហ្មង ឥតមានស្រីណា សោភាផ្ទឹមផង សមសព្វកន្លង កន្លោងអស់ស្រី។ កាយកើតអស្ចារ្យ អំពីផ្កាកា- ណិកាសោភី កក្រ្តាសោភ័ណ ដូចចន្ទបូណ៌មី សក់ដូចភមរី រលើបខ្មាញ់ខ្មៅ ⁴⁰។ (...)</p>
<p>៣-កាព្យរស</p>	<p>តម្លៃរបស់អត្ថបទជាពាក្យកាព្យដែលមានសម្ផស្ស ចួន រណ្តំ ណែងណង។</p>

⁴⁰ ព្រះអង្គ ខ្នង : រឿង កាកី, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៩៧, ទំព័រ៨។

	<p>ខ. កាព្យរសនៃកំណាព្យរៀបរាប់អំពីអរុណោទ័យ ឬ អស្តង្គតកាលនៃព្រះអាទិត្យ។</p>
<p>៤-កាមរូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ឬ សេចក្តីក្នុងកំណាព្យ ក្នុងអត្ថបទ ពាក្យរាយ ដែលធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់មានការ រំភើប ស្រើបស្រាលទៅដោយកាមរាគ។</p> <p>ខ.(...)នាងធ្វើជាធ្លាក់ រសាយស្នាក់ អំពីអង្សា គ្រុឌយល់សុដន់ ណែនក្តន់ខរា ព្រួចចិត្តចិត្ត ស្រៀវស្រើបប្រតិព័ទ្ធ⁴¹។(...)</p>
<p>៥-ការផ្សំលោកិយ សច្ចៈនិង អច្ចរិយៈ</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធលើក យករឿងពិតក្នុងសង្គមនិងរឿងអស្ចារ្យហួសពីការ ពិតមកបង្ហាញក្នុងស្នាដៃ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ទី១ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរ ពរ ទី៥ ព្រះនាងសុបារសុប្បតិបានទទួលពរពីព្រះឥន្ទ្រ មុននឹងព្រះនាងជាព្រះមាតារបស់ព្រះវេស្សន្តរ គឺ “ពេលមានគភ៌ សូមឱ្យមានផ្ទៃពោះរាបស្មើល្អដូច ប្រក្រតី”⁴²។</p> <p>ឧទាហរណ៍ទី២ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ កាលព្រះ រាមយាងទៅដល់ក្នុងព្រៃដើម្បីប្តូរសជាបស្សី</p>

⁴¹ ព្រះអង្គ ខ្នង : *រឿង ភាគី*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៤១, គ.ស. ១៩៩៧, ទំព័រ ១៧។

⁴² ញ៉ក ថែម : *មហាវេស្សន្តរជាតក*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥ ទំព័រ ៣៣។

	<p>“ប្រែប្រីក្សាប្រែសភាពពីក្តៅទៅត្រជាក់ ដើមឈើ ជ្រុះស្លឹកស្រពាប់ស្រពោនទៅជាលាស់ស្លឹកមានផ្លែ ផ្កាដង្កូវដង្កោល មើមឈើពុលប្រែក្លាយទៅជាសាប ទទួលទានបាន រីឯសត្វកាចសាហាវប្រែក្លាយជា ស្ងួត”⁴³។</p>
<p>៦-កាលបរិច្ឆេទ រឿង អ. composition date បារ. date de la composition ?</p>	<p>ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការនិពន្ធរឿង។</p> <ul style="list-style-type: none"> - អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរមួយចំនួន ពេលខ្លះកាលបរិច្ឆេទនេះមានរៀបរាប់ក្នុងអារម្ភកថាខាងដើម, ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿងកាកី ការបង្ហាញកាលបរិច្ឆេទនៅដើមរឿង ៖ <p style="text-align: center;">«(...)ពុទ្ធសាសនំ អតិក្កន្តំ អដ្ឋបញ្ញា សតិសត ទ្រេសហស្សា មហាសករាជា ឯកស័ប្បត្រីស័ប្ប⁴⁴។ (...)»</p> <ul style="list-style-type: none"> - នៅក្នុងរឿងព្រេងនិទានខ្មែរ ការបញ្ជាក់កាលបរិច្ឆេទពុំមានឡើយ។
<p>៧-កាយរូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតមកពីកាយិន្រ្ទិយ ដោយកវីនិពន្ធលើកយកកាយារម្មណ៍ផ្សេងៗមករៀបរាប់ ដូចជា រលើប</p>

⁴³ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សធាយាវង្ស : **រឿងកមរក្សី ខ្សែទី១**, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ ៦០-៦៣, ខ្សែទី២ ទំព័រ ១-១៩។

⁴⁴ ព្រះអង្គ ខ្នង : **រឿងកាកី** ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, បោះពុម្ពក្រាទី៦, ព.ស. ២៥៤១, គ.ស. ១៩៩៧, ទំព័រ២។

	<p>រលោង រៀនឆ្មារ ...។</p> <p>២. (...) បងចាំកេសីបីខ្មៅញាប់ បួនក្រសោបចាប់ចង ចាផ្កា កែមច្នួតប្រូតមាលា អស់ផ្កាសារពើភ្លឺ។ បងចាំនាថ្ងាស បីដូចពពិលមានមាននៃរស្មី ដូចជាព្រះចន្ទពេញដ៏បូណ៌មី លោកយល់ពន្លឺ ក្រៃ⁴⁵។ (...)</p>
<p>៨- កុសលរស អ. the good បារ. le bien</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ កវី អ្នកនិពន្ធ ចេះលើកយកការអប់រំ ទូន្មាន ប្រៀន ប្រដៅមកបង្ហាញតាមរយៈសកម្មភាពតួអង្គឬ ដំណើររឿង។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងច្បាប់ស្រីហិតោបទេស, គតិ លោក...។</p>
<p>៩-កំណាព្យ</p>	<p>អត្ថបទពាក្យច្នួន ផ្លូវ រណ្តំ ណែនណង ប្រកប ដោយរូបារម្មណ៍រស់រវើក។</p> <p>២. គុកកាមកិលេសរបស់លោក កេង វ៉ាន់សាក់។</p>
<p>១០-កណ្តា</p>	<p>វគ្គ ភាគ ខ្សែ ៖ រឿងក្នុងទសជាតកខ្លះមានចែកជា កណ្តា។</p> <p>២. រឿងវេស្សន្តរជាតក មាន១៣កណ្តា។</p>

⁴⁵ អ្នកអង្គម្ចាស់ ខ្សែឆាយវង្ស : *រាមកេរ្តិ៍ខ្សែ*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩,
 គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ ២៥។

<p>១១- កន្សែងសារពេជ្ជ</p>	<p>ស្រីជាមហេសីឬភរិយារបស់ព្រះពោធិសត្វក្នុង បច្ចឹមជាតិ កាលនៅជាគ្រហស្ថ ឬ ដែលបានគ្រាស់ ហើយ។</p>
<p>១២-កម្មផល</p>	<p>ទ្រឹស្តីកម្មផលដែលបង្ហាញពីចំណងនៃអំពើនិង ផលដែលបុគ្គលបានសាងឡើង។ ខ. ទ្រឹស្តីកម្មផលនេះមានបង្ហាញក្នុងរឿងក្រុង សុភមិត្រ។</p>
<p>១៣-កម្មញៀរ</p>	<p>ផលអាក្រក់ដែលបុគ្គលបានទទួលដោយសារអំពើ អាក្រក់ដែលបុគ្គលនោះបានប្រព្រឹត្តពីអតីតជាតិ (ពុទ្ធនិយម)។ ខ. នាងពីរដណ្តប់បានចាប់ត្រីចង្វាដោតធ្លុះភ្នែក ពួកនាងក៏ត្រូវបានមេសន្ធមាយក្សខ្វះភ្នែក។</p>
<p>១៤-កម្រងកែវ</p>	<p>ពាក្យពេចន៍រំលេចដោយសំនួនសម្តីដែលអ្នកនិពន្ធ ឬក៏បានចងក្រងជាពាក្យរាយលាយចម្រុះដោយ ពាក្យចួនរណ្តំ។ ពាក្យកម្រងកែវច្រើនប្រើក្នុង សាស្ត្រាទេសន៍។ ខ. (...)មានព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ឈ្មោះដូជក ព្រឹទ្ធាចារ្យ រូបអន្តការ ស្តមច្រដោង ច្រមុះកោង ទ្រូងសឹងតែ ឆ្អឹង សក់រឹងក្រញាង ពោះធំកំប៉ោង លោងសំពៀត ដំបារត្រចៀក យុវយារក្រាស់ដូចយួងភ្លើង ជើង កោងដូចជើងសេក ភ្នែកស្រលៀងស្រលើ សាច់</p>

	<p>ពកដូចគេធ្វើ រើបរដុប យុរយាវ ប៉ុនផ្លែក្រសាំង ផ្លែសម័ ឆ្មេញស ក្បាលរឹងតូចម្ខាងដូចផ្លែរ្នៅ, ។⁴⁶ (...)</p>
<p>១៥- ខន្តីបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះចន្ទកុមារបានបំពេញ ដោយការអត់ធ្មត់គ្របសង្កត់នូវសេចក្តីក្រោធិ។</p>
<p>១៦- គុណជាតិ</p>	<p>គុណគ្រប់យ៉ាង មានសីល សមាធិ បញ្ញា ជាដើម។</p>
<p>១៧- យានរូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យដឹងអំពីក្លិន។ ២.(...) កបកាយក្រអូប ទោះទាំងរាងរូប ប្រហើរពុំបាច់ រកផ្កាគ្រឿងអប់ ឈ្នួយឈ្នប់សព្វសាច់ ពិដោរបណ្តាច់ បណ្តាលអស់ស្រី⁴⁷ ។(...)</p>
<p>១៨- ចលនា អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ អ. movement of khmer literature</p>	<p>ទម្រង់ផ្សេងៗគ្នានៃអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរដែលស្ថិតនៅ ក្រោមឥទ្ធិពលនៃលទ្ធិឬលោកទស្សនៈណាមួយ។ ចលនាអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែងចែកជា៖ - អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបព្រាហ្មណ៍និយម, - អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបពុទ្ធនិយម,</p>

⁴⁶ ញ៉ក ថែម : *មហាវេស្សន្តរជាតក* , ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩,
ទំព័រ ១៧៣-៧៤។

⁴⁷ ព្រះអង្គ ខ្នង : *រឿង ភារី*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៩៧, ទំព័រ ១០។

១៩. mouvement de la littérature khmère	- អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបខេមរនិយម, - អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរបែបបរទេសនិយម។
១៩-ចក្ខុរូបារម្មណ៍	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យឃើញអំពីរូបរាង។</p> <p>ឧ. (...)<i>រីក្ខខ័នខែងមោះហិមា រូបរូបព្វតា</i> <i>ស្រមើងស្រមាក់ស្នឹមស្នៃ។</i> <i>សក្តីសួនជាអ្នកប្តើរព្រៃ ខ្លួនខ្មៅក្រៅវិស័យ</i> <i>នូវធ្មេញសស្នឹមភ្នែកច្រាល។</i> <i>ខ្លួនខ្លោះខ្លាំងខែងពេញពាល ធាត់ជំមមារ</i> <i>មមូរមមុលព្រឹក្សព្រៃ។</i> <i>ជំភ្លិនខ្លាំងឆ្កេះឆ្កាបក្រែ ដូចភ្នាតជីវិស័យ</i> <i>សំបើមសម្បុររោមា</i>⁴⁸។(...)</p>
២០-ចតនា រូបារម្មណ៍	<p>រូបារម្មណ៍ដែលករី អ្នកនិពន្ធ បង្កើតឡើង ហើយ អធិប្បាយតាមរយៈការប្រើពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ នៅក្នុងអត្ថបទពាក្យកាព្យ ពាក្យកម្រងកែវ ពាក្យ រាយ ធ្វើឱ្យអ្នកអានមានចិត្តរំភើប ជឿស្តងទៅដោយ មនោសញ្ចេតនាទុក្ខព្រួយ សប្បាយ កំហឹង ភ័យ ខ្លាច ត្រេកត្រអាល សង្ឃឹម អស់សង្ឃឹម ស្រឡាញ់</p>

⁴⁸ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សឆាយាវង្ស : *រាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ១*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩,
គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ ៤២។

	<p>ស្តាប់ឬការទទួលយកជំនឿណាមួយដោយពុំចាំបាច់ ពិចារណាវែងឆ្ងាយឡើយ។</p> <p>ខ. (...) ទុំស្រែកថាឱព្រះពាយជ័យ ទារអើយបែកបាត់ជុំពិដោរ ជាប់តែភ្លិនភ្លែតបែរអបគន្ធ- សរូបទារចោរចើកចោលប្តី។ ឱរនៅតែឯងតែអញសោះ ទារគ្មានស្រណោះកោតចិត្តស្រី ចិត្តស្រស់ឥតធួនគ្មានប្រណី បានងួនជាប្តីមិនខ្លីទុំ។ ឱ ! ទារអើយទុក្ខបងចម្លែក បងឡើងដល់ស្តែកទីត្បូងឃ្មុំ ម៉្លេះសមអរជូនគេគិតគុំ ហៅភ្ញៀវជួបជុំសម្លាប់បង⁴⁹។ (...)</p>
<p>២១- ជាតក</p>	<p>កម្រងនៃរឿងពីជាតិមុនៗ ដែលបុគ្គលណាមួយ បានលុះញាណវិសេសសម្រាប់ដឹងជាតិ ហើយយក រឿងនោះមកសម្តែងប្រាប់អ្នកដទៃឱ្យបានដឹង។</p>
<p>២២-ជិវ្ហរូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យដឹងអំពីវិសជាតិ។</p>

⁴⁹ ព្រះបទុមគ្គេរ សោម : *រឿងទុំទារ*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤,
ទំព័រ ៩៤-៩៥។

	<p>ខ. (...) ធ្លាញ់ជាប់អណ្តាត បាយគុកព្រហាត នាំឱ្យរុកកូន រើសរកយប់ថ្ងៃ ស្នាដៃនីមន្តន ធ្លាញ់នៅពេញខ្លួន មិនផ្អែតសោះឡើយ⁵⁰ ។ (...)</p>
<p>២៣-ដីរូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យដឹងពីជីវិត ពីចលនា ពីវិញ្ញាណ ពី ចេតនារស់រវើក។</p> <p>ខ. (...) មិនដឹងពេលម៉ោង មើលតាមប្រហោង ឃើញតាមគំនិត មេឃាធំធេង ល្វឹងល្វេងដូចចិត្ត មានសេរីសិទ្ធិ តែតាមបំណង⁵¹ ។ (...)</p>
<p>២៤- តថវស អ. the real បារ. le réel</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ ករី អ្នកនិពន្ធ ចេះលើកយកបញ្ហា ឬ ព្រឹត្តិការណ៍ ពិតមកបង្ហាញ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន អ្នកនិពន្ធ បានលើកយកតួអង្គ ព្រឹត្តិការណ៍ ទឹកនៃង ដែល មានពិតក្នុងសង្គមខ្មែរមកបង្ហាញ។</p>
<p>២៥-ភ្នយ៉ាង</p>	<p>បែប ឧទាហរណ៍ គំរូ តំណាង...។</p>

⁵⁰ កេង វ៉ាន់សាក់ : គុកកាមកិលេស , ភ្នំពេញ, គ.ស.[?], ទំព័រ៤២។

⁵¹ កេង វ៉ាន់សាក់ : គុកកាមកិលេស , ភ្នំពេញ, គ.ស.[?], ទំព័រ២៨។

<p>២៦- តួអង្គ អ. character បារ. personnage (m.)</p>	<p>មនុស្ស អមនុស្ស សត្វ វត្ថុ រុក្ខជាតិ ដែលមានសកម្មភាពនៅក្នុងរឿង។</p> <p>ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ តួអង្គមាន ធនញ្ជ័យ សេដ្ឋី ស្តេច ។ល។ -នៅក្នុងរឿងអ្នកតាទឹកអ្នកតាក្នុង តួអង្គមាន អ្នកតាទឹក អ្នកតាក្នុង យាយតា កូនក្រមុំរបស់យាយតា ។ល។
<p>២៧-តួអង្គបន្ទាប់បន្សំ</p>	<p>តួអង្គក្រៅពីតួអង្គឯកនិងតួអង្គរងដែលមានវត្តមានក្នុងដំណើររឿងតែក្នុងមួយខណៈប៉ុណ្ណោះ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ តួអង្គអ្នកស្រុកចូលរួមក្នុងពិធីអាពាហ៍ពិពាហ៍ម៉ឺនងួននិងនាងទាវជាតួអង្គបន្ទាប់បន្សំ។</p>
<p>២៨-តួអង្គតួយ៉ាង អ.type character បារ. personnage type (m.)</p>	<p>តួអង្គដែលតំណាងក្រុមមនុស្សឬវណ្ណៈណាមួយក្នុងសង្គម។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ</p> <ul style="list-style-type: none"> -ទុំនិងទាវជាតួអង្គតួយ៉ាងរបស់យុវជនខ្មែរសម័យលង្វែកដែលមានទស្សនៈថ្មីក្នុងការទាមទារសិទ្ធិសេរីភាពជ្រើសរើសគូស្រករ។ -ម្តាយទាវជាតួអង្គតួយ៉ាងរបស់អ្នកគ្រប់គ្រងគ្រួសារនាសម័យលង្វែកដែលប្រកាន់គោលការណ៍ <នំមិនធំជាងនាឡិ>។

<p>២៩-តួអង្គរង អ. secondary character បារ. personnage secondaire (m.)</p>	<p>តួអង្គបន្ទាប់ពីតួអង្គឯក។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ពេជ្រ នាងនោម៉ីនងួន ម្តាយទាវ អរជូន... ជាតួអង្គរង។</p>
<p>៣០-តួអង្គរំព្រក</p>	<p>តួអង្គដែលអ្នកនិពន្ធលើកយកមកនិយាយ ក៏ប៉ុន្តែមិនមានវត្តមាននៅក្នុងរឿងទេ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងព្រះអាទិត្យថ្មីរះលើដែនដីចាស់ តួអង្គសម្តេចឌីជាតួអង្គរំលឹក ព្រោះតួអង្គនេះពុំមានវត្តមានឬសកម្មភាពអ្វីនៅក្នុងរឿងទេ អ្នកនិពន្ធគ្រាន់តែលើកព្រះនាមនិងគោលនយោបាយរបស់ព្រះអង្គមកបង្ហាញតែប៉ុណ្ណោះ។</p>
<p>៣១-តួអង្គឯក អ. main Character បារ. personnage principal (m.)</p>	<p>តួអង្គសំខាន់បំផុតនៃរឿង។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ទុំនិងទាវជាតួអង្គឯកក្នុងរឿងទុំទាវ។</p>
<p>៣២-ទសជាតក</p>	<p>រឿងដប់ជាតិចុងក្រោយរបស់ព្រះសក្យមុនីគោតម បរមសម្មាសម្ពុទ្ធ។ រឿងនេះប្រភពដើមជាភាសាបាលី មាននៅក្នុងគម្ពីរខុទ្ទកនិកាយ។ ឈ្មោះរឿងទាំងដប់មាន៖ ១- រឿងតេមិយជាតក ២- រឿងមហាជនកជាតក</p>

	<p>៣- រឿងសុវណ្ណសាមជាតក ៤- រឿងនេមិរាជជាតក ៥- រឿងមហោសថជាតក ៦- រឿងភូរិទត្តជាតក ៧- រឿងចន្ទកុមារជាតក ៨- រឿងនារទព្រហ្មជាតក ៩- រឿងវិធុរជាតក ១០- រឿងវេស្សន្តរជាតក។</p>
<p>៣៣-ទសបារមី</p>	<p>បារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វបានបំពេញ ដើម្បីបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ។ ទសបារមីមាន : នេក្ខម្មបារមី វិរិយបារមី មេត្តា បារមី អធិដ្ឋានបារមី បញ្ញាបារមី សីលបារមី ខន្តិ បារមី ឧបេក្ខាបារមី សច្ចបារមី ទានបារមី។</p>
<p>៣៤-ទសពរ</p>	<p>ពរដប់ប្រការ ដែលព្រះនាងសុបារសុប្បតីម្តាយ ព្រះវេស្សន្តរសូមពរពីព្រះឥន្ទ្រ។ ពរទាំងនេះចែង ក្នុងកណ្ណទី១ ឈ្មោះកណ្ណទសពរ ក្នុងរឿងមហា វេស្សន្តរជាតក គឺ ១- សូមឱ្យបានជាអគ្គមហេសី នៃព្រះបាទស្រី សញ្ញ័យសោយរាជ្យនៅនគរជេតុត្តរ។ ២- សូមឱ្យមាននេត្រាមូលខ្មៅយង់ មានកមោ (ចិញ្ចើម) កោងទ្រទេសទ្រទូយដូចចង្កូយកៅ</p>

	<p>ទណ្ឌ(ធូ)។</p> <p>៣- សូមឱ្យមាននាមថា សុបារសុប្បតី (ផុស្សតី) ដដែល។</p> <p>៤- សូមឱ្យមានបុត្រាដ៏ប្រសើរមួយអង្គ មានកិត្តិនាមល្បីល្បាញ ចូលចិត្តឱ្យទាន។</p> <p>៥- ពេលទ្រង់គក់ សូមឱ្យមានឧទររាបស្មើល្អ ដូចប្រក្រតី។</p> <p>៦- សូមកុំឱ្យមានដោះសណ្តាយ។</p> <p>៧- សូមកុំឱ្យមានសក់ស្កូវ។</p> <p>៨- សូមឱ្យមានសាច់សម្បុរល្អិតល្អីដូចពពិល មាស។</p> <p>៩- សូមឱ្យអាចដោះទុក្ខទោសរបស់មនុស្សសត្វ ទាំងឡាយ។</p> <p>១០-សូមឱ្យមានសព្វសត្វ គឺហង្ស ក្រៀល ក្លាន សឹងហើរឆ្ងាត់ឆ្ងៀលបន្លឺនូវសព្វនោះឮល្ងង់ ល្ងើយពីរោះព្វដ៏ព្រះរាជមន្ទីរនិងសូមឱ្យមាន អ្នកប្រាជ្ញរាជបណ្ឌិតចេះធម៌អាថ៌កំបាំងឱ្យដាច់ អំពីព្រះរាជមន្ទីរ។</p>
<p>៣៥-ទស្សនីយរស អ. picturesque បារ. pittoresque (m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ កវី អ្នកនិពន្ធ ចេះរៀបរាប់អំពីទេសភាពធម្មជាតិ ព្រៃព្រឹក្សា មច្ឆា បក្សាបក្សី បង្កើតជាសិល្ប៍បរិយាកាស ដែលជាលម្អមួយចំពោះចក្ខុវិស័យនិង សោតារម្មណ៍របស់អ្នកអាននិងអ្នកស្តាប់។</p>

	<p>ខ. ការរៀបរាប់ធម្មជាតិក្នុងរឿងក្រុងសុភមិត្ត៖ (...) <i>សម័យដ្ឋានវិញ្ញាណ ត្រៀមត្រាចបំប្រក ខ្មៅខ្ចិតខ្ចាវខ្មាវ។</i> <i>ស្វាតស្វាយក្រូចក្រាយរកា ពពេលពពារ កប្បសក្របៅ។</i> <i>ផ្អែកផ្អៀកកង្រៀកតាត្រៅ ចាកចេកញីលញ្ឆៅ ផ្អឹករាំងក្រកោះ។</i> <i>គ្រឿងគ្រងលពងលំពស់ រលួយរលោះ⁵² រលាយរលា។</i> <i>ផ្កាផ្កាផ្កាផ្កាផ្កា ត្រួយត្រស់ត្រៀលស្វា ទ្រម្លងទ្រម្លួច⁵³ ។ (...)</i></p>
<p>៣៦-ទានបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះវេស្សន្តរបានបំពេញ ដោយការឱ្យមហាទាន។</p>
<p>៣៧- ទារុណកថា អ. tragedy បារ. tragédie (f.)</p>	<p>នាដកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលករី អ្នកនិពន្ធ តាក់តែងជារឿងល្ខោន បង្កើតជាដំណើររឿងរីករ កម្សត់ព្រាត់ប្រាសធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ញាប់ញ័រ រន្ធត់ចិត្ត អាណិតអាសូរតួអង្គទន់ខ្សោយ ដែលត្រូវ តួអង្គខ្លាំងសង្កត់សង្កិន ធ្វើទុក្ខទារុណកម្មបំពារ បំពាន។</p>

⁵² ពាក្យ «រលោះ» តាមវចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពត្រាទី៥ គ.ស. ១៩៦៧ គឺសរសេរ « រលួស »។

⁵³ ឧកញ៉ាភោសាធិបតី កៅ : *រឿងក្រុងសុភមិត្ត*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៦, ទំព័រ៣៨។

	<p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿង Romeo and Juliet របស់អ្នកនិពន្ធ សេកស្ប៉េរ។</p>
<p>៣៨-ទារុណរស អ. tragic បារ. tragique (m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយករី អ្នកនិពន្ធ ចេះបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការជិះជាន់ ការព្យាបាទ ការរំលោភ ការធ្វើទុក្ខទោស ការដាក់ទណ្ឌកម្មយ៉ាងយោរយៅរបស់តួអង្គខ្លាំងទៅលើតួអង្គទន់ខ្សោយគ្មានសមត្ថភាពឱ្យរងទុក្ខក៏យរហូតបាត់បង់ជីវិតក៏សឹងមាន។</p> <p>ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - នៅក្នុងរឿងកាកី ព្រះបាទព្រហ្មទត្ត បានដាក់ទណ្ឌកម្មនាងកាកី ដោយបណ្តែតពោងពាយនាងក្នុងមហាសាគរ។ - នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ការស្លាប់របស់ទុំទាវ តម្លៃទារុណស្ថិតនៅត្រង់ទុំស្លាប់គឺស្លាប់ដោយអំណាចអរជុននិងបក្សពួកចាប់យកទៅកាប់ចាក់ វាយប្រហាររហូតដល់ស្លាប់បាត់បង់ជីវិតយ៉ាងទារុណបំផុត។
<p>៣៩-ទារុណហាសកថា អ.tragi-comedy បារ. Tragi-comédie/ Mélodrame (m.)</p>	<p>នាដកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលករី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជារឿងល្ខោន ដោយបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការឈឺចាប់ ព្រួយបារម្ភ កម្សត់ ព្រាត់ប្រាស អស់សង្ឃឹម លាយទុំនឹងការរំភើប សប្បាយរីករាយទៅតាមសកម្មភាពតួអង្គនៃរឿងធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់មានអារម្មណ៍ញាប់ញ័រនូវចិត្តអាណិតអាសូរផង និង មានអារម្មណ៍សប្បាយរីករាយផង។</p>

<p>៤០-ទំនាស់ អ. conflict បារ. conflit (m.)</p>	<p>ការប្រឈមគ្នារវាងកម្លាំងឬសភាវៈពីរផ្ទុយគ្នា។ ទំនាស់បង្កើតឱ្យដំណើររឿងមានភាពតានតឹងឬធ្ងន់ ស្រាល ធ្វើឱ្យអ្នកអានជក់ចិត្ត ដិតអារម្មណ៍ រំភើប សប្បាយ រីករាយ រំជួលចិត្ត។ ទំនាស់មានទំនាស់ ក្នុងខ្លួន និង ទំនាស់ក្រៅខ្លួន។</p>
<p>៤១-ទំនាស់ក្នុងខ្លួន អ. inner conflict បារ. conflit intérieur (m.)</p>	<p>ការប្រឈមរបស់តួអង្គណាម្នាក់នឹងអារម្មណ៍ ចិត្ត របស់ខ្លួនផ្ទាល់។ ទំនាស់ក្នុងខ្លួនច្រើនកើតមាន ឡើងនៅពេលតួអង្គជួបប្រទះនឹងបញ្ហាសុគតស្នាញ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ពេលព្រះវេស្សន្តរដាក់ទានជាលីក្រឹស្នាឱ្យទៅជូជក ព្រាហ្មណ៍ ពេលឃើញកូនត្រូវជូជកវាយធ្វើបាប ព្រះវេស្សន្តរក៏គិតថានឹងយកព្រះកៅទណ្ឌនូវព្រះ ខាន់សរថ្នាំ តាមទៅសម្លាប់ជូជកឱ្យក្ស័យជីវិតនឹង យកកូនមកវិញ។</p>
<p>៤២-ទំនាស់ក្រៅខ្លួន អ. outer conflict/ exterior conflict បារ. conflit extérieur (m.)</p>	<p>ការប្រឈមមុខជាក់គ្នារវាងតួអង្គណាម្នាក់ជាមួយ នឹងតួអង្គដទៃទៀត ឬ មជ្ឈដ្ឋានសង្គមខាងក្រៅ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ព្រះបាទទសរថ មានទំនាស់ជាមួយព្រះនាងកែកេសីពីបញ្ហារាជ បល្ល័ង្កដោយព្រះនាងកែកេសីទាមទារឱ្យព្រះបាទ ទសរថគោរពពាក្យសច្ចៈ ដែលព្រះអង្គបានសន្យា ថានឹងឱ្យព្រះភិរុតជាបុត្រព្រះនាងឡើងគ្រងរាជ្យ</p>

	<p>នៅពេលដែលព្រះអង្គច្បាំងឈ្នះព្រះអាទិត្យ។ តែក្រោយមក ព្រះបាទទសរថបែរជាចង់ឱ្យព្រះរាម គ្រងរាជ្យសម្បត្តិវិញ ដោយសំអាងលើប្រពៃណី ក្សត្រថា បុត្រច្បងត្រូវសោយរាជ្យមុន។</p>
<p>៤៣-ទូន្មានកថា អ. advice បារ. conseil (m.)</p>	<p>ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នក និពន្ធតាក់តែងជាអត្ថបទ(ភាគច្រើនជាពាក្យកាព្យ) សម្រាប់អប់រំណែនាំជំនាន់ជន កុលបុត្រ កុលធីតា ឱ្យដើរក្នុងផ្លូវល្អ មានសីលធម៌ គុណធម៌ ក្នុងដីវ ភាពរស់នៅ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងច្បាប់ពាក្យចាស់ ច្បាប់ប្រុស ច្បាប់ស្រី...។</p>
<p>៤៤-នវកម្ម អ. innovation បារ. innovation (f.)</p>	<p>ការកែប្រែថ្មី ការផ្លាស់ប្តូរថ្មី ការបញ្ចូលថ្មី ការកែច្នៃ ក្នុងអ្វីដែលមានពីមុនមក។ ឧទាហរណ៍ : រឿងរាមកេរ្តិ៍ខ្មែរ កើតចេញពីការ កែច្នៃរឿងរាមាយណៈ។</p>
<p>៤៥- នាដករស អ. theatrical values បារ. valeurs théâtrales</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ដោយករី អ្នកនិពន្ធចេះតុបតែងរៀបរៀងដំណើររឿងឱ្យមាន ឆាក ឈុតដើម្បីសម្តែងជាសិល្បៈទស្សនីយភាព។</p>
<p>៤៦-នាដកអក្សរ សិល្ប៍</p>	<p>អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នកនិពន្ធ តែងឡើងដោយរៀបចំឱ្យមានឈុតនិងឆាក សម្រាប់យកទៅសម្តែងសិល្បៈល្ខោន។</p>

<p>អ. literature of theatrical genre បារ. littérature du genre théâtral</p>	<p>នៅក្នុងនាដកអក្សរសិល្ប៍ មាន នាដ្យកថា ហាស-កថា ទារុណកថា។</p>
<p>៤៧-នាដ្យកថា</p>	<p>នាដកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលករី អ្នកនិពន្ធ តាក់តែងជារឿងល្ខោន ដោយលើកយករឿងវិបត្តិ ទំនាស់របស់មនុស្សក្នុងសង្គមនៃសម័យកាល ណាមួយ ទោះជារឿងវិបត្តិទាំងនោះពិតក្តី មិនពិត ក្តីមកធ្វើជាប្រធានរឿង ដោយបង្កើតបរិយាកាស តឹងតែង ធូរស្រាល ជ័យជម្នះ បរាជ័យ ស្លាប់រស់ កម្សត់ ភិតភ័យ តក់ស្លុត កំប្លែង។ ឧទាហរណ៍ : រឿងសំបុកឥតមេបា របស់លោក ហង្ស ធន់ហាក់។</p>
<p>៤៨- នាដ្យរស អ. dramatic បារ. Dramatique (m)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយករី អ្នកនិពន្ធចេះបង្ហាញទំនាស់វិបត្តិប្រឆាំងគ្នានៃគូអង្គ បដិបក្ខ នៅក្នុងដំណើររឿង ជួនកាលបង្ហាញពីភាព តានតឹង ភាពធូរស្រាល ទុក្ខសោក ដែលនាំឱ្យអ្នក អាន អ្នកស្តាប់ កម្សត់ ក្អកក្អល រន្ធត់ អាណិត អាសូរ...។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងផ្កាស្រពោន សកម្មភាព ទំនាស់វិបត្តិរបស់នាងវិធារីនិងយាយនួនជាមួយ។</p>
<p>៤៩-និម្មិត</p>	<p>បង្កើតដោយប្រទ្វិ កាឡាខ្លួន ដំណែងខ្លួន។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក</p>

	<p>ព្រះឥន្ទ្រនិមិត្តខ្លួនជាព្រាហ្មណ៍មកសុំនាងមទ្រីពី ព្រះវេស្សន្តរធ្វើជាករិយា។</p>
<p>៥០-និមិត្តរូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យឃើញអំពីសញ្ញាភាព។</p> <p>ឧ. រឿងចចក និង កូនចៀម គឺជាសញ្ញាភាព តំណាងសភាវៈខ្លាំង និង សភាវៈទន់ខ្សោយ។</p>
<p>៥១-និយមតិវិធី អ.enjambement បារ.enjambement (m.)</p>	<p>វិធីតែងកាព្យមួយបែបដែលកវីប្រើដោយធ្វើឱ្យព្យាង្គ នៃពាក្យនៅចុងឃ្លាណាមួយទៅលោតទៅជាប់នឹង ព្យាង្គដើមនៃឃ្លាបន្ទាប់ដើម្បីបន្តគំនិតកុំឱ្យដាច់គ្នា និងធ្វើឱ្យវិធីសាស្ត្រតែងកំណាព្យមានលក្ខណៈ ត្រឹមត្រូវក្នុងការរៀបចំឃ្លាឱ្យគ្រប់ចំនួនព្យាង្គ។</p> <p>ឧ. (...)<i>ពាក្យពោលពុំពី- រោះរាប់នៃនី- ទានតាមបទបា- លីលោកដើមអាទី ត្បិតជាតិប្រាជ្ញា ចេះចងសាសនា ពុំសូវគួរសម</i>⁵⁴ ។ (...)</p>
<p>៥២- នេក្ខម្មបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះតេមិយបានបំពេញដោយ ការចេញទៅសាងព្រះផ្នួស។</p>

⁵⁴ ព្រះអង្គ ខ្នង : *រឿង ភកី*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៤១,
គ.ស. ១៩៩៧, ទំព័រ២។

<p>៥៣- បដិពិម្ពកថា អ. portrait បារ. portrait (m.)</p>	<p>សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធរៀបរាប់ ពណ៌នាពីរូបលក្ខណៈ (ខាងក្នុងនិង/ឬខាងក្រៅ)របស់មនុស្ស(មនុស្សពិតប្រាកដ ឬ មនុស្សក្នុងរូបគំនូរ ក្នុងរូបចតុរូប រូបចម្លាក់ រូបសំណាក...។</p> <p>ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ការរៀបរាប់ពីព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧, - ការរៀបរាប់ពីក្រឡាហោមគង់...។
<p>៥៤- បារមី អ. perfection បារ. Perfection (f.)</p>	<p>គុណជាតិដ៏ល្អដែលនាំឱ្យបានសម្រេចដល់ត្រើយគឺព្រះនិព្វាន។</p>
<p>៥៥- បុនរុត្តិវិធី អ. repetition បារ. répétition (f.)</p>	<p>វិធីតែងកាព្យដែលធ្វើឱ្យផ្លូវពាក្យសម្តីឬផ្លូវមតិដដែលៗ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើ ដើម្បីធ្វើឱ្យមានចលនា សកម្មភាពរបស់តួអង្គកាន់តែជាក់ស្តែងឡើង។ បុនរុត្តិវិធីចែកជា៤ប្រភេទគឺ៖</p> <ol style="list-style-type: none"> ១- ការផ្ទួនសូរស្រៈ និង ព្យញ្ជនៈ។ ២. (...)<i>ខុនខែងខឹងខួនខឹងខាំ មាត់ភ្លាងដុំដុំ ត្របាសត្របែងផ្លែងកាំ</i>⁵⁵ ។ (...) ២- វិធីផ្ទួនពាក្យសម្តីលក្ខណៈ ដោយប្រើគុណនាមផ្ទួនគ្នា។

⁵⁵ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សតាយវង្ស : *រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែរា*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ២០។

១. (...) ចិត្តគិតថាអេះ នាងនេះល្អម៉្លេះ
នេះហៅល្អលន់ ត្រកាលឃើញម្តង
នេះហោងហៅបុណ្យ គ្មានស្រីណាប៉ុន
ល្អពន់ប្រមាណ⁵⁶ ។ (...)

៣- វិធីផ្លូវពាក្យសម្គាល់នូវសកម្មភាពឬចលនា។

១. (...) ស្តេចដំស្តេចជាន់ស្តេចឆាក់
ស្តេចច្រានស្តេចចាក់ ស្តេចហែក
រុះរាយបោះបង់⁵⁷ ។ (...)

៤- វិធីផ្លូវគំនិតនិងបញ្ហាដដែលៗ។

១. (...) កន្លង់មានមង្គលថ្លៃ ធ្វើលឆ្ងាត់វិលវៃ
ទ្រហឹងខ្លាយខ្លា។
កន្លង់ត្រេចត្រង់កេសរ បងត្រេចចេចេ
ត្រង់ឋានបួនរ៉ែត័រ។
កន្លង់មានមង្គលក្តាត់ ហិចហើរច្រវាត់
គ្រប់ដឹងសព្វសា។
កន្លង់ត្រេចត្រង់បុញ្ញា បងត្រេចលីលា
ដល់ឋានបួនស្រី។
កន្លង់មានមង្គលថ្លៃ ច្រវាត់ឯព្វ
វេហាស័នកី។

⁵⁶ ព្រះអង្គ ខ្ពង់ : *រឿងកាកី*, ការផ្សាយ របស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៤១,
គ.ស. ១៩៩៧, ទំព័រ១៥។

⁵⁷ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សឆាយាវង្ស : *រឿងកមរក្សី ខ្សែ៤*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ
ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ៣២។

	<p style="text-align: center;"><i>កន្លង់ត្រចក្រង់រក្សី បង់ត្រចក្រស្រី ស្រីមាសបវរ⁵⁸ ។ (...)</i></p>
<p>៥៦-បុព្វនិមិត្ត</p>	<p>ហេតុភេទ ប្រផ្នូល គ្រឿងសម្គាល់ ដែលនាំ បណ្តាលឱ្យឃើញមុន។ ឧទាហរណ៍ : ព្រះនាងសិរិមហាមាយាទ្រង់យល់ បុព្វនិមិត្តឃើញថា មានជំរិះសចុះមកជ្រៀតចូលក្នុង ព្រះវរកាយព្រះនាង។</p>
<p>៥៧-បច្ចេករស អ. technical values បារ. valeurs techniques (f.)</p>	<p>ផ្នែកមួយនៃអត្ថរស ដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើដើម្បីជា វិធីពិសេសក្នុងការតែងនិពន្ធដើម្បីធ្វើឱ្យអត្ថបទមាន សម្រស់សម្រាប់ផ្នែកឬប្រភេទនៃរឿងនីមួយៗ។ ក្នុង បច្ចេករស មាន កាព្យរស ប្រលោមរស នាដករស។</p>
<p>៥៨- បញ្ញាបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះមហោសថបានបំពេញ ដោយការប្រើបញ្ញាដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា។</p>
<p>៥៩- ប្រលោមរស អ. romantic បារ. romantique (m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ ករី អ្នកនិពន្ធ ពិសេសអ្នកនិពន្ធ ប្រលោមលោក ចេះរៀបរៀង តុបតែងរឿងរបស់ខ្លួនតាមរយៈការ បង្កើតដំណើររឿង សកម្មភាពនៃតួអង្គឱ្យមាន ស្នេហា ការផ្សងព្រេង... ប្រកបដោយលក្ខណៈ អវិជ្ជាតអណ្តូង សោកសង្រេង សប្បាយ កម្សត់... ធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ មានអារម្មណ៍រំភើប សង្វេគ</p>

⁵⁸ លាង ហាប់អាន : *ព្រះរាជសម្ភារអ្នកនិពន្ធខ្មែរ*, បណ្ណាគារ សេង-ងួន-ហួត, បោះពុម្ពលើកទី៣, ភ្នំពេញ,
ព.ស. ២៥០៩, គ.ស. ១៩៦៦, ទំព័រ៥៨។

សប្បាយ ព្រួយ ជាមួយតួអង្គនិងដំណើររឿង។

១. (...) ឱ ! ទារអើយទៅពីព្រោះម្តាយ
មិនដឹងប្រែក្លាយមានប្រើស្បៀត
ទារអើយទុក្ខទុំជំងឺចង្អៀត
ស្អាត់ស្បៀតដូចក្បាលលើ។
ទារអើយទារស្រីប្រណីបង
មែនពិតជាម្តងទើបហ៊ានធ្វើ
អក្ខរិទារស្រីបួនចាត់ប្រើ
ដំណឹងដំណើរឱ្យឆាប់ដល់។
បួនអើយទុក្ខបងម្តងហ្នឹងធូន
ពេញពៀបទូរស្តុនស្រងល់
ស្រងាត់ដូចហាក់អកុសល
ខ្មាយខ្នល់ឡើនឡង់អង្គរាយមាយ។
ទារអើយប្រសិនខ្លួនបានគេ
បងនៅទទេមិនឈប់ងាយ
ស៊ីបង់ជីវិតដូចសឹកនាយ
ស្លាប់ក្នុងបន្ទាយចំណោមជំ⁵⁹ ។ (...)

ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងផ្កាស្រពោន ការធ្វើ
ដំណើរតាមរថភ្លើងរបស់ប៊ុនធឿនទៅស្រុកកំណើត
ដឹកឈ្នួលចកណ្តែងម្នាក់ឯងក្នុងចំណោមមិត្តភក្តិ
ដ៏សប្បាយ។

(...) ពួកសិស្សវិទ្យាល័យ... យោលរិតតែញឹក
ញាប់ឡើង⁶⁰។ (...)

⁵⁹ ព្រះបទុមត្ថេរ សោម : **រឿងទុំទារ**, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៤, ទំព័រ៨៧-៨៨។

⁶⁰ នូ ហាច : **រឿងផ្កាស្រពោន**, អគារបោះពុម្ពផ្សាយ វប្បធម៌, បោះពុម្ពឡើងវិញលើកទី១, ភ្នំពេញ, ឆ្នាំ១៩៨៩, ទំព័រ២-៦។

<p>៦០- ពហិរទាន</p>	<p>ទានខាងក្រៅខ្លួន មានទ្រព្យសម្បត្តិ លុយកាក់ ឬ របស់របរផ្សេងៗ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ព្រះវេស្សន្តរបានឱ្យទានដល់សូមយាចក តាំងពី ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់បរិប្រើប្រាស់ប្រចាំថ្ងៃ រហូតដល់ ជំរិះបច្ច័យនាគេន្ត្រដែលជាជំរិះមង្គលរបស់ប្រទេស។</p>
<p>៦១- ពិពណ៌នាកថា អ. descriptive genre បារ. genre descriptif</p>	<p>សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នក និពន្ធរៀបរាប់ អធិប្បាយឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់បាន ឃើញពីលក្ខណៈខាងក្នុង ខាងក្រៅ គុណសម្បត្តិ គុណវិបត្តិ សារប្រយោជន៍ រូបលក្ខណៈ ចរិយា សកម្មភាព មុខងារ នៃវត្ថុ មនុស្ស សត្វ រុក្ខជាតិ... និងការរំលែកវត្ថុ មនុស្ស សត្វ រុក្ខជាតិទាំងនោះ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ពិពណ៌នាអំពីរូបសម្ផស្សរបស់មនុស្ស, - ពិពណ៌នាអំពីដើមឈើ...។
<p>៦២- ព្រះពោធិសត្វ</p>	<p>អ្នកដែលកំពុងបំពេញបារមី ដើម្បីត្រាស់ដឹងជា ព្រះពុទ្ធ។</p>
<p>៦៣-មនោ/បញ្ញា រូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យដឹងដោយបញ្ញាញាណ ការពិចារណា ការពិភាក្សា ការសង្កេត ការត្រិះរិះ។</p>

	<p>ខ. (...) ស្តេចគិតសង្ខេបអនិច្ចា រូបំអនត្តា ឥតខ្ចីមសារសូន្យសោះ។ សង្សារបណ្ណាទោសស្មោះ ឥតត្រើយ ឥតកោះពំនាក់ពំនឹងរូបបាន⁶¹ ។(...)</p>
<p>៦៤- មហត្តរស អ. grandiose បាវ. grandiose</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ ករី អ្នកនិពន្ធ ចេះរៀបរាប់ពីរូបរាង មហិទ្ធិប្ញទ្ធិ អំណាចរបស់តួអង្គណាមួយ ធ្វើឱ្យមានលក្ខណៈ សម្បើមអស្ចារ្យ។ ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ នៅពេល ហនុមានទៅរកឱសថព្យាបាលព្រះលក្សណ៍ ហនុមានពុំស្គាល់ដើមថ្នាំ ក៏លើកក្នុងទាំងមូលមក តែម្តង ខ. (...) បានមូត្រខុសភរាជហោះខ្ចី ទៅយកបុស្សវី កេសរបទុមសោភា។ រឿព្រះសង្ករណីនោះណា ហនុមានមហិមា ពុំស្គាល់នៃដើមថ្នាំនោះ។ ជ្រងជ្រួយស្នូយទាំងក្នុងហោះ នូវកម្លាំងនោះឆ្ពោះ រឹងដល់ពិភេករាជា។ ពិភេកទទួលទិព្វឱសថា បានគ្រប់គំរ៉ា⁶² សម្តែងនូវគុណថ្នាំនោះ។</p>

⁶¹ ឧកញ៉ាគោសាធិបតី កៅ : ក្រុងសុភមិត្រ , ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ,
 ព.ស. ២៥១៦, ទំព័រ ១២។

⁶² ពាក្យ «គំរ៉ា» តាមវចនានុក្រមខ្មែរ បោះពុម្ពត្រាទី៥ , គ.ស. ១៩៦៧ គឺសរសេរ « តម្រា »។

	<p>ហានុមានស្រេចលើកភ្នំនោះ វិលវិងទៅឆ្ពោះ ក៏លុះនៃស្ថានដើមនាយ⁶³។ (...)</p>
<p>៦៥- មេត្តាបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះសុវណ្ណសាមបានបំពេញ ដោយការផ្សាយមេត្តាធម៌។</p>
<p>៦៦- រចនាបថ អ. style បារ. style (m.)</p>	<p>បែបផែនដោយឡែកៗ ដែលអ្នកនិពន្ធ សិល្បករ វិចិត្រករ យកមកប្រើប្រាស់ដើម្បីនិពន្ធ រចនា រៀប រាប់និងនិយាយដោយបញ្ចេញសំនួនវាហារសេចក្តី គំនិត ទស្សនៈផ្ទាល់ខ្លួន ក្រោមរូបភាពជាអត្ថន័យ (គំនិត) និងអត្ថរូប (ភាសា) ទៅតាមសម័យកាល ណាមួយច្បាស់លាស់។</p>
<p>៦៧- រូបាម្មណ៍</p>	<p>រូបដែលកើតឡើងតាមរយៈអារម្មណ៍, អារម្មណ៍ ដែលនាំឱ្យកើតជារូប។ ១. (...) មកដល់វាលវែងត្រង់ដួលដុះ ផ្កាសត្រសុសស្លែកភ្លឺថ្លា ដូចរូបសម្បុរពណ៌កនិដ្ឋា ដូចផ្កាត្រង់ត្រស់ស្រណោះពេក។ មៀងមើលទឹកជ្រៅស្មៅត្រកៀត ចិត្តបង់ចង្អៀតរឹងរឹត ត្រកូនដូចខ្លួនបងឈប់ដេក ឈប់ដោយម្តប់មែកត្របែកព្រៃ។</p>

⁶³ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សតាយាវង្ស, *រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្មែរ*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ,
ព.ស.២៥៣៩, គ.ស.១៩៩៥, ទំព័រ២០។

	<p>យាប្លងដូចបងក្លាត់ឃ្លាតឆ្ងាយ ព្រៃព្រួញមកអាយយូរឃ្លាតឃ្លៃ ស្រដេះស្រងូតរហូតអី ម៉្លេះសមបួនភ័យមមែគិត ⁶⁴ ។(...)</p>
<p>៦៨-រូបារូបិយារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យដឹងអំពីដីរូបារម្មណ៍ ឬ ឧបមារូបា រម្មណ៍។</p> <p>ខ. - ដីរូបារម្មណ៍ដែលក្លាយទៅជារូបិយារម្មណ៍៖ (...) បុប្ផាមែនហើយ មនុស្សរេះកៀកកើយ ចិត្តស្ងួនសន្ធឹំ ស្រាប់តែមច្ចុរាជ ហូរសាចសាយរំ- ពេចមកពីភ្នំ ហូរទាញមនុស្សទៅ ។(...)</p> <p>- ឧបមានរូបារម្មណ៍ដែលក្លាយទៅជារូបិយារម្មណ៍៖ (...) ក្តិបបិចលេចពីទងវា ខ្ចីចាស់ផលា ស្រគាលហើយទុំទៀងហោង។ ក្សិណធ្លាក់ចុះចាកលែងទង ដូចកំណើតសត្វផង អន្ទោលអន្ទាក់ភពស្ថាន ⁶⁵ ។(...)</p>

⁶⁴ ព្រះបទមគ្គេរ សោម ៖ **រឿង ទុំទាវ**, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៤, គ.ស.១៩៧១ ទំព័រ៤០

⁶⁵ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សឆាយវង្ស : **រាមកេរ្តិ៍ខ្សែប**, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥ ទំព័រ ៤២។

<p>៦៩-លក្ខណៈជាតិ</p> <p>អ. national character</p> <p>បារ. caractère national (m.)</p>	<p>លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកតម្លៃពិសេសរបស់ជាតិមកបង្ហាញក្នុងដំណើររឿងដែលទាក់ទងនឹងសីលធម៌ ជំនឿ ទំនៀមទម្លាប់ សាសនា និង អ្វីៗដែលជាអត្តសញ្ញាណជាតិ ដើម្បីបណ្តុះគំនិតស្រឡាញ់អភិរក្ស ការពារ អភិវឌ្ឍ អរិយធម៌របស់ជាតិ។</p>
<p>៧០-លក្ខណៈប្រវត្តិសាស្ត្រ</p> <p>អ. historical character</p> <p>បារ. caractère historique (m.)</p>	<p>លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកដំណើររឿងទាក់ទងនឹងសម័យកាលខ្លះ ព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗខ្លះដែលមានក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រមកបង្ហាញ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - នៅក្នុងរឿងទុំទាវ តាមប្រវត្តិសាស្ត្រ រឿងនេះកើតនៅសម័យលង្វែក។ - នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន តាមប្រវត្តិសាស្ត្រ រឿងនេះកើតនៅសម័យអាណានិគមបារាំង។
<p>៧១-លក្ខណៈមនុស្ស</p> <p>អ. human character</p> <p>បារ. caractère humain (m.)</p>	<p>លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកបញ្ហាមនុស្សមកចោទនិងដោះស្រាយនៅក្នុងដំណើររឿង ទោះបីអ្នកនិពន្ធលើកយកតួអង្គសត្វក្តី ធម្មជាតិក្តី តួអង្គអច្ឆរិយៈក្តីក៏តួអង្គទាំងនោះនៅតែជាតំណាងមនុស្សនៅក្នុងសង្គម។</p>

	<p>ឧទាហរណ៍ : តួអង្គក្នុងអក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ -ទន្សាយ តំណាងមនុស្សមានបញ្ញា ស្រឡាញ់ យុត្តិធម៌...។</p> <p>-ខ្លា ក្រពើ តំណាងមនុស្សកាចសាហាវ រមីលគុណ...។</p> <p>-ក្រុងរាពណ៍ តំណាងមនុស្សអាជ្ញានិយម ផ្តាច់ការ អត្តនោម័តិ...។</p> <p>-ហនុមាន តំណាងមនុស្សមានសមត្ថភាព ស្មោះត្រង់...។</p>
<p>៧២-លក្ខណៈវណ្ណៈ អ. cast character បារ. caractère de classe sociale (m.)</p>	<p>លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈនោះ អ្នកនិពន្ធលើកយកការតស៊ូវណ្ណៈ ការការពារឧត្តម គតិ ចរិត គោលបំណងនៃវណ្ណៈណាមួយមកបង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ អ្នកនិពន្ធ បង្ហាញពីបញ្ហាជនតំណាងវណ្ណៈថ្នាក់ក្រោមដែល ប្រឆាំងនឹងវណ្ណៈថ្នាក់លើ។</p>
<p>៧៣-លក្ខណៈសង្គម អ. social character បារ. caractère social (m.)</p>	<p>លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈ នោះអ្នកនិពន្ធលើកយកបញ្ហាសង្គមមនុស្សក្នុង សម័យកាលណាមួយមកបង្ហាញ ចោទនិងដោះ ស្រាយក្នុងដំណើររឿង។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវបង្ហាញពីលក្ខណៈ សង្គមដែលប្រកាន់ប្រពៃណី «នំមិនធំជាងនាឡិ» ...។</p>

<p>៧៤-លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍</p> <p>អ. literature character បារ. caractère littéraire (m.)</p>	<p>បញ្ហាផ្សេងៗជាគ្រឿងសម្គាល់ចរិតលក្ខណៈទាំងឡាយដែលមាននៅក្នុងអក្សរសិល្ប៍ ដូចជា៖ លក្ខណៈមនុស្ស លក្ខណៈសង្គម លក្ខណៈប្រវត្តិសាស្ត្រ លក្ខណៈវណ្ណៈ លក្ខណៈជាតិ លក្ខណៈអន្តរជាតិ។</p>
<p>៧៥-លក្ខណៈអន្តរជាតិ</p> <p>អ. international character បារ. caractère international</p>	<p>លក្ខណៈអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលតាមរយៈអ្នកនិពន្ធបង្ហាញពីតម្លៃសកលនៃស្នាដៃនិពន្ធណាមួយ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - នៅក្នុងរឿង Romeo and Juliet របស់អ្នកនិពន្ធ Shakespeare។ - នៅក្នុងរឿងរាមាយណៈ របស់អ្នកនិពន្ធរាមាយណ៍។
<p>៧៦-លោកិយសច្ចៈ</p>	<p>ព្រឹត្តិការណ៍ ហេតុការណ៍ជាក់ស្តែងមានក្នុងសង្គមមនុស្សដែលអ្នកនិពន្ធលើកយកមកបង្ហាញនៅក្នុងស្នាដៃ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងកូមិទិរច្ឆាន ព្រឹត្តិការណ៍បាតុកម្មរបស់ប្រជាជននៅថ្ងៃទី១៨ មេសា ឆ្នាំ ១៩២៥។</p>
<p>៧៧-លឿកកថា</p> <p>អ. fable បារ. fable (f.)</p>	<p>ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជារឿងនិទានដោយលើកយកគុណវិបត្តិមនុស្សនៅក្នុងសង្គមមកធ្វើជាប្រធានរឿង។</p>

	<p>តួអង្គនៅក្នុងលើកកថាភាគច្រើនជាតួអង្គសត្វ ដែលជានិមិត្តរូបឬគំរូមនុស្សប្រភេទណាមួយក្នុង សង្គម។ លើកកថាឆ្លុះបញ្ចាំងពីជីវភាព ទំនៀម ទម្លាប់ បែបបទរស់នៅរបស់មនុស្ស និង បង្ហាញពី យុទ្ធវិធីផ្សេងៗក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាជីវិត។</p> <p>ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - លើកដុចនិងត្រី របស់ហ្លួងវិសេសអក្ខរាដូង, - គតិលោក របស់ឧកញ៉ាសុគត្តប្រើជាឥន្ទ។
<p>៧៨- វឌ្ឍមានវិធី អ. progression បារ. progression (f.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធ ធ្វើឱ្យ ដំណើររឿងមានការរីកចម្រើនពីធូរស្រាលទៅតាន តឹងឬពីតានតឹងទៅធូរស្រាលវិញ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ស្នេហាទុំទាវ ចេញដំណើរពីភាពធម្មតាទៅរកភាពតានតឹងបន្តិច ម្តងៗរហូតបណ្តាលឱ្យតួអង្គទាំងពីរស្លាប់។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងព្រះអាទិត្យថ្មីរះលើ ផែនដីចាស់ ដំណើរជីវិតរបស់សម ចេញពីភាព តានតឹងខាងដើមរឿង ហើយធូរស្រាលនៅចុង បញ្ចប់នៃរឿង។</p>
<p>៧៩- វណ្ណនាកថា អ. narrative genre</p>	<p>សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នក និពន្ធសរសេរ អធិប្បាយរៀបរាប់ឡើងវិញនូវដំណើរ រឿងរ៉ាវជាក់ស្តែងនៃជីវភាពសង្គម (ពិធីបុណ្យ</p>

<p>បាវ. genre narratif</p>	<p>ផ្សេងៗ ការធ្វើដំណើរ ឧបទ្វីហេតុ ទំនាក់ទំនង រវាងគ្រួសារ រវាងខ្លួនឯង និង អ្នកដទៃ) ទោះជា ដំណើររឿងទាំងនោះកន្លងផុតទៅក្តីឬកំពុងប្រព្រឹត្ត ទៅក្តីមករៀបរាប់ដើម្បីឱ្យអ្នកអានបានដឹង បាន យល់ហាក់ឃើញនឹងភ្នែកផ្ទាល់។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : វណ្ណនាកថាស្តីពី <i>បុណ្យផ្កា បុណ្យ កបិន ពិធីរៀបការ ការធ្វើដំណើរ ការទៅលេង ស្រុកកំណើត ខ្យល់ព្យុះ ទឹកជំនន់ រញ្ជួយដី ...។</i></p>
<p>៨០- វណ្ណនាវិធី អ. narration បាវ. narration (f.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើ ដោយលើកយកតួអង្គមនុស្ស សត្វ រឿង ចម្បាំង ធម្មជាតិឬទេសភាពមកនិទានរៀបរាប់ឱ្យឃើញ ច្បាស់ដូចបានឃើញនឹងភ្នែកផ្ទាល់។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ការរៀបរាប់អំពី ចម្បាំងរវាងទូកីនិងពាលី</p> <p><i>(...)សឹងសាញសោះសាដីទីទៃ ទូកីនិរក័យ លលេលលាវង្សសរង់។ ធ្មេវលឆ្មើសធរណីជ្រួយជ្រង វែវវាត់ឈ្មៀងឈ្មង រលើងរលំព្រឹក្សា។ ឆ្លាយឆ្លាក់បែកបាក់បញ្ចតា ងើយង្គុយងងេង រលាស់ស្រួចស្រីង្គ្គ^{៦៦}ម៉ាយមៀង។</i></p>

⁶⁶ ពាក្យ «ស្រីង្គ្គ» នេះ ក្នុងវចនានុក្រខ្មែរ បោះពុម្ពត្រាទី៥ ឆ្នាំ១៩៦៧-៦៨ សរសេរ «ស្រីង្គ»។

	<p>វិលវះវៃវាត់ខ្លាំងខ្លៀង ស្ទុះស្ទុះឆាប់រៀង ក្រឡេកក្រឡាស់ហាក់ហោះ។ ក្រុងពាលីលុះជាញញោះ ខ្លាត់ដូចគេបោះ ពុំដិតដល់អង្គមហិង្សា។ ស្នែងស្និទ្ធពីពេជ្រផ្លាញផ្លា ពះលើសិល្ប៍ពាលី រាជពុំអាចបីនូវមុត។ ដូចលំពែងពេជ្រមុតបីប្រាកដ អ្នកចាក់ដីចំហុតទំលុះ⁶⁷ លើមហាពេជ្រឯង។ ព្រះខ័នពេជ្រពះពេជ្រស្នែង ពេជ្រនូវពេជ្រឯង ប្រកួតប្រកឹងរេចស្លា។ ពាលីវៃវះដីវេហាស៍ ទូកីរងរា ទន្ធាទន្ធយវិលវាត់⁶⁸ ។ (...)</p> <p>ខ. (...) រទេះភ្លើងបោលល្បឿនដូចព្យុះកាត់ព្រៃខ្ពង និងព្រៃច⁶⁹ ។ (...)</p>
<p>៨១- វប្បធម៌ អ. culture</p>	<p>មែកធាងនៃអរិយធម៌ដែលទាក់ទងនឹងការបណ្តុះ បណ្តាលចំណេះវិជ្ជាប្រាជ្ញាស្មារតី ទំនៀមទម្លាប់</p>

⁶⁷ ពាក្យ«ទំលុះ» នៅទីនេះសរសេរខុសពីវចនានុក្រឹត្យ ពោះពុម្ព ត្រាទី៥ ឆ្នាំ១៩៦៧-៦៨។
ពាក្យនេះត្រូវសរសេរ«ទម្លុះ» វិញ។

⁶⁸ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សធាយាវង្ស : *រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ៤*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ,
ព.ស. ២៥៣៩ គ.ស. ១៩៩៥ ទំព័រ៥៥។

⁶⁹ នូ ហាច : *រឿង ផ្កាស្រពោន*, ការផ្សាយពីក្រសួងសិក្សាធិការជាតិ, រោងពុម្ពរស្មី, ភ្នំពេញ,
ឆ្នាំ១៩៦០, ទំព័រ ១។

<p>បារ. culture (f.)</p>	<p>សិល្បៈ វិទ្យាសាស្ត្រ អក្សរសាស្ត្រ... ឱ្យបានលូតលាស់រីកចម្រើន។</p> <p>សង្កេត ៖ បើយើងមិនបែងចែកវប្បធម៌ឱ្យដាច់ពីសង្គមធម៌ យើងអាចឱ្យនិយមន័យតាមគណៈកម្មការវប្បធម៌និងវិចិត្រសិល្បៈដូចនេះ ការបណ្តុះចំណេះវិជ្ជា ប្រាជ្ញា ស្មារតី និងរបៀបរស់នៅរបស់មនុស្សឱ្យបានលូតលាស់ចម្រើនដើម្បីសម្របសម្រួលទៅនឹងបរិស្ថាននិងការអភិវឌ្ឍសង្គមដោយវិទ្យាសាស្ត្រឬដោយសិល្បៈផ្សេងៗ ជាដើម។</p>
<p>៨២-វិភាគតួអង្គ</p>	<p>ការរកឱ្យឃើញនូវលក្ខណសម្បត្តិរបស់តួអង្គតាមរយៈសកម្មភាព កាយវិការ សម្លៀកបំពាក់របស់តួអង្គផ្ទាល់ ឬ តាមរយៈពាក្យសម្តីតួអង្គដទៃទៀត។</p>
<p>៨៣-វិលាមត្តវិធី</p> <p>អ. inversion</p> <p>បារ. inversion</p> <p>(f.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែបដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើឃ្លា ល្បះដោយផ្លាស់ត្រឡប់ពាក្យ ដើម្បីឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ចាប់អារម្មណ៍។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : (...) <i>ដែកដុលរនាំង តូចបួនជញ្ជាំង ធំសោអស្ចារ្យ</i>⁷⁰ ។(...)</p>
<p>៨៤- វិសិដ្ឋរស</p> <p>អ. sublime</p> <p>បារ. sublime</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ដោយករី អ្នកនិពន្ធ ចេះបង្ហាញនូវសកម្មភាពដ៏អស្ចារ្យរបស់តួអង្គក្នុងការបំពេញកិច្ចការអ្វីមួយ ដែលមនុស្ស</p>

⁷⁰ កេង វ៉ាន់សាក់ : *គុកកាមកិរលស*, ភ្នំពេញ, គ.ស. [?] ទំព័រ១។

-98-

	<p>លោកធម្មតានៅក្នុងសង្គមពុំអាចធ្វើដូចឡើយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ការធ្វើទានរបស់ព្រះវេស្សន្តរ។</p>
<p>៨៥- វិសេសវេស អ. particular values បារ. valeurs particulières</p>	<p>ផ្នែកមួយនៃអត្ថរសដែលកវី អ្នកនិពន្ធបង្កើតឡើងយ៉ាងប៉ិនប្រសប់ក្នុងការតែងនិពន្ធរឿងប្រលោមលោក ល្ខោន កំណាព្យ រឿងព្រេង រឿងល្បើក ឬអត្ថបទផ្សេងៗ។ ក្នុងវិសេសវេសមាន សុន្ទរវេស វិហាសរូបវេស មហាត្ថវេស វិសិដ្ឋវេស វិវេស ទារុណវេស ហាសវេស ទស្សនីយវេស។</p>
<p>៨៦- វិហាសរូបវេស អ. grotesque បារ. grotesque(m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយកវី អ្នកនិពន្ធ ចេះពណ៌នារូបអាក្រក់ សកម្មភាពចម្លែករបស់តួអង្គដើម្បីបង្កើតសោភ័ណ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ការពណ៌នារូបអាក្រក់របស់តាដូជក ៖ (...)មានព្រាហ្មណ៍ម្នាក់ឈ្មោះដូជកព្រឹទ្ធាចារ្យរូបអន្តការ ស្គមច្រដោងច្រមុះកោង ទ្រូងសឹងតែឆ្អឹង សក់រឹងក្រញាង ពោះធំកំប៉ោង លោងសំពៀត ដំបារត្រចៀកយុរយារក្រាស់ដូចយួងភ្លើង ជើងកោងដូចជើងសេក ភ្នែកស្រលៀងស្រលើ សាច់ពកដូចគេផ្លើ ដើបរដុបយុរយារប៉ុនផ្លែក្រសាំង ផ្លែសម័ធ្មេញស ក្បាលវែងតូចម្ខាងដូចផ្លែឆ្មៅ⁷¹។ (...)</p>

⁷¹ ញ៉ុក ថែម : មហាវេស្សន្តរជាតក, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥៣៩, ទំព័រ១៧៣-១៧៤។

<p>៨៧-វិធីបំផ្លើស អ. hyperbole បារ. hyperbole (f.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយលើកយកពាក្យសម្តីលើសហួសពីការពិតមករៀបរាប់ទិដ្ឋភាព សកម្មភាពអ្វីមួយក្នុងគោលបំណងបង្ហាញហេតុការណ៍ណាមួយធ្វើឱ្យមានកម្រិតខ្ពស់បំផុតឬទាបបំផុតដោយបង្កប់ន័យក្នុងការទាក់ទាញអារម្មណ៍អ្នកអាន អ្នកស្តាប់ឱ្យមានការពិចារណាទៅលើបញ្ហាដែលខ្លួនចង់បង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងកំណាព្យ <<មើលផែនដីខ្មែរសម័យ ប៉ុល ពត អៀង សារី>> (...) អកទោចទួញយំ តាមដងព្រៃភ្នំ ឃើញភាពទារុណ មនុស្សស្លាប់គរច្រើន <u>កើនហួសបូកគុណ រុយមូសញាក់គ្រុន</u> <u>ខ្លាចខ្លាចមនុស្សលង</u>⁷²។ (...)</p>
<p>៨៨-វិធីពង្វាង អ. detour បារ. détour (m.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើដើម្បីពង្វាងដោយមិនប្រើពាក្យ កន្សោមពាក្យចំៗត្រង់ៗសម្រាប់សម្គាល់បញ្ញត្តិណាមួយ។ ឧ. (...) <u>បិសាចក្អែកខ្មៅខ្មៅសាមាន្យ</u> ចិត្តជួតិរច្ឆានខ្មៅចំបែង សម្លាប់ជាតិខ្មែរគ្មានរំអង បំផ្លាញជាតិឯងទៅជាផេះ ។(...)</p>

⁷² ជួន ម៉ែន : មើលផែនដីខ្មែរសម័យ ប៉ុល ពត អៀង សារី, ក្រសួងយោសនាការវប្បធម៌, បោះពុម្ពលើកទី១, ភ្នំពេញ, គ.ស.១៩៨០, ទំព័រ៥ ។

<p>៨៩-វិធីត្រឡប់ អ. regression បារ. régression (f.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើ ដោយលើកយកពាក្យឆ្លុះឆ្លាមកបង្ហាញ ដើម្បីឱ្យ ពាក្យទាំងនោះមានន័យសេចក្តីផ្សេងគ្នា។ ឧ.(...) ធ្វើបុណ្យបានបុណ្យ ធ្វើបាបពីមុន បាបវិលមកសង <u>ស្អប់គេ គេស្អប់</u> មិនចប់សំណង ប្រសិនស្នេហ៍ស្នង គេស្នេហ៍វិញដែរ⁷³ ។(...)</p>
<p>៩០- វីរស អ. heroic បារ. Héroïque (m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ ករី អ្នកនិពន្ធ ចេះបង្ហាញនូវសកម្មភាពអាកប្ប កិរិយា ចិត្តអង់អាចក្លាហាន មោះមុតរបស់តួអង្គ ក្នុងការប្រយុទ្ធតទល់ជាមួយគូបដិបក្ខដើម្បីការពារ អំពើល្អ។ ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ រាមលក្សណ៍ ជប លក្សណ៍ ក្មេងតូចៗច្បាំងយ៉ាងអង់អាចជាមួយទ័ព ព្រះរាមដែលមានយុទ្ធសិល្ប៍ពូកែអស្ចារ្យ។</p>
<p>៩១- វិរិយបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះមហាជនកបានបំពេញ ដោយការព្យាយាម។</p>
<p>៩២- វត្តន្តកថា អ. report បារ. reportage (m.)</p>	<p>សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នក និពន្ធរៀបរាប់បញ្ជាក់ឡើងវិញនូវហេតុការណ៍ឬ ពិធីផ្លូវការអ្វីមួយដែលកំពុងប្រព្រឹត្តទៅក្តីឬកន្លង</p>

⁷³ កេង វ៉ាន់សាក់ : *គុកកាមកិលស*, ភ្នំពេញ, គ.ស. [?] ទំព័រ១៧។
 -101-

	<p>ផុតទៅក្តី ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយតាមរយៈទស្សនាវដ្តី វិទ្យុ ទូរទស្សន៍។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : ការរៀបរាប់ពីទស្សនកិច្ចរបស់ប្រមុខ រាជរដ្ឋាភិបាលឬវេជនសំខាន់ណាម្នាក់។</p>
<p>៩៣-វេសម្មវិធី</p> <p>អ. opposition and contrast បារ. opposition et contraste (m.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធចេះ លើកយកគុណភាពពីរ ចលនាឬសកម្មភាពពីរ សំនួនសេចក្តីពីរ មតិទស្សនៈពីរប្លុកខាងក្នុងនិង ខាងក្រៅរបស់គូអង្គណាមួយ ដែលមានភាពផ្ទុយ គ្នាមកដាក់ប្រៀបគ្នាដើម្បីជាមធ្យោបាយពន្លឺចឱ្យ ឃើញនូវតម្លៃអ្វីមួយ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ការរៀបរាប់អំពី កូខ័ន បង្ហាញពីទំនាស់ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ</p> <p>- (...) សក្តិសួនជាអ្នកថ្មើរព្រៃ ខ្លួនខ្មៅក្រៅវិស័យ នូវវេជ្ជញសស្តីមភ្នែកច្រាល។ ខ្លួនខ្មោះខ្លាំងខែងពេញពាល ធាត់ជំមមារ មមួរមមុលព្រឹក្សព្រៃ⁷⁴ ។(...)</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ការបង្ហាញ ទស្សនៈពីរផ្ទុយគ្នារវាងម្តាយនិងកូន</p> <p>- (...) អំណាចខ្ពបខ្លាចមានសក្តិយស ចំពោះជាត្រូវបុណ្យកូនឡើង</p>

⁷⁴ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សធាយារង្ស : *រឿងរាមកេរ្តិ៍វិទ្យុ*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥៣៩, ទំព័រ ៤២។

	<p>ម្តាយប្រាប់ប្រដៅកូនកុំឆ្លើង ចេសចេងឈាមថ្លៃម្តាយ។ ទារវ្យម្តាយប្រាប់ចាប់ចាំទុក ស្មើរធ្លាក់ប្លើមកុកពុំសោយ ទើបមានវាចាថាម៉ែអាយ ខ្ញុំកូនដូចស្តាយបាយចំណី។ ថាបើម៉ែព្រមល្មមនឹងគេ កូនម៉ែទំនេរមានប្រុសស្រី លើកឱ្យគេទៅទោះពីរបី តាមម៉ែមេត្រីឱ្យថ្មីខ្ញុំ⁷⁵ ។ (...)</p>
<p>៩៤- សារកថា អ. letter បារ. lettres (f.)</p>	<p>សន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នក និពន្ធសរសេរជាលក្ខណៈសំបុត្រឆ្លងឆ្លើយ(ក្នុង គ្រួសារ មិត្តភក្តិ អ្នកដទៃ)ដើម្បីលាតត្រដាង បង្ហាញនូវបញ្ហាអ្វីមួយទាក់ទងនឹងការរស់នៅ ពិធី អ្វីមួយ មនោសញ្ចេតនា... របស់មនុស្ស។ ឧទាហរណ៍ : - សារកថារបស់លោកស្រី Sévigné, - សារកថារបស់លោក Voltaire។</p>
<p>៩៥- សាស្ត្រា</p>	<p>គម្ពីរ ឬ ក្បួនច្បាប់ប្រដៅ ដែលចារលើស្លឹករឹត។</p>

⁷⁵ ព្រះបទុមត្ថេរ សោម : **រឿងទុំទាវ**, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤, ទំព័រ៤៩។

<p>៩៦- សាស្ត្រាក្បួន</p>	<p>សាស្ត្រាដែលជាកម្រងក្បួនខ្នាតនានាមានក្បួនទាយ មន្តអាគម ក្បួនឱសថនិងចំណេះវិជ្ជាផ្សេងៗទៀត។</p>
<p>៩៧- សាស្ត្រាច្បាប់</p>	<p>សាស្ត្រាដែលជាកម្រងសីលធម៌នានាសម្រាប់ប្រៀនប្រដៅមនុស្សឱ្យសាងអំពើល្អ និង យល់ត្រូវ។ ឧទាហរណ៍ : សាស្ត្រាច្បាប់កេរកាល, សាស្ត្រាច្បាប់ប្រុស, ច្បាប់ស្រី, ... ។</p>
<p>៩៨-សាស្ត្រាទេសន៍</p>	<p>សាស្ត្រាដែលមានចែងអំពីការអប់រំប្រៀនប្រដៅទាក់ទងទៅនឹងសាសនា ហើយដែលគេយកទៅប្រើប្រាស់សម្រាប់សម្តែងធម៌ទេសនា។ ឧទាហរណ៍ : សាស្ត្រាទេសជាតិជាសាស្ត្រាទេសន៍។</p>
<p>៩៩- សាស្ត្រាល្បែង</p>	<p>សាស្ត្រាដែលជាកម្រងអត្ថបទរឿងរ៉ាវទាំងឡាយសម្រាប់អានកម្សាន្ត បំពេញអារម្មណ៍ ឱ្យរីករាយ។ ឧទាហរណ៍ : សាស្ត្រារឿងក្រុងសុភមិត្រ, សាស្ត្រារឿងហង្សយន្ត, ... ។</p>
<p>១០០-សិប្បនិម្មិត អ. artificial បារ. artificiel, elle (adj.)</p>	<p>ដែលតុបតែងរចនាឡើងដោយសិល្បៈដែលមិនមែនជាធម្មជាតិ។ ឧទាហរណ៍ : ជើងសិប្បនិម្មិត ផ្កាសិប្បនិម្មិត ផ្លែឈើសិប្បនិម្មិត ... ។</p>

<p>១០១-សិល្បវិជ្ជា អ. aesthetics បារ. esthétique (f.)</p>	<p>វិទ្យាសាស្ត្រដែលសម្រាប់ណែនាំឬពិនិត្យវាយតម្លៃលើសោភ័ណនៅក្នុងស្នាដៃអក្សរសិល្ប៍ សិល្បៈច្បាប់ឧបទេស ជាដើម។</p>
<p>១០២-សិល្បវិធី</p>	<p>សិល្បៈ វិធីសាស្ត្រឬមធ្យោបាយផ្សេងៗរបស់អ្នកនិពន្ធក្នុងការសរសេររឿងដើម្បីទាក់ទាញអារម្មណ៍អ្នកអាន អ្នកស្តាប់ អ្នកទស្សនា ឱ្យជក់ចិត្ត ចាប់អារម្មណ៍ទៅតាមដំណើររឿង។</p>
<p>១០៣- សីលបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះភូរិទត្ត នាគរាជ បានបំពេញដោយការរក្សាឧបោសថសីល សូម្បីតែជីវិតក៏ហ៊ានលះបង់។</p>
<p>១០៤-សង្ខេបរឿង អ. summary បារ. résumé (m.)</p>	<p>សេចក្តីបំប្រួញដំណើររឿងឱ្យខ្លី ឱ្យអស់សេចក្តីដោយរក្សាខ្លឹមសាររឿងឱ្យនៅដដែល។</p>
<p>១០៥-សង្គមដ្ឋាន អ. social milieu ? បារ. milieu social (m.)</p>	<p>មជ្ឈដ្ឋានប្រកបដោយសម្ភារៈ បញ្ហាញាណ ផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្សក្នុងសង្គម នាសម័យកាលនៃរឿងដែលអ្នកនិពន្ធលើកយកមកបង្ហាញក្នុងស្នាដៃណាមួយ។ ធាតុសំខាន់ៗរបស់សង្គមដ្ឋានគឺសង្គមបរិយាកាស សង្គមប្រវត្តិ និង សង្គមបញ្ហា។</p>
<p>១០៦-សង្គមធម៌ អ. social បារ. social (m.)</p>	<p>មែកធាងនៃអរិយធម៌ដែលទ្រទ្រង់ការរស់នៅនិងការបណ្តុះបណ្តាលតាមរយៈគ្រឿងសម្ភារៈ ប្រដាប់ប្រើប្រាស់ វិធីបច្ចេកទេស ការបង្កើតផលិតផល ការរៀបចំសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច នយោបាយ...។</p>

<p>១០៧-សង្គមបញ្ហា អ. social problem បារ. problème social (m.)</p>	<p>បញ្ហាទាំងឡាយដែលមានក្នុងសង្គម ដូចជា បញ្ហាជីវភាព បញ្ហាសុខុមាលភាព បញ្ហាគ្រប់គ្រងសង្គម... ដែលអ្នកនិពន្ធលើកមកបង្ហាញក្នុងដំណើររឿង។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងគូលីកំណែន ការបង្ហាញបញ្ហាមួយចំនួន ដូចជា អំណាចផ្តាច់ការ ការកេងប្រវ័ញ្ច ការជំរិតទារពន្ធដារច្រើនហួសហេតុពីប្រជាជន...។</p>
<p>១០៨-សង្គមបរិយាកាស អ. social atmosphere បារ. atmosphère sociale (f.)</p>	<p>ទិដ្ឋភាពនៃរឿង ដែលអ្នកនិពន្ធបានរៀបរាប់ពីការរស់នៅ ការប្រកបអាជីវកម្ម ជំនឿ ប្រពៃណី ទំនៀមទម្លាប់ ការគ្រប់គ្រង និង ទំនាក់ទំនងសង្គមក្នុងសម័យកាលណាមួយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ការបង្ហាញពីការរស់នៅរបស់ប្រជាជន ការគោរពព្រះពុទ្ធសាសនា ការជឿលើមន្តអាគម ហោរាសាស្ត្រ ការប្រកាន់ប្រពៃណី«នំមិនធំជាងនាទ្បិ» ប្រពៃណីចូលម្ហូប ទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកមាននិងអ្នកក្រ អ្នកធំនិងអ្នកតូច និង ទំនាក់ទំនងក្នុងគ្រួសារ។</p>
<p>១០៩-សង្គមប្រវត្តិ អ. social history/ social event / social fact</p>	<p>ព្រឹត្តិការណ៍នានា ដែលអ្នកនិពន្ធបានលើកឡើងតាមរយៈដំណើររឿងណាមួយ ដោយជាប់ទាក់ទងយ៉ាងជិតស្និទ្ធនឹងសង្គម។</p>

<p>បារ. histoire sociale ? / evènement social / fait social</p>	<p>ឧទាហរណ៍ : -នៅក្នុងរឿងទុំទាវ សង្គមប្រវត្តិនៃរឿងទុំទាវគឺទាក់ទងទៅនឹងសង្គមខ្មែរសម័យលង្វែក។ -នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន សង្គមប្រវត្តិនៃរឿងភូមិតិរច្ឆានគឺទាក់ទងទៅនឹងសង្គមខ្មែរសម័យអាណានិគមនិយមបារាំង។</p>
<p>១១០-សង្គមរដ្ឋាភិបាល</p>	<p>ផ្នត់គំនិតដែលកើតឡើងតាមរយៈការច្នៃប្រឌិតរបស់អ្នកនិពន្ធដោយផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍ជាក់ស្តែងរបស់សង្គម។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : - នៅក្នុងរឿងទុំទាវ ទស្សនៈ «នំមិនធំជាងនាឡិ» , - នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ ទំនាយហោរា។</p>
<p>១១១-សច្ចៈ</p>	<p>ព្រឹត្តិការណ៍ ហេតុការណ៍ ដំណើរជាក់នឹងវត្ថុក។</p>
<p>១១២- សច្ចបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះវិធុរបណ្ឌិតបានបំពេញដោយការកាន់ពាក្យសច្ចៈ។</p>
<p>១១៣-សញ្ជ័យវិធី អ. accumulation បារ. accumulation</p>	<p>វិធីដែលកវីឬអ្នកនិពន្ធប្រមូលផ្តុំនូវភេទការណ៍ឬមតិផ្សេងៗក្នុងវគ្គឬប្រយោគតែមួយ។ ក្នុងវិធីនេះគេច្រើនផ្តុំកិរិយាសព្ទ ប្រធានដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញនូវចលនាឆាប់រហ័ស រំភើបញ្ចាប់ញ័រ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែទី៤ ចលនាប្រហាររបស់ព្រះរាមទៅលើក្រុងខរ ៖</p>

	<p>(...) ស្តេចជំ ស្តេចជាន់ ស្តេចជាក់ ស្តេចច្រាន ស្តេចចាក់ ស្តេចហែកុះរាយបោះបង់⁷⁶ ។ (...)</p>
<p>១១៤- សន្ទស្សន៍ អក្សរសិល្ប៍ (អក្សរសិល្ប៍ អធិប្បាយ)</p>	<p>អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នកនិពន្ធ បង្ហាញរូបភាព វត្ថុ ព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយដើម្បីឱ្យ អ្នកអាន អ្នកស្តាប់បានឃើញ បានយល់ដឹងទៅ តាមដំណើររឿង។ ក្នុងសន្ទស្សន៍អក្សរសិល្ប៍មាន ពិពណ៌នាកថា វណ្ណនាកថា បដិពិម្ពកថា វត្ថុន្តកថា សារកថា។</p>
<p>១១៥-សុន្ទរកថា អ. discourse/ speech បារ. discours</p>	<p>ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលកវី អ្នក និពន្ធសរសេរអំពីអ្វីមួយសម្រាប់អាន ថ្លែងក្នុងពិធី អ្វីមួយ ដោយ ៖</p> <ul style="list-style-type: none"> - រៀបរាប់ពីលទ្ធផលការងារ, - ណែនាំ តម្រេតម្រង់ ការអនុវត្តសកម្មភាពឬ គម្រោងការអ្វីមួយ និង បញ្ចូលគំនិតវិះគន់។
<p>១១៦-សុន្ទរវស អ. pretty បារ. joli (m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ កវី អ្នកនិពន្ធចេះពណ៌នារូបភាព លក្ខណៈសកម្ម ភាពនៃតួអង្គ ដំណើររឿង ធម្មជាតិឱ្យឃើញ លក្ខណៈល្អត្រឹមត្រូវតាមការពិត ឬ រូបលក្ខណៈ ពិត ធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ពេញចិត្ត។</p>

⁷⁶ អ្នកអង្គម្ចាស់ វង្សតាយាវង្ស : *រឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែ៤*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ,
ព.ស. ២៥៣៩, គ.ស. ១៩៩៥, ទំព័រ៣២។

	<p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងកាកី (...) កាយកើតអស្ចារ្យ អំពីផ្កាកា- ណិកាសោកី ភក្ត្រាសោកីណា ដូចចន្ទបូណ៌មី សក់ដូចកមរី រលើបខ្នាញ់ខ្មៅ។</p> <p>..... </p> <p>..... ។</p> <p>កបកាយក្រអូប ទោះទាំងរាងរូប ប្រហើរពុំបាច់ រកផ្កាគ្រឿងអប់ ឈ្ងុយឈ្ងប់សព្វសាច់ ពិដោរបណ្តាច់ បណ្តាលអស់ស្រី⁷⁷ ។ (...)</p>
<p>១១៧-សុភាសិត អ. proverb បារ. proverbe(m.)</p>	<p>ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទ ដែលករី អ្នក និពន្ធតាក់តែងជាពាក្យឬកម្រង ពាក្យចូនរណ្តំ (កម្រងកែវ) សម្រាប់អប់រំ ទូន្មាន ដោយលើកយក ធម្មជាតិ ជីវភាព សង្គម ជាដើម មកប្រៀបធៀប។ ឧទាហរណ៍ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ចេះពីរៀន មានពីរក, - ចង្អុលមួយបាច់ កាច់មិនបាក់, - តក់ៗពេញបំពង់។
<p>១១៨-សោតរូបា រម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលរំលេចឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ឮសំឡេងនៅក្នុង អារម្មណ៍។</p>

⁷⁷ ព្រះអង្គ ខ្នង : រឿង កាកី, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥៤១, ទំព័រ៨-១០។

<p>១១៩-សំរាមវិធី អ. dialogue បារ. dialogue (m.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើ ដោយធ្វើឱ្យគូអង្គជជែកសន្ទនា ឆ្លងឆ្លើយគ្នាទៅវិញ ទៅមក។ ឧ. (...) ប្លែងដោយទំនង ដំណើរត្រីផងយាត្រា ពើបនឹងដុចណា ត្រីស្រែកថាវ៉ៃយចៀសចេញ។ ដុចថាអីអើ បទអ្នកនេះតើម្តេចមិញ ក៏មកប្រើអញ ចៀសចេញឱ្យអ្នកជាល្បែង⁷⁸ ។ (...)</p>
<p>១២០- សមន្តរក្តវិធី អ. parallelism បារ. parallélisme (m.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើ សម្រាប់អធិប្បាយពីសមត្ថភាព ឫទ្ធានុភាព កល ល្បិច មធ្យោបាយ ប្រហាក់ប្រហែលគ្នារវាងគូអង្គ បដិបក្សដើម្បីឱ្យមាននាដ្យភាព។ ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ ខ្សែទី៣ ក្នុង ចម្បាំងរវាងព្រះរាមនិងក្រុងខរ មួយផ្នែងសរកើត ជានាគ មួយទៀតផ្នែងសរកើតជាគ្រុឌ ម្ខាងផ្នែង សរជាភ្លើង ម្ខាងទៀតផ្នែងសរឱ្យកើតជាទឹក។</p>
<p>១២១-សព្វរស អ. general values បារ. valeurs générales</p>	<p>ផ្នែកមួយនៃអត្ថរស ដែលករី អ្នកនិពន្ធបានលើក យកមកប្រើប្រាស់ក្នុងអត្ថបទរឿងរបស់ខ្លួន ដើម្បី បង្កើតតថវស អច្ឆរិយរស កុសលរស...។</p>
<p>១២២- សរជាតិ</p>	<p>ដំណើរត្រឡប់ជាតិចេរិលរឹងពីជាតិមួយទៅជាតិ មួយទៀត។</p>

⁷⁸ ហ្លួងរិសសអក្ខរា ដួង : *ល្បីកដុច ក្តាម*, ការផ្សាយរបស់វិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ,
បោះពុម្ពលើកទី២ ព.ស. ២៥៤៥ គ.ស.២០០១ ទំព័រ១។

	<p>ឧទាហរណ៍: នៅក្នុងរឿងមហាវេស្សន្តរជាតក ការបញ្ចប់រឿងមហាវេស្សន្តរជាតកត្រូវអង្គុសរជាតិមានដូចតទៅ៖</p> <ul style="list-style-type: none"> - ព្រះបាទវេស្សន្តរ សរជាតិជាព្រះសម្មា-សម្ពុទ្ធភោតម, - នាងមទ្រី សរជាតិជានាងយសោធរា, - ជាលីកុមារ សរជាតិជារាហុលកុមារ, - នាងក្រីស្នា(កណ្តា) សរជាតិជានាងឧប្បល-វណ្ណា។
<p>១២៣-ស្ថានភាព តួយ៉ាង អ. type situation បារ. situation type (f.)</p>	<p>ស្ថានភាពណាមួយដែលអ្នកនិពន្ធគ្រើសរើសយកមកជាតំណាងស្ថានភាពទូទៅនៃសង្គម។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងភូមិតិរច្ឆាន ស្ថានភាពនៃការជំរិតទារពន្ធហួសហេតុពីប្រជាជនខ្មែររបស់បារាំងជាស្ថានភាពតួយ៉ាងនៃការជិះជាន់គាបសង្កត់របស់អាណានិគមបារាំងមកលើប្រជាជនខ្មែរ។</p>
<p>១២៤-ហាសកថា អ. comedy បារ. comédie (f.)</p>	<p>នាដឹកអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលករី អ្នកនិពន្ធតាក់តែងជារឿងល្ខោន ដែលដំណើររឿងប្រកបដោយឈុត ឆាក កំប្លែកកំប្លែង ធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ផ្ទុះសំណើច។</p>
<p>១២៥-ហាសរស អ. comic បារ. comique(m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយករី អ្នកនិពន្ធ ចេះបង្ហាញសកម្មភាពកំប្លែកកំប្លែង ធ្វើឱ្យអ្នកអាន អ្នកស្តាប់ សើចសប្បាយរីករាយ។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងធនញ្ជ័យ ធនញ្ជ័យរើស</p>

	<p>អាចម៍សេះច្រកចង់យាមយកទៅជូនសេដ្ឋី កណ្តាលចំណោមមន្ត្រី។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងអាឡេវ អាឡេវចាប់ ម៉ែឌីវារៀបការដើម្បីបានស៊ីនំគុយ នំអន្សម...។</p>
<p>១២៦-អក្សរសាស្ត្រ អ. letters បារ. lettres (f.)</p>	<p>វិទ្យាសាស្ត្រសង្គមមួយប្រភេទដែលសិក្សាពីភាសា អក្សរសិល្ប៍។</p>
<p>១២៧-អក្សរសិល្ប៍ អ. literature បារ. littérature(f.)</p>	<p>ផ្នែកមួយនៃអក្សរសាស្ត្រ ដែលអ្នកនិពន្ធលើកពី បញ្ហាមនុស្ស បញ្ហាសង្គមមកចោទនិងដោះស្រាយ ដោយប្រើសិល្ប៍វិធី។</p>
<p>១២៨- អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែរវែបខេមរ និយម</p>	<p>អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលលើកឡើងនិងឆ្លុះបញ្ចាំងពី ជីវភាពរស់នៅរបស់ខ្មែរពិតៗ។ ឧទាហរណ៍ : រឿងទុំទាវ រឿងសូផាត...។</p>
<p>១២៩-អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែរវែប បរទេស និយម</p>	<p>អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលយកលំនាំតាមបរទេស។ ឧទាហរណ៍ : - រឿងជីវិតឥតន័យ របស់អ្នកនិពន្ធ សុទ្ធ ប៉ូលីន។ - រឿងថៅកែចិត្តចោរ របស់អ្នកនិពន្ធ ពៅ យូឡេង និង អុំ ឈីន។</p>
<p>១៣០- អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែរវែបពុទ្ធ និយម</p>	<p>អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរដែលទទួលឥទ្ធិពលពុទ្ធសាសនា។ ស្នាដៃប្រភេទនេះតែងលើកយកសកម្មភាពព្រះ ពោធិសត្វក្នុងការកសាងបារមីឬទស្សនៈសំខាន់ៗ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ដូចជា បញ្ហាកម្មផល បុណ្យ</p>

<p>បារ. littérature khmère à caractère buddhiste</p>	<p>បាបជាដើម។ អក្សរសិល្ប៍ខ្មែររបបពុទ្ធនិយមមាន អក្សរសិល្ប៍របបពុទ្ធនិយមសុទ្ធសាធ និង អក្សរ សិល្ប៍របបពុទ្ធនិយមក្លាយ។ ឧទាហរណ៍ : - រឿងព្រះវេស្សន្តរជាអក្សរសិល្ប៍របបពុទ្ធនិយម សុទ្ធសាធ។ - រឿងក្រុងសុភមិត្រ ជាអក្សរសិល្ប៍របបពុទ្ធ និយមក្លាយ។</p>
<p>១៣១-អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែររបប ពុទ្ធនិយម ក្លាយ</p>	<p>អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលបញ្ហានៃរឿងមានជាប់ទាក់ ទងទៅនឹងទ្រឹស្តីក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាតិចតួច។ គួរអង្គនៃរឿងពុំមានកសាងបារមីអ្វីមួយច្បាស់លាស់ ឡើយ។ ឧទាហរណ៍ : រឿងសព្វសិទ្ធិ រឿងសូរ្យវរវង្ស រឿងសុបិនកុមារ...។</p>
<p>១៣២-អក្សរសិល្ប៍ ខ្មែររបប ព្រាហ្មណ៍ និយម</p>	<p>អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ដែលទទួលឥទ្ធិពលសាសនា ព្រាហ្មណ៍។ ស្នាដៃប្រភេទនេះតែងលើកយកភាព អច្ឆរិយៈរបស់ទេវៈឬអាទិទេព និង អសុរៈមករៀប រាប់បង្ហាញ។ ឧទាហរណ៍ : រឿងរាមកេរ្តិ៍។</p>
<p>១៣៣- អច្ឆរិយស អ. Marvellous បារ.merveilleux(m.)</p>	<p>តម្លៃដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ ដោយ ករី អ្នកនិពន្ធ ចេះលើកយកគួរអង្គអរូបី(ទេវៈ យក្ស ខ្មោច ព្រាយ បិសាច...) គួរអង្គសត្វឬសកម្មភាព អស្ចារ្យផ្សេងៗមកបញ្ចូលក្នុងស្នាដៃរបស់ខ្លួនដើម្បី</p>

	<p>ធ្វើឱ្យដំណើររឿងមានលក្ខណៈអស្ចារ្យហួសពីការពិត ដូចជា តួអង្គចេះជ្រែកទឹក ជ្រែកដី ហោះហើរដើរលើអាកាស បែងភាគ កាឡាខ្លួន...។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅរឿងកាកី គន្លឹះបានកាឡាខ្លួនជាស្រមើលហើយតោងរោមគ្រុឌ</p> <p>(...) យាត្រាត្រង់ព្រះជ្រៃ គន្លឹះវែរៀងសំដៅ លបលាក់ដើរតាមទៅ មើលដំណើររំនែក្រុឌា។ ដើរដល់ដើមព្រះជ្រៃ ប្រែប្រាណវិវិលរឹងជា ក្រុងគ្រុឌរាជបក្សា គន្លឹះសោតនិម្មិតអង្គ។ ជាស្រមើលទំនា រោមគ្រុឌាឫទ្ធិវង្គ សុះហោះហើរពុំផ្សង សំដៅដល់ដើម សិម្ពលី⁷⁹។ (...)</p>
<p>១៣៤- អង្គត្រិកទាន</p>	<p>ទានខាងក្នុងខ្លួន ដូចជា សាច់ ឈាម បេះដូង ថ្លើម ប្រមាត់ អវយវៈ (នៅក្នុងរឿង ព្រះវេស្សន្តរ អង្គត្រិកទាន គឺរាប់ទាំងការដាក់ទានរហូតដល់ប្រពន្ធ កូន)។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : កាលព្រះពោធិសត្វយោនយកកំណើតជាសត្វទន្សាយ ព្រះអង្គបានលោតចូលភ្លើងដើម្បីប្រទានសាច់ព្រះអង្គឱ្យដល់ស្នូមដែលជាព្រះតម្រូវកាឡាខ្លួន។</p>
<p>១៣៥- អត្ថរស អ. text values</p>	<p>តម្លៃល្អ មិនល្អ ពីរោះ ពុំពីរោះ ដែលមាននៅក្នុងអត្ថបទអក្សរសិល្ប៍។ ក្នុងអត្ថរស មាន បច្ចេករស វិសេសរស សព្វរស ។</p>

⁷⁹ ព្រះអង្គ ខ្លង : រឿងកាកី, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥៤១, ទំព័រ៤២។

-114-

<p>១៣៦- អធិដ្ឋាន បារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះនេមិរាជ បានបំពេញ ដោយការតាំងចិត្តមាំមាំ អាត្មាអញដល់ពេលសក់ ស្កូវនឹងចេញទៅសាងព្រះផ្នួស ។</p>
<p>១៣៧-អនុកម្ម អ. imitation បារ. imitation (f.)</p>	<p>ការគ្រាប់តាម ការចម្លងតាមស្នាដៃសិល្បៈ អក្សរ សិល្ប៍ដែលមានរួចមកហើយមកពិពណ៌នាបង្ហាញ បញ្ចាំង គួរ ឆ្លាក់ ឱ្យឃើញឡើងវិញ។ ឧទាហរណ៍ : - រឿងល្ខោន «អ្នកមានឃ្លានយស» ជាអនុកម្ម ស្នាដៃរបស់លោក Molière ក្នុងរឿង «Bourgeois gentil homme»។ - រឿងល្ខោន «កំណាញ់ក្រៅតម្រា » ជាអនុកម្ម ស្នាដៃរបស់លោក Molière ក្នុងរឿង « AVARE »។</p>
<p>១៣៨-អរិយធម៌ អ. civilisation បារ. civilisation (f.)</p>	<p>បណ្តុំលក្ខណៈរួមរបស់សង្គមដែលក្នុងនោះមាន ទាក់ទងនឹងជំនឿ សាសនា សីលធម៌ សីលវិជ្ជា វិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកទេស ការគ្រប់គ្រង... ហើយ ដែលផ្ទុយនឹងសភាពអន់ថយ។ មែកធាងសំខាន់ៗនៃអរិយធម៌ មានវប្បធម៌និង សង្គមធម៌។</p>
<p>១៣៩- អវត្តណាវិធី អ. observation</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែប ដែលករី អ្នកនិពន្ធ ប្រើ ដោយលើកយកហេតុការណ៍ សកម្មភាពផ្សេងៗ</p>

<p>បារ. observation (f.)</p>	<p>មកបង្ហាញរៀបរាប់ លាតត្រដាងឱ្យឃើញជាក់ស្តែង ហាក់ដូចជានៅនឹងភ្នែក។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងផ្កាស្រពោន - (...) នៅខែចេត្រនឹងពិសាខ តាមផ្លូវពីក្រុងសៀម រាបទៅអង្គរវត្ត ផ្កាដែលបញ្ចេញ រំកើយពិដោ ក្រអូបឈ្មុយ។ បើជួនជាមានវាយោបក់បន្តិចៗផង អ្នកដែលដើរយកអាកាសពេលល្ងាចតាមថ្នល់នេះ នឹងមានចិត្តរសាប់រសាយអណ្តែតអណ្តូង ប្រហែល ជានឹងលាន់មាត់ថា ទោះជាឋានតុសិតក៏មិន សប្បាយជាជាងនេះ មើលទៅ⁸⁰។ (...)</p>
<p>១៤០-ឥន្ទ្រិយ រូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយ ដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគ ដែលធ្វើឱ្យឥន្ទ្រិយនានា(ចាប់ពីពីរឡើងទៅ)របស់ អ្នកអាន អ្នកស្តាប់ទទួលអារម្មណ៍រំកើប។</p> <p>២. (...) ទុក្ខម្នាទោម្មេញភ្នាញ់ធុរទៅ កន្ត្រាក់បានដាវស្នុះចូលជុំ ចូលចាប់ចាក់កាប់ឥតជំនុំ ចង់ទុំក្រញឹកស្លើតស្លាបសេក ។(...)</p> <p>(...) គេចាប់វាយដំក្រំសព្វសាច់ ឈាមហូរមិនដាច់បែកសិរសី</p>

⁸⁰ នូ ហាច : រឿងផ្កាស្រពោន , ផ្សាយពីក្រសួងសិក្សាធិការជាតិ, រោងពុម្ពស្នើ, ភ្នំពេញ, គ.ស. ១៩៦០, ទំព័រ៦១។

	<p style="text-align: center;"><i>ឈាមកកខាន់ស្ទះបម្រះស្តី ផ្តែផ្តាំវាស្រីប្តីល្អបាន⁸¹។ (...)</i></p>
<p>១៤១-ឧបកថាវិធី អ. episode បារ. épisode (m.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែបដែលកវី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយនិយាយរៀបរាប់ព្រឹត្តិការណ៍អ្វីមួយមិនទាន់ចប់សេចក្តីផងក៏ផ្អាកមួយខណៈ ហើយក៏ចាប់និយាយរៀបរាប់ព្រឹត្តិការណ៍ថ្មីមួយទៀតបន្ត។</p> <p>ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍ខ្សែទី៤ ដើមដំបូង អ្នកនិពន្ធនិយាយពីព្រះរាមត្រាច់ចររកនាងសីតា បន្ទាប់ពីក្រុងរាពណ៍ឆក់យកទៅ។ ដំណើររឿងនេះមិនទាន់ដឹងសេចក្តីអស់ផង ស្រាប់តែអ្នកនិពន្ធបែរទៅជានិយាយពីរឿងទូកស្តេចក្របីបង្កើតចម្បាំងជាមួយនឹងពាលីស្តេចស្វាទៅវិញ។</p>
<p>១៤២-ឧបមាន រូបារម្មណ៍</p>	<p>រូបារម្មណ៍ក្នុងអត្ថបទកំណាព្យ អត្ថបទពាក្យរាយដែលកើតឡើងតាមរយៈពាក្យពេចន៍ ឃ្លាប្រយោគដែលរំលេចឱ្យឃើញការប្រៀបធៀបពាក្យ <i>ដូចដា ដូចជា ហាក់ដូចជា ធៀបនឹង ប្រៀបបាននឹង រូហាន...</i> ដែលអ្នកនិពន្ធបានលើកឡើង។</p> <p>ឧ. (...)<i>ទុំថាខ្លួនបងដូចរាជសីហ៍ ខ្លួននាងទាស្រីដូចគុហា⁸²។ (...)</i></p>

⁸¹ ព្រះបទុមគ្រូរ សោម : *រឿង ទុំទាវ*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៤, គ.ស.១៩៧១ ទំព័រ១០៤។

⁸² ព្រះបទុមគ្រូរ សោម : *រឿង ទុំទាវ*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤, ទំព័រ៥៣។

<p>១៤៣-ឧបទេស អក្សរសិល្ប៍ អ. literature of didactic genre បារ. littérature du genre didactique</p>	<p>អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលករី អ្នកនិពន្ធ រៀបរៀងឡើងសម្រាប់អប់រំ ទូន្មានប្រៀនប្រដៅ ជំនានុជំនាន់ កុលបុត្រ កុលធីតាឱ្យប្រព្រឹត្តតាមក្រឹត្យ ក្រមសីលធម៌។ ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍ពុំមានលក្ខណៈ ជាច្បាប់ ជាបទបញ្ជាជាការដាក់កំហិត ជាការបង្ខិត បង្ខំនោះទេ។ ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មាន សុភាសិត ទូន្មានកថា ល្បីកកថា សុន្ទរកថា ឧបាម្ពកថា ។</p>
<p>១៤៤- ឧបាម្ពកថា អ. satire បារ. satire (f.)</p>	<p>ឧបទេសអក្សរសិល្ប៍មួយប្រភេទដែលករី អ្នកនិពន្ធ សរសេរអត្ថបទជាពាក្យរាយឬជាពាក្យកាព្យរិះគន់ គុណវិបត្តិនៃសីលធម៌ នយោបាយ ជាពិសេស រិះគន់បុគ្គលក្នុងសង្គម។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងតាម៉េននិងចៅសន។</p>
<p>១៤៥-ឧបេក្ខាបារមី</p>	<p>បារមីមួយក្នុងចំណោមបារមីទាំង១០ ដែលព្រះ ពោធិសត្វក្នុងជាតិជាព្រះនារទព្រហ្ម បានបំពេញ ដោយការតាំងចិត្តជាកណ្តាលបានដល់ឧបេក្ខា ព្រហ្មវិហារ។</p>
<p>១៤៦-ឯកវាទវិធី អ. monologue បារ. monologue (m.)</p>	<p>វិធីតែងនិពន្ធមួយបែបដែលករី អ្នកនិពន្ធប្រើដោយ ធ្វើឱ្យគួរអង្គនិយាយថ្លែងទុក្ខព្រួយឬរៀបរាប់អំពី អនុស្សាវរីយ៍អ្វីមួយតែម្នាក់ឯង គ្មាននរណាចូល លាយឡំឡើយ។ ឧទាហរណ៍ : នៅក្នុងរឿងទុំទាវ នាងទាវ ក្រោយពេលទុំត្រឡប់ទៅវត្តវិហារធំវិញ នាងនឹកទុំ</p>

យ៉ាងខ្លាំង ហើយគិតម្នាក់ឯងថា៖

(...) ថាអញស្តាយក្រហាយប្រាណ

មិនក្បានឆ្លងខ្លួនប្រៀបហាក់ភ្នំ

រលើងបព្វតាផ្លាវលំ

សង្កត់សៀតក្រំរណ្តាំខ្លាំង។

ខ្លោចផ្សាក្តៅក្នុងខ្លួនក្នុងថ្លើម

ដង្ហើមផុតៗស្មុតកាន់កាំង

ម៉្លេះហើយលោកអើយបួនមរណាំ

ខ្លួនស្លាំងស្លាំងស្តមទ្រមវេទនា⁸³ ។ (...)

⁸³ ព្រះបទុមត្ថេរ សោម : *រឿងទុំទាវ*, ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ភ្នំពេញ, ព.ស. ២៥១៤, ទំព័រ២៤។